

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ÚNOR • FEBRUÁR • LUTY 1985 (ČÍSLO 321) CENA 8 ZŁ

TATRY nedelia, ale spájajú

str. 8–9

Z NOVOROČNÍHO PROJEVU předsedy Státní rady Henryka Jabłonského: „Mír na světě a klid ve vlastní zemi — to jsou nezbytné podmínky, abychom mohli pokračovat v procesu socialistické obrody, stále hodněji a produktivněji pracovat, se stále větší důvěrou se divat do budoucnosti naší, našich dětí a vnuků. Plně to potvrdily zkušenosti loňského roku, potvrdila to bilance celých čtyřiceti let lidového Polska. Skromně jsme slavili to výročí. Bez zbytečných velkých slov, ale s hlubokou vděčností jsme vzpomínali na ty, kteří vlastní krví poznamenali cestu osvobození, i na ty, kteří již od nás odešli, nebo jsou pro pokročilý věk a ztrátu sil na zaslouženém odpočinku, a v jejich

životopisech je zapsáno obrovské úsilí vzkříšení země z válečných trosek. S pocitem oprávněné hrdosti jsme konstatovali, že čtyřicet let míru uvoľnilo tvůrčí síly našeho lidu, který změnil svou vlast, zmodernizoval její hospodářství a dosáhl obrovského pokroku v osvětě a kultuře.“ Předseda Státní rady zakončil svůj novoroční projev přání: „Necht láska vládne v každé rodině, a shodná, tvůrčí práce v celém národě — rodině všech polských rodin.“

PŘED VOLBAMI DO SEJMU. Státní rada předložila osnovu návrhu zákona „Volební řád do Sejmu PLR“, která byla předmětem jednání výkonného výboru Celostátní rady PRON dne 4. ledna 1985.

Tim byla zahájena diskuse o volebním řádu do Sejmu PLR před volbami ohlášenými na říjen t.r. Je to nová důležitá stránka v kronice společenskopolitické obrody. Po letech konfliktů a napětí bude diskuse o osnově volebního řádu velkou zkouškou smyslu pro odpovědnost za stav polského státu, zkouškou praktického využití demokratických reforem.

Osnova obsahuje varianty návrhů týkajících se: počtu volelných poslanců, tvorění a činnosti volebních komisí, způsobu výběru kandidátů, usporádání kandidátních listin, volebního aktu, určení výsledků voleb a jejich uveřejnění.

ROZPOČET 1985. Sejm PLR prerokoval a schválil štátny rozpočet na tento rok. Rozpočet bude mať naďalej deficit vo výške 138 miliárd zł. Naproti tomu v miestnych rozpočtoch sa predvída prebytok vo výške 50 miliárd zł. Spominaný deficit je výsledkom dotácie na spotrebu tovarov a služieb, zvýšené výdavky na sociálne a kultúrne ciele, ako aj na spoločenské poistenie.

VARŠAVA. Pri príležitosti 40. výročia oslobodenia Varšavy sa konalo slavnostné zasadenie Národnej rady hlavného mesta, ktorého kulminačným bodom bolo vyznamenanie Varšavy Veľkým križom Radu obrodenia Polska. Na pragskom brehu Visly odhalili Pamätník Kościuszko (na snímke) ako prejav pocty vojakom I. armády Poľského vojska, ktorí oslobodovali hlavné mesto. Autorom pamätníka je Andrzej Kesten. Na slávnosť 40. výročia oslobodenia prišli do Varšavy delegácie z bratských hlavných miest. Za upevňovanie o obohacovanie priateľskej spolupráce Varšavy a Moskvy vedúceho sovietskej delegácie, člena Politického byra ÚV KSSZ a prvého tajomníka Moskovského výboru KSSZ Viktora Grišina vyznamenali Veľkou stuhou Radu zásluhy PLR.

Ministerský předseda Velké Británie W.S. Churchill, prezident USA F.D. Roosevelt a předseda vlády SSSR J.V. Stalin s ministry zahraničí, šéfy štábů a politickými poradci v Jaltě.

PŘED 40 LETY V JALTĚ.

Od 4. do 11. února 1945 se v Jaltě na Krymu konala konference šéfů vlád USA, Velké Británie a SSSR, na niž byly projednány problémy strategické součinnosti v závěrečné fázi války proti hitlerovskému Německu, vstoupení SSSR do války proti Japonsku, přístupu k německé otázce po kapitulaci a politické zásady poválečné organizace světa, mj. i budoucí hranice Polska na severu a západě. Ctyřicet let po krymské konferenci některé kruhy na Západě otevřeně vyzývají k revizi jejich výsledků. Závěry vyplývajícími z Jalty. Postupimi a vítězství nad III. říši v roce 1945 jsme se zabývali v předchozích číslech v cyklu 40 let PLR. Na této stránce přinášíme snímky z historického setkání v Jaltě.

Stalin, Roosevelt a Churchill se svými spolupracovníky u zasedacího stolu. Členem delegace SSSR byl rovněž Andrej Gromyko (stojí vlevo).

V ČÍSLE:

Rodina Korkošovcov	9
Východoslovenský kraj	10—11
Aké budeme mať počasie	21
Lepšia starostlivosť o rolníkov	22
Všeobecný majster	23

SOVIETSKO-AMERICKÉ STRETNUTIE. Po vyše ročnej stretnutke od zastavenia sovietsko-amerických rokovani o odzbrojení sa v dňoch 7.—8. januára t.r. uskutočnilo v Zeneve významné stretnutie ministra zahraničných vecí ZSRR Andreja

Gromyku a amerického štátneho tajomníka Georgea Shultza. Počas stretnutia bolo dohodnuté, že bude pokračovať vo vzájomných odzbrojovacích rokovaniach a predmetom rozhovorov bude komplex problémov týkajúcich sa kozmických a jadrových zbraní — strategických a stredného doletu, pričom všetky tieto problémy sa bude riešiť vo vzájomnej súvislosti. Cieľom rokovania bude vypracovať účinné dohody na zabránenie horúčkovitému zbrojeniu v kozmickom priestore a na jeho zastavenie na zemi, aby sa dosiahlo obmedzenie a limitovanie jadrových zbraní a upevnila sa strategická stabilita. Podľa mienky oboch strán mal by tieto rozhovory a vôbec úsilie o odzbrojenie dospiť k plnému a všeobecnému odstráneniu jadrových zbraní.

Ako je známe, neskôr bolo dohodnuté, že v sovietsko-amerických rozhovoroch sa pokračuje 13. marca t.r.

NOVÁ KALEDONIA. Naposledy o tejto stále čítame v správach tlačových kancelárií. Je to bývalá francúzska kolónia; od r. 1958 zámorské teritórium Francúzska v južnej časti Tichého oceánu, ktoré od novembra min. roku sa stalo územím prudkých zrážok medzi miestnym melanézskym obyvateľstvom bojujúcim o nezávislosť a protivníkmi tejto nezávislosti, čiže európskymi usadlíkmi, hlavne francúzskymi.

Pripomeňme, že toto teritórium leží vo vzdialosti 20 000 mil od Paríža a jeho hlavné mesto Nouméa sa nachádza na hlavnom ostrove Nová Kaledónia. Má rozlohu 19 103 km² spolu s priľahlými ostrovmi. Má 145 000 obyvateľov: 43 percent sú Novokaledónčici a ostatní sú Francúzi a čiastočne Polynézania.

Problém nezávislosti Novej Kaledónie mal byť vyriešený v roku 1989, lebo na tento termín Francúzsko vyznačilo referendum. Avšak pôvodné obyvateľstvo sa obáva, že môže prehrať hlasovanie pre protest usadlíkov a nových pristáhovalec, ktorí môžu podporiť ďalšiu francúzsku kontrolu nad Novou Kaledóniou. Na tomto pozadí miestne obyvateľstvo vystúpilo proti koloniálnej nadvláde a došlo k prudkým zrážkam s usadlíkmi, v ktorých zahynul vodca Melanézianov Elio Machoro. Paríž zareagoval tak, že poslal na Novú Kaledóniu policiu a vojsko a vyhlásil stanné právo, čo väzne komplikovalo situáciu na ostrove. V tejto situácii prezident Mitterrand navštívil v januári Novú Kaledóniu a vyjadril sa za referendum, ktoré rozhodne o budúcnosti tohto francúzskeho zámorského teritória. Na snímke: šef Dočasnej vlády Novej Kaledónie Jean Marie Thierry počas tlačovej konferencie, na ktorej oznámiel že domorodé melanézské obyvateľstvo je rozhodnuté pokračovať v boji za nezávislosť.

ZA NOVÉHO MINISTRA OBRAHY ZSSR bol menovaný maršal Sovietskeho zväzu, 73-ročný Sergej Sokolov, doterajší námestník ministra obrany ZSSR.

PREZIDENT GUSTÁV HUSÁK menoval do funkcie ministra obrany CSSR gen. pluk. Milana Václavíka. Armádný generál, Ing. Martin Dzúr, dlhorocený a zaslúžený pre CSSR minister obrany umrel 15.01.1985.

SSSR-ČLR. Hospodárska spolupráce Číny a Sovětského svazu je potrebná obema státom. Čína má zájem o dodávky sovětských strojov a sovětskou technickou pomoc. Sovětsky svaz o dovoz čínskych zemědělských produktov pro Sibiř. Devítidenná návštěva sovětského náměstka předsedy rady ministrů Ivana Archipova v Pekingu potvrdila vůli obou států pozvednout tuto spolupráci na vyšší úroveň. Předcházely ji konsultace na nižší úrovni a postupný růst obchodního obratu, který v roce 1982 činil 300 milionů dolarů a v loňském roce stoupil na jednu miliardu. Dokumenty, které podepsali náměstkové předsedu vlád Archipov a Jao I-lin, otevírají cestu další hospodářské, vědeckotechnické a obchodní spolupráci. Letos obrat stoupne pravděpodobně o 50 procent. Bylo také dosaženo dohody o podepsání obchodní smlouvy na 5 let, do roku 1990. Rozhovory Ivana Archipova byly věnovány hospodářským otázkám a z toho hlediska je třeba hodnotit jejich úspěšné výsledky. Nelze však opomenout politický význam této návštěvy po 15 letech bez styků mezi oběma státy na vyšší úrovni. Dosažená dohoda svědčí o změně ovzduší. Přestały polemiky, které překážely porozumění. Obě strany zdůrazňují tradici přátelské spolupráce. Lze tedy vyvodit závěr, že uzavřená hospodářská dohoda bude sloužit rovněž politickým vztahům.

Všetkým krajanom, krajanom, priateľom a známym, ktorí na nás pamätili, srdečne d'akujeme za vianočné a novoročné pozdravy

UV KSČaS a REDAKCIA ŽIVOTA

neskôr v Kapitole. V prednesenom prejave potvrdil úmysel pokračovať v doterajšej politike.

WASHINGTON. Ronald Reagan skladá prezidentskú prísahu za prítomnosti manželky a predsedu Najvyššieho súdu počas súkromnej slávnosti v Bielem dome. Verejná prísaha Reagana na druhé štvorročné volebné obdobie sa uskutočnila o deň

Snímky: CAF, TASS, AP

BRAZÍLIA. Nový brazílsky prezident Tancredo Neves počas otvaracieho prejavy v Národnom zhromaždení. Neves je vodcom Brazílskej strany demokratického hnutia. Zložil prezidentskú prísahu 15. marca a je prvým po 21 rokoch civilným šéfom štátu.

NEW YORK. Cyperský prezident Spiros Kyprianou informoval na tlačovej konferencii v sídle OSN o prerušení rozhovorov o budúcnosti Cypru, ktoré sa konali na podnet generálneho tajomníka OSN Javiera Pereza de Cuelvara. Predstavitelia gréckej a tureckej spoločnosti nie sú v stave sa dohodnúť v otázke podoby cyperskej federácie.

1 MINÚTA — 1 MIL. DOLÁROV. Jevgenij I. Čazov — námestník ministra zdravotníctva ZSSR a predseda Zväzu sovietskych lekárov proti nuklearnej vojne predložil počas nedávneho stretnutia lekárov zaujímavé a jednoznačné porovnanie. Totiž za sumu sedem mesačných nákladov na zbrojenie bolo by možné odstrániť katastrofálne sucho; za polovicu tejto sumy „zdolať“ maláriu; namiesto jednej atómovej rakety dalo by sa vybudovať päť nemocnic. Skratka na výrobu „náradia smrti“ sa dnes vynakladá 100 000-krát viac než peniaze, ako na programy zamerané na záchranu ľudských životov. Každá minúta zbrojení stojí svet 1 mil. dolárov. Na snímke: Jevgenij I. Čazov.

PRIEBEH DISKUSIE

**BRONISLAV
KNAPČÍK** — delegát
MS z Tychov

Počas diskusie na VII. zjazde KSČaS ako prvý prehovoril kr. Bronislav Knapčík, delegát ok. 50-členej Miestnej skupiny v Tychoch na Sliezsku. Vo svojom prejave sa sústredil na úlohe Osvetovej komisie Celostátnej rady PRON, na práciach ktorých sa zúčastňuje v mene ústredného výboru KSČaS. Povedal, že dnes jednou z najdôležitejších spoločenských úloh tejto komisie je pôsobenie v prospech zlepšenia osvetovo-výchovnej základne uskutočňovaného v rámci Národného hnutia pomoci škole. V súvislosti s tým zdôraznil činnosť PRON-u smerujúcu k odstráneniu nedostatkov vo sfére učiteľských kádrov a v materiálnej oblasti. V celej osvete — pokračoval — zaznamenali v povojsnom období veľké zmeny, viditeľne aj na oravských a spišských dedinkách.

V posledných rokoch sa sice značne zlepšili podmienky v školstve — konštatoval rečník — a tým istým sa pozdvihla úroveň vyučovania, ale potreby osvetové stále prerastajú jej možnosti. Pociťujú to učitelia a žiaci. Veľmi diferencovaná a nízka je ešte efektivita osvetovo-výchovnej práce. A to predovšetkým v podmienkach vidieckych škôl, ktoré v mnohých prípadoch nie sú v stave vyrovnať rozdiely existujúce v tejto oblasti medzi mestom a vidiekom. Práve v tejto činnosti tak štátne inštitúcie zodpovedné za školstvo, ako aj PRON a iné spoločenské organizácie musia odstrániť ešte veľa kádrových, materiálnych, ako aj organizačných nedostatkov, aby zabránili procesom regresie vo vidieckej osvete, ale aj kultúre.

Tažkú situáciu školstva ešte viacej komplikuje demografická výš, ktorá núti vybudovať v najbližších rokoch tisíce škôl a školiek pre ok. 1 200 000 mládež. Je to zodpovedná a veľmi ťažká úloha. Na jej splnenie je potrebné veľké úsilie štátu a spoločnosti, angažovanosť mnohých spoločenských organizácií. V súvislosti s tým B. Knapčík nadviazał na výzvu PRON-u a obrátil sa na členov KSČaS o spoločenskú pomoc pri výstavbe nových škôl.

Na výzvu PRON-u odpovedali delegáti a jednohlasným uznesením sa VII. zjazd obrátil s výzvou na všetky naše krajanke a krajanov, na všetkých členov Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku o aktívnu spoločenskú prácu v prospech Národného hnutia pomoci škole, pre ďalší rozvoj nášho školstva.

JÁN HALAČ — delegát MS z Jablonky

Odosadal účastníkom zjazdových rokovanie pozdrav od riaditeľstva, učiteľov a žiakov Osemročnej základnej školy so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke. Zároveň poukázal na význam slovenských časopisov pre žiakov a potrebu zvyšovania ich počtu, najmä v tých základných školách, v ktorých sa slovenčina začala opäť vyučovať po dlhšej prestávke. Zdôraznil, že vo vyučovacom procese slovenčiny, najmä v začiatčnom období, hlavné ťažisko výuky spočíva na učiteľovi. Ďalej sa kr. J. Halač zaoberal otázkou organizovania výletov pre krajančík školskú mládež na Slovensko. Navrhoval, aby takéto výlety boli organizované pravidelne pre žiakov z najstarších tried strieľavo z Oravy a zo Spiša. Podotkol, že tiež zájazdy sú nielen dobrým mobilizačným, ale aj výchovným prostriedkom a súčasne umožňujú žiakom overiť si nadobudnuté poznatky o Slovensku a porovnať so skutočnosťou. Ešte lepšie pre krajančík deti sú rekreačné pobytu na Slovensku. To, čo si odnesú z týchto pobytov, nedá ani škola, ani dom.

Na záver zdôraznil význam kurzov slovenského jazyka na Slovensku pre učiteľov slovenčiny a potrebu zvýšenia počtu miest v tomto kurze, aby sa ich mohli zúčastniť všetci učitelia vyučujúci slovenský jazyk v základných školach na Spiši a Orave.

RŮŽENA URBANOVÁ — delegátka MS z Husince

Hovořila o miestnej skupině, ktorá v roku 1985 oslaví čtyřiceté výročí svého trvání. Není sice mnoho, ale stále se citíme Čechy — pokud to jde, tak se scházime každou nedele. Máme však veľké problémy s budovou, kde se nachádza klubovna: je už 20 let stará a nutne vyžaduje opravy; napríklad vymalovanie atď. A nemáme na to finančné prostriedky. I vybavení klubovny není zrovna nejlepší. Televízor je už treba v takovém stavu, že nejdje opravit. Bylo by také dobré, kdybychom mohli dostať vie gramofonových desek s českými lidovými melodiemi. Myslíme si totiž, že poslucháni a zpívání českých písniček je pro udržovanie našeho českejho dudu velmi dôležité. A hlavné pomáha v získavaní mládeže pre budoucí aktívni práci. Když už jsme u mládeže, bylo by nutné pro naše děti zajistit do klubovny nový pingpongový stůl. Potřebujeme také české knihy a časopisy. Chceme-li si udržet český jazyk, musíme česky nejenom dobré hovoriť, ale i číst. A nemáme z čeho. Ovšem i tento problém sa začína řešiť: časť knih a gramofonových desek poskytnutých Česko-slovenským ústavem zahraničním už bola miestnej skupině v Husinci doručena, taktéž bylo zajištěno předplatné některých českých časopisů. My v Husinci jsme si vědomi, že podobné problémy jako u nás jsou i v jiných miestnych skupinách. Víme, že ani

finančných prostriedkov nemá ústrední výbor našej Spoločnosti nazbýt. Proto žiadame pouze o to nejnutnejší. Věříme také, že na příštím sjezdu se my z Husince budeme moci pochlubit i lepšími pracovními výsledky než dosud.

KAROL ĎUBEK — delegát MS z Jablonky

V prednesenom príspevku K. Ďubek poúkázal na to, že Orava už dlhší čas nemá odborného kultúrneho inštruktora, ktorý by sa zaoberal činnosťou miestnych skupín a klubovní a súčasne by bol organizátorom divadelných krúžkov, ľudových kapiel a folklórnych súborov. Ďalej podotkol, že už dnes treba myslieť o zabezpečení učiteľov slovenského jazyka v školach na Spiši a na Orave, keďže zanedlho mnogí z nich budú postupne odchádzať z práce.

Veľký dôraz položil na potrebu rozšírenia kultúrnej spolupráce miestnych skupín KSČaS na Orave s pohraničným okresom Dolný Kubín. Bolo by potrebne, aby sa aspoň raz v roku mohol každý predsedajúci miestnej skupiny stretnúť s kultúrnymi pracovníkmi z Dolného Kubína, aby si mohli výmeniť názory a získané poznatky predstaviť MS vo svojej obci.

EUGEN KOTT — delegát MS z Dolnej Zubricie

Spomenul počiatky činnosti našej organizácie a nadviazał na 40. výročie Ľudového Poľska a Slovenského národného povstania. Porozprával o svojej účasti s delegáciou KSČaS na oslavách SNP na Slovensku a vyzdvihol pôdiel našich krajanov v protifašistickom boji počas druhej svetovej vojny. Poukázal však, že odbojárska otázka, tzn. otázka priznania odbojárskych práv našim členom je od r. 1957 napriek mnohým prísľubom na rôznych miestach nevyriešená. Na jednej strane sa sľubuje, no na druhej pretrvávajú rôzne povojnové antagonizmy. Často nepravdivá mienka vytvorená o ľoveku ho sprevádza po celý život. V tejto súvislosti kr. E. Kott požiadal vojvodské orgány z Nowého Sącza, aby mu vysvetlili, čím sa spolu s kr. Františkom Kurnátom previnili, že im už viackrát bolo odmietnuté štátne vyznamenanie, o čo vystúpala naša Spoločnosť a o čom vie, keďže je dlhoročným členom predsedníctva UV. Vedľa jeho spoločenskú prácu vysoko ocenovali miestne orgány o.i. pochvalnými listami. Dostal o.i. pochvalný list a poďakovanie od Gminného výboru FNJ v Jablonke za osobnú angažovanosť a pomoc počas volebnej kampane a volieb do národných výborov. Jeho aktívnu spoločenskú a pracovnú činnosť ocenili aj odbory poľnohospodárskych pracovníkov pri príležitosti 60. výročia ich založenia. Je tiež predsedom hasičského zboru v Dolnej Zubrici a v súčasnosti aj členom komisie Krajinskej rady PRON. Uznania sa nedočkal len za spoločenskú prácu v prospech našej krajanskej organizácie. Povedal tiež, že už má 65 rokov a že mu nejde iba o samo vyznamenanie, ale o príčinu

jeho odmietnutia. Nechcel by totiž nechať svojim deťom zlú mienku o sebe, keďže sa necíti takým rodičom, za ktorého by sa deti museli hanbiť a trpieť.

V ďalšej časti svojho príspevku sa E. Kott vrátil k realizácii návrhov a uznesení II. zasadnutia UV gminnými, vojvodskými a ústrednými orgánmi. Záleží nám, povedal, aby naše návrhy boli realizované veľkou. Zároveň poukázal na zlepšenie situácie v slovenskom školstve, ktoré podľa neho, bolo možné vďaka zvýšenej angažovanosti aktívnu Spoločnosti a pomoci Kuratória osvety a výchovy, ako aj osobnej angažovanosti školského inšpektora J. Jaglu. Podotkol však, že treba pomyšlať na budúcnosť slovenského školstva a najmä na jeho kádrové obsadenie, ktoré — keď nebude ine východisko — bude treba riešiť pozvaním učiteľov zo Slovenska.

Zdôraznil, že pre zlepšenie kultúrnej práce v MS treba predovšetkým zlepšíť zariadenia a vybavenie klubovní, zamestnať na celý pracovný uvádzok kultúrneho inštruktora na Orave. Treba taktiež pôsobiť pre zapojenie učiteľov do našej práce, najmä pri zakladaní a vedení detských súborov.

Obširnu časť prejavu venoval kr. E. Kott ochrane slovenských kultúrnych pamiatok. V tomto kontexte o. i. povedal: Kultúrne pamiatky na Spiši a Orave nám miznú. Najviac sa ich zachovalo v kostoloch, na cintorinoch a v kaplnkach povedala cest. Mali sme taký prípad v Zubrici, keď pri renovacii pamiatkových obrazov v kostole zničili aj slovenské nápisy. Pokúšali sme sa to vybaviť na mieste sami, ale bezvýsledne. Išli sme preto na krajské oddelenie kultúry, kde sme predložili túto a iné podobné otázky... Už prešiel rok a nič nevieme, ako je táto vec vybavená. Mal by som návrh, aby nový UV venoval pozornosť týmto pamiatkam, zaregistroval a spísal ich, aby sa všetky podľa možnosti vrátili na pôvodné miesto.

Dobrému spolunažívaniu obyvateľstva poľského a slovenského pôvodu — povedal ďalej kr. Kott — neprospevajú ani rôzne články a publikácie, ktoré sa ukážujú v poľskej tlači napr. v týždeníku Razem. Keď sa už piše o histórii Oravy a Spiša, nech to bude história objektívna a pravdivá.

WOJCIECH KLIMEK

PREDSTAVITEĽ ADMINISTRATÍVNEHO ODDELENIA ÚV PZRS

(...) Chcel by som vám, vážení delegáti, predstaviť niekoľko poznámok týkajúcich sa správy ustúpujúceho ústredného výboru, keďže som čítal poľský text a v súvislosti s tým môžem vysvetliť niektoré meritórne otázky... Myslim, že problémy, ktoré prežívajú slovenská a česká menšina v Poľsku, sú vlastne problémami celej našej spoločnosti. (...)

Veľmi často sa stája, že váš orgán Život nevychádza pravidelne, že chybajú učitelia, inštruktori pre ochotnice súbory, a už zriedkavšie, že chybajú finančné prostriedky na pôsobnosť umeleckých súborov. Problémy poligrafie patria v Poľsku k najťažším a ešte niekoľko rokov nebudem v stave ich vyriešiť a zaistil pravidelné vychádzanie časopisov a tak isto zabezpečiť požiadavky na knihy. Keď ide o učiteľov, chybajú vo všetkých školách, nielen na Spiši a Orave, ale aj v Krakove a vo Varšave, hoci vo veľkých centrach problém možno ľahšie vyriešiť. Osvetové orgány sa všemožne pokúšajú vyriešiť tieto problémy. Aj vy môžete zistíť, že v posledných rokoch aj v slovenskom školstve nastali isté kladné zmeny. To, že o tom tu hovoríte, je pre nás ďalším signálom, že vec musí byť vyriešená, ale musíte pochopiť, že nie vždy možno rýchle vyriešiť všetky problémy. Snažíme sa uspokojiť vaše požiadavky, ale zároveň vás prosíme o pochopenie ľahkej situácie, v akej sa nás štát nachádza.

Myslim že nemusíme vás uisťovať o priazni orgánov všetkých stupňov, od gminy po ústredné orgány. Táto priazeň sa týka všetkých vašich zdôvodnených postulátov. Je však veľmi potrebné, aby sa na realizácii úloh Spoločnosti angažoval širší aktiv, väčšie množstvo vašich členov. Predovšetkým je nevyhnutné, aby ste v bydliskách, gminách či vojvodstvach mali stále styky so stranicími a administratívnymi orgánmi a priamo na mieste sa snažili riešiť existujúce problémy. Ak sú postuláty opravnené, štát na správa ich uspokojuje, ale bez vašej angažovanosti v ich riešení to môže trvať ďalej. V našom spoločnom záujme, celého nášho spoločenstva, je zvýšenie aktivity Spoločnosti a všetkých jej členov.

PRON je v súčasnosti platformou, na ktorej možno hovoriť o všetkých problémoch. Máme v sále tiež podpredsedu Vojvodskej rady PRON. Myslim, že aktivity súdruhov v rámci PRON-u umožní vyriešiť nie len spoločensko-politicke problémy, ale aj problémy kultúrneho života a mnoho osvetových problémov.

Hovoriac o tých ľahkostach, ktoré sa prejavovali v celom období medzi vašim VI. a VII. zjazdom a v Poľsku najmä v rokoch 1980—81, treba doceniť to, že sa ustúpujúcom ústrednému výboru podarilo dosiahnuť. Ak si pripomeniete, aké problémy vystupovali

vali na vašich stretnutiach koncom sedemdesiatych rokov, môžete predsa konštatovať, koľko otázok bolo už vyriešených. Hoci aj vo vyučovaní slovenského jazyka. Skolské orgány urobili veľa, a to pri veľmi aktívnej angažovanosti celého ústredného výboru. Teda, keď chceme objektívne posúdiť pôsobnosť ústredného výboru, musíme doceniť to, čo sa napriek ľahkostiam podarilo zrealizovať. Okrem súdr. Adama Chalupca, s ktorým som bol v dennom styku, zúčastňoval som sa aj stretnutí predsedníctva a porady širokého aktívna Spoločnosti v Novej Belej. Zdá sa mi, že v pomere k počtu členov a k prostrediam, ktoré reprezentujete, oveľa viacej ľudí by sa malo angažovať do priamej spolupráce s územnými orgánmi. Myslim si, že budúci ústredný výbor by mal tomu venovať väčšiu pozornosť. Urýchliť ho by to vyriešenie mnohých problémov. Často bývalo tak, že otázky z miestnych skupín, posielali na ústredný výbor, z ústredného výboru ku mne a až odo mnha boli odosielané do vojvodstva s. Alfredovi Potoczkovi či Krakovskému výboru PZRS. Je to ďalšia cesta. Bolo by rýchlejšie, ak by ste sa priamo obracali na gminné orgány, či priamo na vojvodské. Celkom iste by vám to uľahčilo prácu a zároveň mohlo by sa predísť mnohým situáciám vyvolávajúcim isté konfliktné javy.

Môžem vás uistiť — čo ešte raz zdôrazňujem — o priaznivosti všetkých straničkých a administratívnych orgánov a tento priaznivý vzťah to súdruhovia tiež vidia a docenujú. Myslim, že naša spolupráca môže mať takýto priateľský a partnerský charakter. Moju povinnosťou je spolupracovať s vami a Administratívne oddelenie Ústredného výboru bude túto spoluprácu ešte zlepšovať. Chceme po ukončení volebnej kampane vo všetkých Spoločnostiach utvoriť národnostnú radu, ako poradný orgán Administratívneho oddelenia Ústredného výboru. To nám umožní bežne analyzovať všetky, aj miestne problémy a rýchlejšie ich riešiť. Máme všetky predpoklady k tomu, aby sme v rámci socialistickej obnovy v našej krajine a realizácie predpokladov upevňovania štátu a rozvíjania socialistickej demokracie, schválených na IX. mimoriadnom zjazde PZRS a upresnených na XVII. zasadnutí UV PZRS, uskutočnili značnu aktivizáciu spoločnosti. Bez aktívnej spoločnosti všetky formy demokracie nemôžu byť plne využité, veľmi často sú prázdnymi formami.

Dovoľte vážení súdruhovia, že na záver svojho prejavu zaželám zjazdu, aby jeho rokovania boli vždy konkrétné a aby ste zvolili taký ústredný výbor, ktorý svojou aktivitou ako celku a aktivitou jednotlivých členov Ústredného výboru prispeje k vyriešeniu všetkých vašich najpáčivejších problémov.

Hovoriac o problémoch kacvińskiej MS rečník poukázal na neprijemný prípad, keď im akýsi neprajník zničil slovenskú tabuľu na klubovni MS. Je žiaduce, aby to vyšetrila MO. Zároveň podporil návrh kr. J. Hałača, organizoval zájazdy na Slovensko pre žiakov z najstarších tried, aby mohli poznávať starú vlast a to, o čom sa učili v škole. Podotkol aby boli organizované taktiež prostredníctvom výmeny medzi jednotlivými školami.

Ná temu vybavovania odbojárskych záležostí rečník povedal, že je to už trapné, keďže sa o tom diskutuje na niekoľkých

zjazdoch. Treba túto záležitosť konečne vyriešiť a uzavrieť. Podobná situácia je aj s dvojjazyčnými tabuľami. Väčšina gminných družstiev už vyvesila tieto tabule, ale sú aj také, ako napr. v Nižných Lapšoch, kde sa hádam ešte stále boja, aby ich nerozbili. Nech urobia kamenné, vtedy ich nikto ne-rozbije.

Rečník vyjadril srdečné podakovanie Matice slovenskej za pomoc, ktorú poskytuje našej organizácii. Zároveň zaželal novozvoleným orgánom KSČaS veľa úspechov a vyjadril nádej, že sa oživi práca MS a upevni ich súčinnosť s OV a UV.

ANTON PIVOVARČÍK
— delegát MS z Kacviná

Pozdravil účastníkov VII. zjazdu v mene krajana z kacvińskiej MS a žiakov, ktorí sa v tamnejšej škole učia slovenčinu. Pripomienul, že naša krajanská organizácia pôsobí už 37 rokov a má možnosť realizácie národnostných práv vďaka politike strany a ľudovej moci. V uplynulom medzijazdovom období došlo k ochabnutiu kultúrnej činnosti, čo bolo zapríčinené krízou, aká prebiehala v našej krajine. Napriek tomu Spoločnosť zaznamenala aj určité úspechy, najmä v oblasti rozvoja slovenského školstva. Ale ani s takým stavom sa nemôžeme uspokojiť, lebo ešte stále nie všetky krajanské deti sa učia slovenčinu na základných školách. Navrhoval pokračovať v organizačnej práci pre rozvoj slovenského školstva a súčasne organizovať jazykové kurzy pre dospelých. Výsledky dosahované Spoločnosťou — zdôraznil ďalej A. Pivočárik — závisia vo veľkej miere od aktivity výborov MS a jej členov. V prvom rade však treba rozšíriť členskú základňu, najmä z radov mládeže. Po druhé, všetky MS mali by zvýšiť vlastné príjmy, hoci aj zvýšením členských príspevkov. Navrhoval, aby našu kultúrnu činnosť finančne podporili gminné kultúrne strediská a vojvodské kultúrne odelenia, ktoré by mali pravidelne pozývať naše súbory na svoje podujatia,

VII. SJEZD KSČaS

VIKTÓRIA
SMREČÁKOVÁ — delegátka MS z Malej Lipnice

Povedala, že zjazd čaká dôležitá úloha — spravodlivo zhodnotiť, čo bolo v našej činnosti dobré a čo zlé a najmä zvoliť takých ľudí do nových orgánov Spoločnosti, ktorí by pomohli pozdvihnuť kultúrnu prácu na vyššiu úroveň. „Radi by sme boli, keby nám ostal ten istý predsed a tajomník.“ Zároveň poukázala na niektoré problémy, s ktorými sa borí ich miestna skupina.

Prosím naše vojvodské orgány, aby nám pomohli v našej kultúrnej práci, aby nemysleli len na svoje súbory a krúžky pôsobiace pri ZSMP, ZMW a iné, ale si všimli aj nás, že my tak tiež tuná žijeme a chceme siahnuť našu národnú kultúru...

Ešte jedno. Z rôznych kultúrnych, mládežníckych a iných organizácií na Orave posielajú mládež vystupovať napr. do ČSSR, NDR, Maďarska a inde, iba naša krajančia mládež nemá také možnosti. A to ma boli, lebo všetkých ľudí a všetky organizácie na Orave a Spiši treba si rovnako vážiť. A toto by sme ziadali od gminných a vojvodských úradov, aby aj naše kultúrne diaňie bolo bohaté.

Mám veľký žiaľ, že Spoločnosť na Orave nemá ozajstného kultúrneho inštruktora — povedala by som do roboty a do tanca. Treba však zameňať mladého a šikovného človeka, ako je na Spiši Majerčák, ktorý by sa vyznal v tejto práci a dokázal organizovať v jednej dedinke spevácky krúžok, v druhnej divadlo, tretiej folklórny súbor atď. Väčšiu pozornosť treba venovať školskej mládeži, navštievujúcej hodiny slovenčiny, a organizovať pre nju stromček či Mikuláša, výlety a pod. Veď ide o to, aby sme ju povzbudili k učeniu, aby jej na slovenčine príbúdalo.

U nás v Malej Lipnici, ale aj v centre Oravy — v Jablonke chybaju kultúrny dom, ktorý naša mládež potrebuje, aby mala kde naeviť súbory, divadelné krúžky a pod. Miestne skupiny majú sice svoje klubovne, ale sú veľmi malíčké a týmto potrebám nevyhovujú. S touto vecou sa obraciam na naše úrady. Nie je najlepšie ani so školou, ktorá sa valí a predsa sa v nej žiaci učia. Preto je nutná výstavba novej školy v našej dedinke.

MAREK
ŚLUSARCZYK — delegát MS z Krakova

Upozornil na podminky, v nichž krakovská skupina pracuje, a na výsledky jej činnosti. Skupina, ktorá má 37 členov, má společne miestnosti s ústredním výborem Kultúrnej spoločnosti Čechů a Slovákov v Polsku. Reorganizovala sa v roku 1983. Jej členové odpracovali dobrovoľne mnoho hodín pri úprave nového sídla Spoločnosti v ulici Zygmunta Augusta. Pomáhali ústrednému výboru organizovať kultúrny podniky a setkáni; některé se snažili pořádat i samostatně, ale zatím bez úspechu.

Konstatoval, že největší překážkou v práci skupiny je nedostatek miesta. Organizace pôsobia v objekte, v némž dosud bydlí ještě dve osoby; ty už dávno mely být vystěhovány do jiného bytu. Dokud k tomu nedojde, nemáme si kde umýt ruce nebo uvařit čaj,

nemluvě ani o pořádné toaletě. Není tu pro nás miesto na klubovnu, kde bychom mohli pořádat přednášky a besedy. Nedostatek miesta je rovněž na překážku plánovanému organizování hudebního souboru. Nevyřešený pro nedostatek miesta je i problém knihovny. Knihy, často veľmi cenné, leží zatím v balicích na podlaze. Pokoušeli jsme se trochu je roztrídit, ale k tomu by byl kromě miesta potrebný knihovník, alespoň na pôl úvazku, aby udělal pořádek. Uvažovali jsme ve výboru MS o prozatímním vyřešení této otázky jinak. Např. Kulturní dům v Lenino-vé huti by byl ochoten miestni skupiné miestnost na klubovnu pronajmout, ale nájemné je tak vysoké, že ně finanční možnosti Spoločnosti nestačí. Do miestni skupiny často přicházejí ľidi, kteří se dozvěděli, že v Krakově působí Kulturní společnost Čechů a Slovákov. Jejich první otázka zní, zda se mohou zapsat na kurs češtiny nebo slovenčiny. Je velká škoda, že jim Společnost nemůže nic nabídnout a podchytiť jejich zájem.

MĚCISLAV KIMMER
— delegát OV ze Zelova

Vyřídil jménem zelovských Čechů všem přítomným co nejsrdečnejší pozdravy, a poprál jim mnoho úspěchů v další práci pro rozvoj krajančia hnutí v Polsku. Hovořil o činnosti zdejší miestni skupiny, která nevykazuje zrovna nejlepší výsledky. Dělali jsme, co jsme mohli, ovšem mnoho záměru se nám nepodařilo realizovat. Cístečně i proto, že určité nedostatky projedoval ve své práci také obvodní výbor. V této souvislosti pak velmi kladně hodnotil především spolupráci s územními orgány státní správy. Například díky pomocí vojvodského úřadu v Piotrkowě Trybunalském jsme mohli nakoupit hudební nástroje a částečně i nabytek do klubovny. Za tuto pomoc jsme vděčni: díky ní totiž můžeme pomýšlet na ustavení hudebního souboru. Naše poděkování však také patří ústřednímu výboru Kulturní společnosti Čechů a Slovákov, Československému ústavu zahraničnímu v Praze a Československému kulturnímu a informačnímu středisku ve Varšavě, jejichž prostřednictvím jsme pro naši klubovnu obdrželi české knihy. Ceníme si i skutečnosti, že Československý ústav zahraniční organizuje pro naše děti prázdninové letní pobyt v československých pionýrských tábořech: ke dnešnímu dni se zatím realizovaly dva turistiky. V uplynulých dvou letech byly také dva naši krajané ze Zelova na léčebném pobytu v Československu.

Domináváme se, že by bylo také nutné pokračovat ve výuce českého jazyka. Díky lepší znalosti češtiny můžeme totiž lépe poznávat historii, literaturu a kulturu českého národa — země našich předků.

Dôležité je také materiální vybavení naší klubovny, která není zrovna v ideálním stavu. Například filmová promítáčka, již nám darovalo československé velvyslanectví, je už díky svému stáří nevyhovující; potřebovali bychom novou. Od Československého ústavu zahraničního máme přislušný magnetofon a pingpongový stůl, na jejichž dodání dosud marně čekáme.

Krajan Kimmer pak vyjádřil uspokojení nad tím, že se na stránkách Života ve větším mříži objevují české materiály. Přimlouval se i za lepší spolupráci jednotlivých miestnych skupin s redakcí, kam by se mělo zasílat více příspěvků o jejich činnosti.

Naše krajančia klubovny jsou většinou ve starých budovách, mají málo miestnosti. Domináváme se, zdůraznil, že tam, kde je to možné, by se měly organizovat na způsob například rolnických klubů, kde by v jedné miestnosti bylo umožněno uskutečnit ves-

nickému družstvu prodej. Výhody jsou zrejmé: jednak by se tím uhradil nájem, mimo to by lidé, nakupující v prostorách klubu, měli možnost seznámit se s činností miestni skupiny KSČaS. Tedy ideální forma propagace našeho krajančia hnutí.

JOZEF
CONGVA — delegát z Katovic

V úvode svojho prejavu docent Jozef Congva pripomienul, že rokovania VII. zjazdu prebiehajú v Krakove, meste, kde 6. mája 1924 bol podpísaný tzv. krakovský protokol, publikovaný v Zbierke zákonov Poľskej Republiky z roku 1925 (č. 133, pol. 952), ktorý zavŕšil spor o poľsko-československé hranice v oblasti Javoriny, riešený o. i. aj za účasti medzinárodného súdneho dvora v Haagu. K protokolu, ktorý v mene Československa podpísal ing. V. Roubík, a v mene Poľska dr. Walery Goetel, boli pripojené dve prílohy: A a B. Príloha A riešila celý komplex problémov súvisiacich s konečnou úpravou československo-poľských hraníc na úseku Javoriny. Tato príloha upravovala záujmy hospodárske (čl. I—XIII) a otázky komunikacie a pohybu na hranici (čl. XIV—XX). Zahrňovala úpravu takmer všetkých otázok dôležitých pre obyvateľov pohraničného pásma, dokonca aj takých, ktoré mohli byť realizované v budúcnosti (napr. v prípade výstavby železnice z Nového Targu do Jurgova československá vláda nebude mať námitky proti jej predĺženiu do Podspádov — čl. XVIII). Clánok I. prílohy A umožňoval vlastníkom riadne hospodárenie na pozemkoch, ktoré sa po roku 1920 našli za hranicou: „Okolost, že pozemky ležíci na hranici, jsou touto pôsobnosťou, nesmí byť na překážku rámčiu hospodárenia na techto pozemkoch“, pričom išlo nielen o pozemky nachádzajúce sa vo vzdialenosťi 15 kilometrov od hraníc ale aj o „pozemky patrící právem vlastníckym občanom jurgovským v katastru obce Slovenské Vsi“ (čl. XXI, osek 1. a čl. II, osek 2).

Dalej kr. Congva pokračoval: (...) Medzi rôznorodými vecami, ktoré upravoval krakovský protokol, bolo aj právo týkajúce sa obyvateľov troch spišských dedín, teda Čiernej Hory, Jurgova a Repiska, ktoré im umožňovalo vykonávať práce v oblasti Javoriny, a priznávalo im ochranu pracovného pomeru: „Dělníkum zemědelským, a lesním a řemeslníkum chodícím z Juorgova, Repiska a Čiernej Hory na práci na Javorinu, nebudu se činiti žádné překážky při výkonu těchto práci“ (čl. IV, odsek 1). Zhodovalo sa to s tradíciami a historiou, pretože od nepamätných časov boli tamjši ľudia hospodársky viazaní najmä na javorinské lesy. Tam si zarábali na skromně roľnícke životy.

Poľsko-československá zmluva o priateľstve a spolupráci z 11. marca 1947 a ďalšie dvojstranné poľsko-československé zmluvy tieto ustanovenia nezrušili. Podľa všeobecne uznávaných pravidel interpretácie právnych norm — vzájomujúcich sa tiež na medzinárodne verejné právo — právna norma platí do času jej výrazného zrušenia. Výnimka je len v prípade, že zákonodarca už v samom právnom akte vyslovene stanovi o čase platnosti normy.

Krakovský protokol neurčil žiadnu časovú hranicu svojej platnosti. Nebol tiež výrazne zrušený žiadnym aktom medzinárodného práva. Môžeme takto dospieť k záveru, že platí aj dnes.

Taký je výklad práva. Prax je žiaľ niekedy iná. Naši krajania nemajú istotu, či v oblasti Tatier naďalej budú mať prácu. Prax je totiž taká, že sa začína obmedzovať počet pracovníkov v Tatranskom národnom

STANISŁAW DEMIANIUK

— NÁČELNÍK SPOLOČENSKO-ADMINISTRATÍVNEHO ODBORU MINISTERSTVA VNÚTRA

Vážení delegáti,

na úvod chcel som srdiečne podakovať za pozvanie na vás zjazd a súčasne zablahoželať vyznamenaným včera delegátom. Vás zjazd je dôležitou udalosťou v živote Spoločnosti nielen preto, že umožňuje zhodnotiť pôsobnosť v uplynulom volebnom období, pouvažovať o celej štatutárnej činnosti a zvolať nové orgány Spoločnosti, ale aj preto, že sa koná v jubilejnom roku 40. výročia Ľudového Poľska. Uplyvajúce dnes šieste volebné obdobie štatutárnych orgánov vašej Spoločnosti nebolo ľahké, čo sa už zdôrazňovalo z tejto tribuny. V tomto období sa totiž vyskytol rad známych udalostí nepriaznivých pre našu krajinu a spojených so spoločensko-ekonomickej krízou, ktorú prežíva Poľsko, ako aj usilím politickej opozicie riadenej zo západných centier zviesť Poľsko z cesty socialistického rozvoja a odtrhnúť ho od spoločenstva socialistických krajín. S uspokojením môžem konštatovať, že v tomto ľažkom období sa občania českého a slovenského pôvodu v našej krajinе v celku nedali zviesť našepkávaniu nepriateľov socialismu a rozhodne sa vyslovili za liniu národnej obrody, ktorú vytýčil IX. zjazd Poľskej zjednotenej robotnickej strany. Majú na tom nepochybne veľkú zásluhu mnohí uvedomeli a oddaní aktivisti vašej Spoločnosti, v tom aj členovia ustúpujúceho ústredného výboru a jeho predsedníctva.

V uplyvajúcim volebnom období vaša Spoločnosť, naprieč rôznym ľažkostiam, dosiahla značné úspechy v oblasti uspokojovania kultúrnych potrieb členov v materinskom jazyku, ako aj v oblasti upevňovania zväzkov bratského spolunažívania obyvateľstva českého a slovenského pôvodu s poľským obyvateľstvom. Treba pritom zdôrazniť, že aktív Spoločnosti docenil potrebu spájania otázky uspokojovania kultúrno-osvetových potrieb a ideovo-výchovnej práce členov v socialistickom duchu s prácou pre upevnenie našej vlasti Ľudového Poľska. Mohli sme si to všimnúť aj počas rokovania tohto zjazdu. Preto som presvedčený, že program, ktorý ste si uložili na tomto zjazde, bude dobre

slúžiť ďalšej realizácii štatutárnych úloh. Zároveň chcel by som vyhlásiť, že štatutárna činnosť vašej Spoločnosti sa stretnie s podporou a pomocou, v tom aj finančnou pomocou, ministerstva vnútra, ktoré tu dnes reprezentujem.

Chcel by som však zdôrazniť, že v hnutí rôznych spoločností pozorujeme naposledy nepriaznivý jav, akým je prenášanie v stále väčšej mieri nákladov spojených so štatutárnou činnosťou na plecia štátu. Pritom sa súčasne zanedbáva a niekedy dokonca podceňuje možnosti získať vlastné príjmy, čo sa týka aj ich základnej formy, akou sú pre spoločnosti členské príspevky, ako aj príjmy zo štatutárnej činnosti. Určite príznaky tohto javu možno postrehnúť aj vo vašej Spoločnosti. Chceme sa postaviť proti tomuto javu o to viac, že ekonomická situácia krajin obmedzuje možnosť štátu zvyšovať dotácie. Chcel by som, aby ste mali dobre pochopili. Nemienime zmenšovať dotácie pre Kultúrnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku. Ale súčasne nevidime reálnu možnosť ich ďalšieho značného zvyšenia. Dúfam, že novozvolený ústredný výbor zoberie túto okolnosť do úvahy.

Vážení delegáti! Prepáčte, že vo svojom príspevku nezaujmem stanovisko k jednotlivým hlasom z diskusie. Nemôžem to urobiť z jednoduchej príčiny, že nepoznám český a slovenský jazyk. A to, čo sa mi dnes pokúšali prekladať, alebo to, čo som sa včera sám snažil rozumieť, ma neopravňuje k celkovému hodnoteniu a pochopeniu problémov, ktoré ste predniesli. Chcel by som vás jednako uistíť, že po skončení zjazdu a obdržaní zjazdových materiálov — myslím tu na zápisnicu, zjazdové uznesenie — zaujmeme stanovisko a odpovieme na všetky predstavené problémy, ktoré patria do kompetencie ministerstva vnútra. Odovpoviem prostredníctvom funkcionárov novozvoleného ústredného výboru.

Na záver chcel by som vám ešte raz záželať plodné rokovanie a členom nových orgánov Spoločnosti, ktoré zvolíte na dnešnom zjazde, mnoho úspechov a spokojnosti z vyvájanej činnosti.

parku práve spomedzi našich krajanov, kym na druhej strane poskytujú sa pracovné priležitosti obyvateľom spoza územia Spiša, napr. z podhalanských dedín. Moji krajania citia sa byť preto ukrivení a to ukriveni neprávom. Pre slovenského zamestnávateľa nie je dôležitý pôvod pracovníkov. Porušenie ustanovení krakovského protokolu treba preto zapisať na rub kompetentných poľských činiteľov, a to jednak tým, že tito verbujú nových pracovníkov mimo územia Spiša a znemožňujú ďalšie vykonávanie pracovného pomeru doterajším zamestnancom, jednak zase tým, že im patríne poľské úrady nedajú prieplusty. Vec má aj sociálny aspekt, keďže ide o ľudi pracujúcich na Slovensku už veľa rokov, ktorí by za pomerne krátky čas mohli získať nárok na dôchodok. Treba sa tiež s polutovaním pozastaviť nad prípadmi zbavenia prieplustiek niekoľkých občanov z Jurgova — bez žiadnej príčiny — na colnom úrade v Jurgove (...).

V rozpore s ustanovením čl. I., II. (v súvislosti s čl. XXI) je tiež to, že vlastníci pozemkov v Slovenskej Vsi už niekoľko rokov nemôžu vykonávať na nich svoje vlastnické práva, keďže im patríne úrady nedajú prieplusty.

Ja si myslím, že hoci naša organizácia má názov Kultúrna spoločnosť, mala by sa pokusiť pomôcť týmto krajanom. Obraciám sa s tým zároveň na zástupcu Ministerstva vnútra o pomoc v tejto veci.

Je samozrejme — pokračoval ďalej kr. J. Čongva — že máme národnostné práva, že nám ich dalo Ľudové Poľsko, čo je nepoprejateľné. Ale skutočnosť zriedkakedy býva ideálna. Taký je už život, že niekedy treba tvrdovo bojať o plnú realizáciu práva. Preto aj k takým veciam mali by sme zaujať stanovisko. Však sa nedožadujeme nič, čo by odporovalo právu. My sa domáhame len toho, čo sa nám patri. A ja som poukázal práve na také body, ktoré sú zakotvené v právnom poriadku, dokonca aj v medzinárodnom právnom systéme.

A ešte jedna pripomienka. Mali by sme reagovať i na niektoré vyjadrenia novinárov a publicistov. Stáva sa, že niekterí spomedzi nich pišu práve to, čo by nemali písat. Keď píšu o národnostnej menštine, tak je to pre Čechov a Slovákov žijúcich v Poľsku nepríjemné, a urážajúce, lebo podávajú skutočnosť skreslene. Mali sme takéto prípady. Piše o tom v jednom z posledných čísel Zivota (č. 8/84, str. 21 — pozn. red.) jeho šéfredaktor — kr. Adam Chalupec, ktorý sa vo svojom článku zaobrába konkretným problémom.

JOZEF PETRÁŠEK — delegát MS z Krempach

Nadviazal na výpoved kr. J. Halača o organizovaní zájazdov detí a mládeže na Slovensko. Pripomenal, že ich miestna skupina z Krempach a prenejšie športový krúžok LZS udržujú už 15 rokov styky a športovú družbu s TJ Slavoj Spišská Bela na Slovensku. Tieto styky sú veľmi osozne a poskytujú im mnoho zážitkov. Môžu si spolu pospomínať a vymeniť skúsenosti. Je to dôležité o to viac, že TJ v Spišskej Belej má široké možnosti robiť dobrý šport, kym Krempašania takéto podmienky nemajú. Chybujie im telocvičňa a poriadne ihriská.

Hovoril, že Krempašania by chceli rozšíriť túto spoluprácu i na kultúrnu oblasť. Lenže s tým už majú problémy. Napr. už dva roky sa snažia pozvať do Krempach divadelný krúžok zo Spišskej Belej a doteraz sa to nepodarilo. O čo ide?

Záber zo zasadaciej sále

by sa to takto malo vybavovať, celá záležitosť by trvala najmenej 2-3 mesiace. Preto sa obraciám na predstaviteľov novosáčských orgánov, aby nám pomohli túto vec do konca vybaviť (...).

POKRAČOVANIE NA STR. 18

Foto A. Ch.

TATRY nedelia, ale spájajú

Korene dnešnej spolupráce medzi Zakopanom a Starým Smokovcom vo Vysokých Tatrách siahajú do prvých rokov po oslobodení oboch oblastí od fašistickej okupácie. Tieto oblasti boli oslobođené v ten istý deň — 29. januára 1945. Prvou formou spolupráce bol lyžiarsky šport, ako aj horolezecký. Oveľa neskôr sa začali vzájomné kultúrne styky. Viditeľné oživenie nastalo iba v druhej polovici šesdesiatych rokov, zorganizovali vtedy televíznu súťaž medzi mestami Zakopane a Starým Smokovcom. Novým odvetvím stoky bol Medzinárodný festival folklóru horských oblastí v Zakopanom, často sa ho zúčastňujú slovenské folklórne súbory a ziskavajú uznanie nielen poroty, ale aj festivalových divákov. Toľko úvodom. Chcel by som čitateľov oboznámiť s terajšou kultúrou spoluprácou medzi našimi oblasťami, ktorá nadobudla mimoriadny význam za posledné dva roky.

V roku 1983 sa v Starom Smokovci konali Dni poľskej tatranskej kultúry — mali neobvykle široký program. Vo Vysokých Tatrách sme usporiadali výstavu výborného poľského sochára, ktorý býva a pracuje v Zakopanom — Henryka Burzca. Cyklus sôch tohto umelca vystavovaný v Kultúrnom stredisku v Starom Smokovci tematicky nadzívačoval na boj človeka za mier, bol protestom proti zbrojeniu aké v súčasnosti ohrozuje svetový mier.

Uznanie získala výstava zobrazujúca pobyt a pôsobnosť vedecku Veľkej októbrej socialistickej revolúcie v Poronine Vladimíra Iljiča Lenina. Výstava bola zorganizovaná v Mestskej knižnici v Tatranskej Lomnici.

V kinách vo Vysokých Tatrách boli premetané filmy s horskou, historickou, publicistickou a detskou tematikou. Sympatiu vzbudzoval film Rod Gaššenicovcov, ako aj filmy o Tatrách a práci Horskej záchrannej služby.

Dni Poľskej tatranskej kultúry vo Vysokých Tatrách otvoril predseda MNV Štefan Leskovianský, prítomný bol prvý tajomník KSS oblasti Vysokých Tatier Marián Džugas a zakopanské orgány reprezentovali prvý tajomník MV PZRS Józef Koprowski, ako aj

náčelník Zakopaného a Tatranskej gminy Robert Klak.

Vlani v rámci XVI. medzinárodného festivalu folklóru horských oblastí zorganizovali Dni slovenskej kultúry Vysokých Tatier. Tešili sa veľkej popularite. V klube Medzinárodnej knihy a tlače otvorili výstavu umelcov z Vysokých Tatier, Vojtechu Knapku (grafika), Arna Puškáša (grafika), Jozefa Stroinského (karikatúry), Jozefa Šišku (maliarstvo), Jozefa Tomku (sochárstvo).

Obrovský úspech mal a podmanil si srdecia Zakopancov folklórny súbor Kriváň, ktorý spieval a tancoval v deň otvorenia XXIII. Tatranskej jesene a Dni slovenskej kultúry Vysokých Tatier. Nadšení, potleskom a sympatiu nebolo konca. Naši slovenski hostia si so záujmom prehliadli výstavu Zakopane v 40-ročiu Ludového Poľska. Dni kultúry otvoril prvý tajomník MV PZRS Andrzej Warzowski a zúčastnili sa ho: tajomník KSS oblasti Vysoké Tatry Ján Jurík, ako aj podpredseda MNV Ján Kic a riaditeľ Kultúrneho strediska v Starom Smokovci Štefan Klima. Prítomní boli umelci, ktorí vystavovali svoje práce.

V Zakopanom bol Arno Puškáš na autorskom večierku. V preplnenej sále Klubu medzinárodného knihy a tlače rozprával o svojich horolezeckých prihodach, svojej spisovateľskej práci a práci v Horskej službe. Premetol filmy o tatranských kamzíkoch.

Na XVI. Medzinárodnom festivali folklóru horských oblastí veľmi úspešne vystupoval slovenský folklórny súbor Važeč z okresu Liptovský Mikuláš. Súbor sa páčil, čoho dokazom je priznanie odmeny Striebornéj valašky.

Tento rok Poľsko oslavuje jubileum 40-ročia svojho oslobodenia. V rámci osláv Komplex odborných učilišť H. Modrzejewskiej vystavoval na Slovensku práce svojich žiačok a absolventiek — gobeliny, výšivky a gorského kroja. Treba poznamenať, že škola vyučuje už 101. rok. Jej cieľom je zachovanie ľudovej tvorivosti Podhala, Oravy a Spiša. Aj detský súbor z Raby Wyżnej pod vedením prof. Włodysława Kruszewského vystupoval na Slovensku, okrem iného v

Prievidzi Zasa v októbri tohto roku spevokol okresného domu pionierov Prievidz v Prievidze pod vedením Alojza Poliaka úspešne vystupoval na II. Konfrontáciach detských spevokolov a kapelach o Pohár Tatier v Zákopanom. Bolo to podujatie zorganizované v rámci osláv 40. výročia Ludového Poľska.

Vzájomné styky slúžia tiež rozhovorom a diskusiami o nevyhnutnosti ďalšieho rozvoja kultúrnej spolupráce. A tak v najblížom čase bude nadzívaná spolupráca medzi Mladziečnickým kultúrnym domom Jutrzenka a Ludovou školou umenia v Tatranskej Lomnici. Plánuje sa otvorenie v najstaršom dome vo Vysokých Tatrách, vo vile Flora, predajne výrobkov podhalanského Ludového umenia.

Keď pišem tento článok, pripravený je na otvorenie Dvor Korkošovcov v Čiernej Hore, kde bude Múzeum Ludovéj kultúry Spiša, ako Oddelenie Tatranského múzea v Zákopanom. Niekoľko slov o dejinách vzniku tohto neobyvklého múzea — na prelome štyridsiatich a päťdesiatich rokov Korkošovci postupne odchádzali z Poľska na Slovensko. Dnes sú súrodenici Korkošovci popredními Ludovími umelcami na Slovensku. Ludvík je sochárom, Anna Bláhová maliarkou na skle a Mária Rudavská sa zaoberá umeleckou tkanicou. V roku 1980 súrodenici spolu s ešte vtedy žijúcou matkou Alžbetou — odovzdali svoj dom v Čiernej Hore štátu s úmyslom, aby tam bolo zriadené múzeum spisskej Ludovéj kultúry. V roku 1981 Tatranské múzeum začalo konzervátorskú generálnu opravu, ktorá trvala do roku 1983.

Keď pišeme o kultúrnej spolupráci medzi Zakopaným a Vysokými Tatrami, nemôžeme opomenúť vzájomné politicko-administrativne kontakty. Delegácia z Vysokých Tatier sa zúčastňuje štátnych a stranických slávností na Podhali, ako napr. výročie oslobodenia Zakopaného a Veľkej októbrej socialistickej revolúcie. Predstaviteľia zakopanských orgánov sa zúčastňujú podobných slávností vo Vysokých Tatrách. Možno spomenúť tohoročné stretnutie a oslavy spojené so 40. výročím Slovenského národného povstania.

Vzájomné administratívne skúsenosti si vymieňajú Mestský úrad Zakopaného a Tatranskej gminy a Mestský národný výbor v Starom Smokovci. Dejiny a súčasnosť dokazujú a potvrdzujú, že Tatry nedelia, ale spájajú.

STANISLAW KALAMACKI

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

BŘEZEN — MAREC

1.III.1943. Vyhlásenie ideové programové deklarace PDS „Za co bojujeme“, ktorá vyzývala poľský národ do boja za svobodné, nezávislé a demokratické Poľsko a vyslovila se pro pokrokové společenské reformy v zemi a dobré prátelské vztahy s SSSR.

1.—30.III.1945. V březnu pred 40 lety vojska 1. a 2. běloruského frontu, a v jejich složení jednotky 1. polské armády svádely těžké boje o osvobození historických polských zemí. 6. března vojska 1. běloruského frontu osvobodila staré piastovské město Kamiensk Pomorski nad Kamienskou zátokou. Na sever od tohoto města pokračovaly ještě několik týdnů, již ve třetí etapě pomořské operace, úporné boje sovětských a polských jednotek s bráničimi se a protiútočícími německými oddily. 18. března po deseti dnech neobvyčejně úporných a krvavých bojů příslušníků 1. polské armády pod velením divizního generála Stanislawa Popławského, podporované oddily 272. pěchotní divize, byl definitivně zlomen odpor německých vojsk v pevnosti v Kolobřehu, který se po třech staletích německé nadvlády znova vrátil do Polska. Těhož dne se konalo „zasnoubení Polska s mořem“. O deset dní později byla osvobozena Gdyně a 30. března vojska 2. běloruského frontu, v jehož složení bojovala 1. polská obrněná brigáda Hrdinů Westerplatte, osvobodila Gdańsk, hlavní město polského pobřeží.

2.III.1980. Ve Stawiskách u Varšavy zemrel Jarosław Iwaszkiewicz, největší polský současný spisovatel, kulturní pracovník, dlouholetý předseda Svazu polských spisovatelů (nar. 28.II.1894 v Kalniku na Ukrajině).

5.III.1755. Narodil se Jozef Ignác Bajza, slovenský spisovatel, jeden z průkopníků osvícení na Slovensku. Razil cestu národní literatuře, zavedl do literatury slovenský jazyk místo dosud užívané češtiny s místními vlivy. Byl autorem prvního slovenského románu: René — mládeženca příhody a skúšnosti (1783—85). Zemřel 1.XII.1836.

6.III.1475. V Caprese se narodil Michelangelo Buonarroti, italský sochař, malíř, architekt a básník, jeden z největších renesančních umělců (zemřel 18.II.1564 v Římě).

7.III.1850. V Hodoníně na Moravě se narodil český filozof a sociolog Tomáš Garrigue Masaryk, první prezident Československé republiky (zemřel 14.IX.1937 v Lánech).

7.III.1945. Vojska spojeneckých ozbrojených sil v Evropě zaútočila na Kolín nad Rýnem, překročila Rýn a dobyla rozlehle předměstí na východním břehu řeky.

8.III. Mezinárodní den žen.

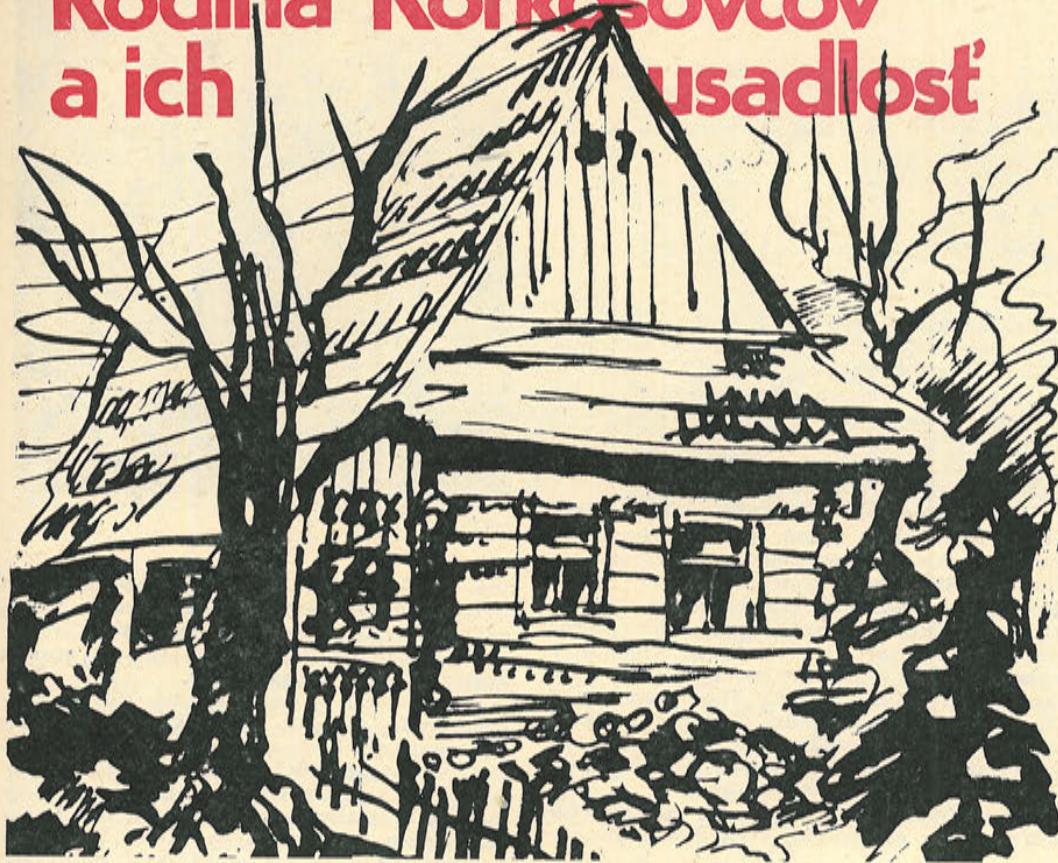
8.III.1943. 1. československý samostatný polní prapor, ktorý vznikol v Buzuluku v SSSR, pod vedením plk. Ludvíka Svobody podstoupil

pil bojový křest u Sokolova nedaleko Charкова. Velitel 1. roty náporučík Jaroš, ktorý padl v boji, byl vyznamenaný rádem Hrdina Sovětského svazu in memoriam, plk. Svoboda Leninovým rádem a 87 dalších bojovníků u Sokolova sovětskými rády a medailami.

Po bojích o Sokolovo byl 1. čs prapor přesunut do Novochoperska, kde se na jeho základě utvořila na podzim 1943 1. čs brigáda, která se zúčastnila osvobození bojů o Kyjev a pak postupovala dále na západ. V té době v městě Jefremově (na jih od Moskvy) se formovala — většinou ze Slováků, kteří v říjnu 1943 přešli na stranu Rudé armády — 2. čs paradesantní brigáda, v níž byli naši krajané z Oravy a Spiše. V březnu 1944 byla 1. čs brigáda pod velením gen. L. Svobody přesunuta do volyňské oblasti, kde se do československého vojska přihlásilo přes 12 tisíc českých dobrovolníků, kteří na Volyni žili od minulého století. Tim se vytvořily příznivé podmínky pro spojení všech československých jednotek v SSSR v 1. čs armádní sboru, který se po boku Sovětské armády zúčastnil těžkých osvobození bojů na území jižního Polska (Horní Slezsko, Opolsko, Řešovsko) a o Dukelský průsmyk a do 9. května 1945 osvobození československého území. Po válce se 1. čs armádní sbor stal základem nové Československé lidové armády.

9.—10.III.1957. V Krakově se konal zakládaci sjezd první celostátní organizace české a

Rodina Korkošovcov a ich usadlosť

Usadlosť Korkošovcov sa nachádza v severnej časti Čiernej Hory, zvanej Za horou. Je zaujímavým príkladom rozvoja spišskej usadlosti, počiatčne skromnej s jednou chalupou a maštaľou, po čase zámožnej usadlosti s mnohými stavbami. Jej štvorhranný tvar bol konečne sfomovaný v tridsiatych rokoch.

Najstaršie stavby, teda chalupa s predsieňou a jednou izbou, ako aj maštaľou — vybudoval koncom 19. storočia vtedajší majiteľ gazdovstva Alojz Chyžný — a to pravdepodobne na mieste starších budov. Z tejto usadlosti sa zachovala sieň a kuchyňa

obytného domu, ako aj miestnosť s gepeľom, ktorá pôvodne bola maštaľou.

Niekoľko rokov bol Alojz Chyžný v Amerike. Po návrate v roku 1919 rozšíril chalupu. Skrátil totiž izbu do rozmerov dnešnej kuchyne, namiesto toho pristaval veľkú „prádnu izbu“ s komorou. Z tohto obdobia pochádza aj nová, zrubová maštaľ, ako aj „boisko“.

Okolo r. 1924 Alžbeta Chyžná, dcéra Alojza sa vydala za Sebastiána Korkoša. Obaja mladí nemali súrodencov a spolu po svojich rodičoch zdelenili 12 ha pôdy, čo v spišských podmienkach sa považovalo za bohaté gazu-

dovstvo. Manželia bývali spolu na sídlisku Soltýštvu v Sebastiánovom rodinnom dome. V roku 1939 ich dom zhorel, čo spôsobilo, že sa prestáhvali na usadlosť Alžbetinu oca, na sídlisko Za horu. S týmto udalosťami je asi spojené ďalšie rozšírenie usadlosti: v chalupe, namiesto komory, bola vybudovaná izba so zvláštnym vchodom cez verandu. Vybudovali tiež kameninu maštaľ, vozáreň a chliev. Korkošovci s pomocou suseda, Bartolomeja Chudaczka, vybudovali v bývalej maštaľi prvý gepeľ v dedine. V tých istých rokoch bol dvor oplotený vysokou ohradou z dosiek s dvojkridlovou bránou. Ovocná záhrada a záhradka od strany cesty boli oplotené plotom s latiek.

Koncom štyridsiatych a začiatkom päťdesiatych rokov Korkošovci postupne odchádzajú z Poľska a stahujú sa na Slovensko, kde dnes bývajú.

Alžbeta a Sebastián Korkošovci mali päť detí. V roku 1925 sa im narodil syn Andrej (dnes bývajúci v Kežmarku, ľudový sochár), v r. 1928 syn Ludvík (dnes umelec sochár bývajúci v Bratislave), v r. 1930 dcéra Anna (dnes Bláhová, maliarka na skle bývajúca v Jure pri Bratislave), v r. 1941 dcéra Mária (dnes Rudavská bývajúca v Bratislave — tkáčka), v r. 1944 syn Ján, bývajúci v Jure pri Bratislave.

Alžbeta Korkošová umrela v r. 1982 a jej manžel Sebastián jedenásť rokov skôr, teda v r. 1971. V 1980 súrodenci Korkošovci spolu s matkou Alžbetou — odovzdali usadlosť v Čiernej Hore štátu. Želaním rodiny bolo, aby v tejto usadlosti vzniklo múzeum spišskej kultúry.

V lete r. 1981 Tatranské múzeum začalo konzervátorskú opravu budov, ktorú ukončili v zime r. 1983. Práca, v súlade s predpokladmi smerovala k zachovaniu historického navrstvenia architektúry budov, ktoré zobrazuje rozvoj usadlosti pokračujúci spolu s rozvojom gazdovstva.

Usadlosť Korkošovcov je prvým ohnivom tvoriaceho sa Múzea spišskej ľudovej kultúry, ktoré sa realizuje vo forme ochrany na ich terajšom mieste sedliackych usadlostí s expozíciami, charakterizujúcimi miestne obmeny spišskej kultúry. Keď ide o expozíciu interiérov usadlosti Korkošovcov, ukazujú typické gazdovstvo pre Čiernu Horu z medzivojnového obdobia. Exponáty, ktoré sú v interiéroch obytnej a hospodárskej časti boli kúpene od miestnych gazdov v Čiernej Hore.

slovenské národnostní menšiny v Poľsku — Kultúrno-sociální společnosti Čechů a Slováků v Poľsku, se sídlem ústředního výboru ve Varšavě, jehož předsedou byl zvolen Adam Chalupec. Zakládacímu sjezdu předcházela devítiměsíční práce organizačního výboru Společnosti, který pod vedením A. Chalupec působil ve Varšavě (od 6.VI.1956) jménem všech místních svazů a spolků Čechů a Slováků v Poľsku a dovezl k jejich sjednocení v jednu organizaci na březnovém sjezdu KSSCaS.

10.III.1947. Za pobytu československé vlády delegace s předsedou vlády Klementem Gottwaldem v Poľsku byla ve Varšavě podepsána Poľsko-československá smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, která se stala mezníkem v dějinách vzájemných vztahů obou našich zemí a udalosti s velkým významem pro rozvoj vzájemně prospěšné politické, ekonomicke a kulturní spolupráce na základě bratrských a přátelských vztahů. Tato smlouva byla dále rozšířena a prodloužena na dalších 20 let dne 2.III.1967.

12.III.1938. Německá vojska zahájila okupaci Rakouska. 13. března Hitler s tichým souhlasem západních mocností vyhlásil připojení (Anschluss) Rakouska k říši. Obsazení Rakouska upěvnilo postavení Německa a vytvořilo bezprostřední nebezpečí pro Československo, které se stalo dalším objektem německé expanze v Evropě.

12.III.1930. V Praze zemřel Alois Jirásek, největší český historický spisovatel a dramatik, autor více než 200 děl, většinou s historickou tematikou. Jeho romány a divadelní hry ukazují dějiny Čech od předhistorických pověstí přes husitství, léta nesvobody českého národa, selské vzpoury a lidová hnutí až po autorovu současnost (nar. 23.VIII.1851 v Hronově).

14.—15.III.1939. Následkem mnichovského diktátu a obsazení Sudet hitlerovským Německem se Československo ocitlo v kritické mezinárodní situaci. Západní mocnosti i Německo odmítly záruku nových československých hranic. V prezidentských volbách na místo E. Beneše byl zvolen E. Hácha, který povolal proněmeckou vládu v čele s R. Beranem. Na Slovensku od října 1938 existovala autonomní vláda v čele s předáčkem slovenské Lidové strany knězem J. Tisem, která se v únoru 1939 dožadovala plné autonomie a oddělení Slovenska od Čech. 10. března 1939 Beranova vláda přijala rozhodnutí o odvolání J. Tisa. Fašistickým slovenským politikům to posloužilo jako záminka k separatistické akci. 14. března 1939 kněz J. Tiso po dohodě s Berlínem vyhlásil utvoření slovenského státu, kontrolovaného Německem. Zároveň byli do Berlína povoláni prezident Hácha a ministr zahraničí F. Chvalkovský, kteří v noci na 15. března podepsali dokument předávající plnou moc do rukou Hitlera, a to bez zplnomocnění vlády a parlamentu. 15. března wehrmacht obsadil české země a podřídil je III. říši. 16. března

1939 byl na českých zemích vytvořen tzv. Protektorát Čechy a Morava. Téhož dne německé vojsko vstoupilo na Slovensko. Maďarsko obsadilo zbývající část zakarpatské Ukrajiny.

Obsazení Rakouska, okupace Československa a rostoucí požadavky vůči Poľsku v roce 1939 výrazně ukazovaly, že Evropa a svět se ocitly na kraji války.

18.III.1965. Kosmonaut Alexej Leonov jako první člověk na světě opustil kosmickou loď a 20 minut byl na kosmické procházce.

21.III.1500. Portugalskí mořeplavci objevili Brazílii.

22.III.1785. V Borském Mikuláši se narodil Michal Ján Hollý, významný básnik bernolákovské školy, první psal bernolákovskou slovenštinou, překladatel literatury (zemřel 1849 v Dobré Vodě).

20.III.1870. V Těšíně zemřel Michal Miloslav Hodža, slovenský básnik, spisovatel, jazykovědec. V roce 1843 spolu s L. Štúrem a M. Hurbanem povýšili středoslovenské nářečí na slovenský spisovný jazyk. Toto datum se považuje za uzákonění spisovné slovenštiny. Účastník revoluce 1848—49 (nar. v Rakši u Trenčianských Teplíc).

26.III.1945. Byla osvobozena Banská Bystrica, hlavní sídlo SNP.

DEVIATA ZASTÁVKA

VÝCHODOSLOVENSKÝ KRAJ

Rozlohou 16 183 km² zaberá táto oblasť druhé miesto, tak na Slovensku, ako aj v CSSR.

Podľa počtu obyvateľov je tento kraj v rámci SSR tretí, v Československu mu patrí piate miesto (vrátane Prahy a Bratislav). Celkovo žije tuná 1 402 525 ľudí.

Administratívnym strediskom sú Košice, kde v roku 1980 bývalo 200 943 obyvateľov; medzi veľkomestami sú v poradí na druhom mieste na Slovensku a na piatom v ČSSR.

Organizačne sa kraj delí na 13 menších správnych jednotiek — okresov: Bardejov, Humenné, Košice-mesto, Košice-vidiek, Michalovce, Poprad, Prešov, Rožňava, Spišskú Novú Ves, Starú Lubovňu, Svidník, Trebišov a Vranov nad Topľou. Najmenšiu rozlohu majú okresy Košice-mesto (207 km²) a Stará Lubovňa (623 km²), najväčšiu Poprad (1963 km²); najviac ľudí žije pochopiteľne v Košiciach (200 943) a v Prešovskom okrese (181 683), najmenej vo Svidníku — iba 41 431 obyvateľov.

Priemerná hustota na 1 km² je 86 ľudí; Tým sa kraj zaraďuje na tretie miesto v SSR a ôsme v Československu. Najlepšie sú na tom Košice a okres Prešov — 981 a 123 obyvateľov — najhoršie opäť Svidník — 48 ľudí na 1 km.

TROCHU ZO ZEMEPISU A EKONOMIKY

Východoslovenský kraj možno charakterizovať ako oblasť aspoň v troch štvrtinách hornatú. Na severozápade je najvyššie pohorie ČSSR Vysoké Tatry, na severe Nízke Beskydy a Ondavská vrchovina, od juhozápadu zasahuje Slovenské rudoohorie, stred zaberajú Slanské vrchy, východ Vihorlat a juhovýchod Východoslovenská nížina. Časť územia odvodňujú prítoky Tisy, severozápad Poprad a Dunajec. Medzi chránené krajinné oblasti patrí Slovenský kras, Slovenský raj, Vihorlat a predovšetkým oba národné parky — Tatranský a Pieninský.

Geografická rôznorodosť sa pochopiteľne odráža aj v ekonomike východného Slovenska.

Gombasecká jaskyňa

Čo je viditeľné v poľnohospodárstve: pestujú sa zemiaky, pšenica, jačmeň, tabak, cukrová repa, kukurica, vinná réva, v horách a podhorškých oblastiach sa rozvíja krmovinárstvo a pastierstvo.

Z nerastných surovín sa tuná vyskytuje železná ruda, mangán, antimón, tažia sa pyrit, magnezit, kamenná soľ, azbest a vápenec. V hospodárskej štruktúre kraja prevahuje — vďaka Košiciam — hutníctvo a strojárstvo. Z ostatných odvetví majú veľký význam priemysel chemických vlákien, konfekčný a obuvnícky, v poľnohospodárských oblastiach tiež potravinárstvo — najmä cukrovary a konzervárne. Značne je rozptýlená výroba stavebných hmot, v podhorškých a horských pásmach aj drevársky a papierenský priemysel. K najväčším ekonomickým centrám patria nesporné Košice a Prešov, na ďalšie miesta možno zaradiť Humenné, Michalovce, Poprad, Krompachy, Bardejov... A najznámejšie podniky? Celkom určite Východoslovenské železiarne Košice a najväčšia prekladková stanica v Československu — Cierna nad Tisou.

MALÝ POHĽAD DO DEJÍN

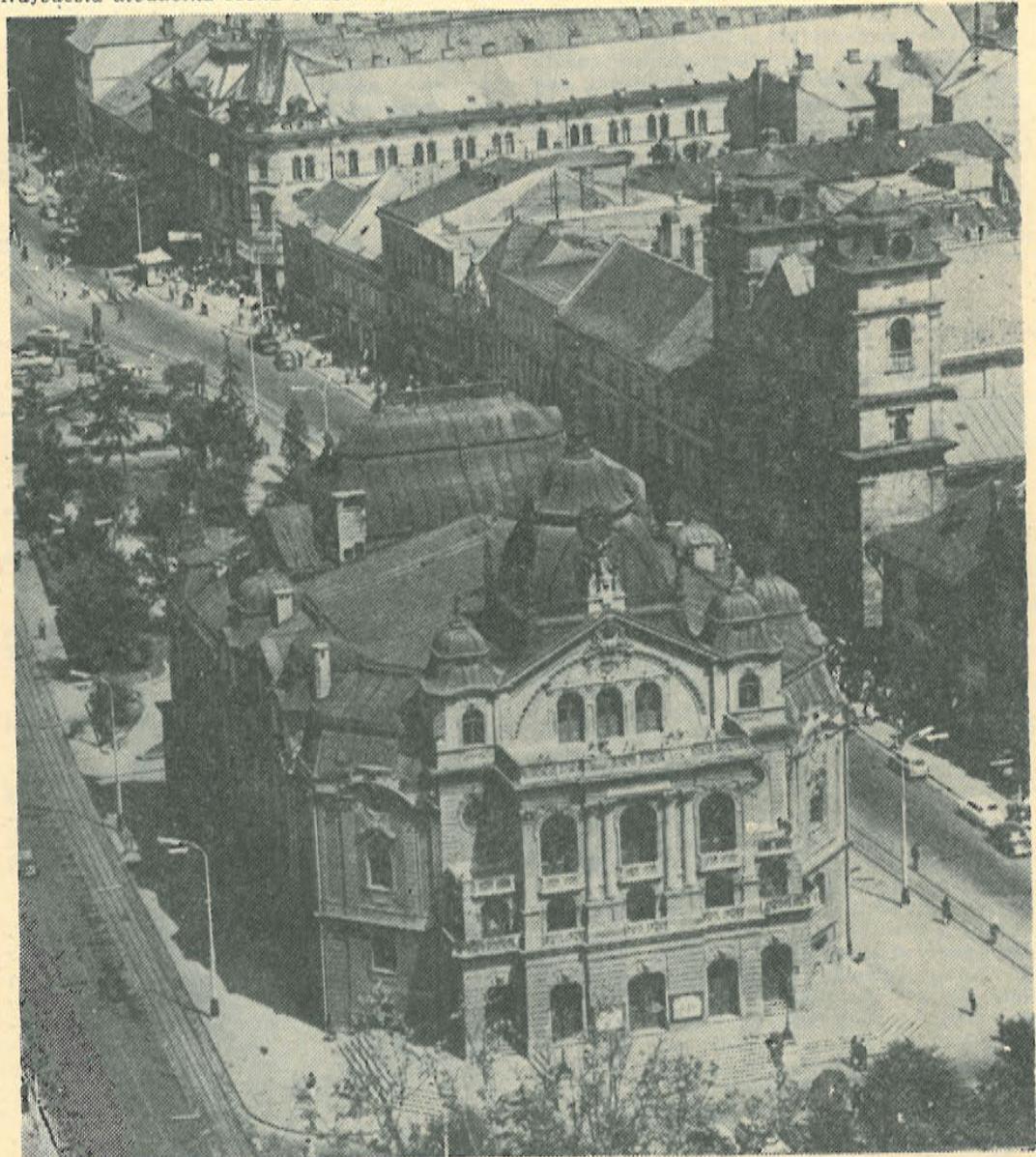
Archeologické nálezy dokazujú, že v okoli Košic, v Zemplíne a Sariši žil ľovek už v dobe kamennej. Tak isto už od šiesteho storočia nášho letopočtu možno tuná dokázať aj slovenské osídlenie a na prelome tisícročia v Zemplíne a Gemeri aj výskyt maďarských kmeňov.

Prvé údaje o mestách máme už z 12. storočia, kedy vznikol Kežmarok; v roku 1249 sa objavujú zmienky o Košiciach, v roku 1340 o Rožňave, v 14. storočí o Prešove a Bardejove... Veľký rozvoj dosiahli najmä mestá na Spiši, ktoré od polovice 13. storočia ziskali rozsiahle privilégia a založili výsadné združenie 24 spišských miest, ktoré sa riadili svojím zákonodárstvom a mali vlastnú samosprávu; toto spoločenstvo niekoľkokrát zmenilo podobu (v rokoch 1412—1772 trinásť jeho miest patrilo Poľsku a nadálej existovalo len združenie šesnástich miest) a definitívne bolo zrušené až v roku 1848.

V 15. storočí našlo v tomto kraji značný ohlas tiež husitstvo — hlavné prostredníctvom „bratříkov“, ktorí ovládali okrem iného Rožňavu, Košice, oblasť Spiša, Sariš atď. Samozrejme husitské taženia neboli jedinými vojnovými udalosťami, ktoré tadiaľ presli: v polovici 13. storočia vpád Tatarov a neskôr turecké výpravy, v 17. a 18. storočí protihabsburské povstanie Bócskaya, Bethléma, Gábora, Františka I. Rákocziho, Thökölyho, Františka II. Rákocziho, protifeudálne vzbury, napríklad Dóžova z roku 1514, Petra Császára v rokoch 1631—1632...

Novšie dejiny zaznamenali veľkú biedu prostého ľudu. Slabý priemysel a zaostalé poľnohospodárstvo nebolo schopné všetkých vyživiť. Preto dochádzalo k masovej emigrácii — predovšetkým do zámoria; od polovice 19. začiatku 20. storočia odišlo iba

Najväčšia divadelná scéna v Košiciach

Pohľad na vrcholky Vysokých Tatier

zo Šariša okolo 40% obyvateľov. Za prvej republiky to nevyzerala oveľa lepšie.

Avšak existovali aj svetlé stránky: v roku 1919 Slovenská republika rad s centrom v Prešove (prvý socialistický štát na území ČSSR), silné partizánske hnutie v rokoch 1941—1945... V Košiciach sa v aprili 1945 predstavila prvá vláda oslobodenej republiky a bol tuná vyhlásený aj známy Košický vládny program, napokon vyrastol tuná jeden z najväčších priemyselných centier Československa — Východoslovenské železiarne.

UMELECKÉ PAMIATKY

Východné Slovensko má trochu smolu. Návštěvníci, ktorí sem každoročne prichádzajú, majú namierené buď do Vysokých Tatier alebo k priehradnému jazzeru Zemplínska Sírava. Skôda, lebo možno tuná vidieť oveľa viacej.

Napríklad kláštor a kostol v Jasove pri Košiciach, ktorý bol založený v 13. storočí a patrí k najkrajším barokovým stavbám na Slovensku. Svoj pôvab má aj Bardejov, najzachovalejší a do pôvodného stavu reštaurovaný stredoveký mestský celok v SSR: sú tuná mestské hradby, bašty, vstupné brány a hlavné radnica — prvá slovenská renesančná stavba. Za pozornosť stojí aj Rožňava, staré banské mesto, v centre ktorého nájdeme niekoľko skvostných gotických a barokových objektov. A pochopiteľne aj Dobšina, kde si vedľa svetoznámych jaskýň môžu turisti obzrieť veľa cenných miestanských remeselnických domov z 18. storočia.

To sme sa však dostali do Gemera. A Gemer, to je akasi „národnopisná rezervácia“ folklóru na Slovensku. Napríklad taká Rejdová, pôvodná valašská obec so zachovalou ludovalou architektúrou, nádhernými interiérami domov, rezbárstvom, krajkami, ludovalými plesami...

Z Gemera je sice na Spiš od ruky, ale bolo by chybou vyniechať túto oblasť. O združení spišských miest sme už skôr pisali. Takže nezostáva iba dodať, že aj v Kežmarku, Starej Lubevni, Levoči, Spišskej Novej Vsi, Poprade... sú tak tiež skvostné pamiatky.

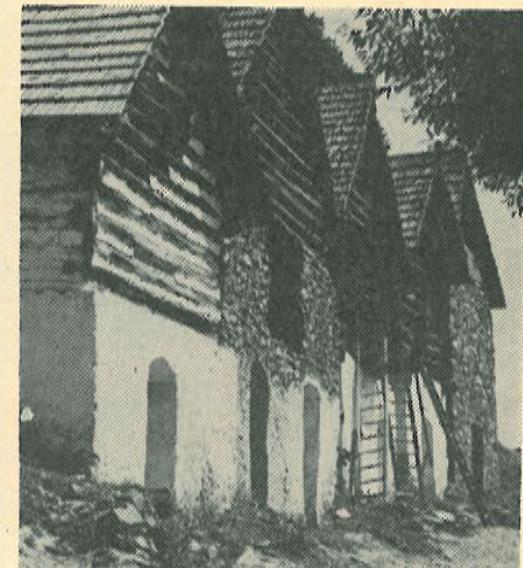
TŘI PERLY VÝCHODOSLOVENSKÉHO KRAJA.

Ono je ich na tej myslnej šnure navlečených trochu viacej, ale tie tri patria snáď medzi najznámejšie. Ktoré sú to? Predsa Vysoké Tatry, Zemplínska Sírava a Východoslovenské železiarne. A všetky znamenajú pre tunajších ľudí veľa. Tvoria vlastne ich vizitku.

Vďaka Vysokým Tatram každý rok navštíví Východné Slovensko stáťce domácich a zahraničných turistov. Lákaj ich nielen nádherná scenéria okolitých hôr, ale aj prekrásne areály zimných športov, dobré pod-

mienky pre lyžovanie a v lete pochopiteľne možnosť vysokohorských túr. Priehradné jazero Zemplínska Sírava zasa poskytuje od jara do jesene rekreačné zázemie prakticky celej oblasti a radi sem zavítajú návštěvníci aj odináki: z ostatných slovenských krajov a dokonec až z Čech, Moravy, Maďarska, Polska, Nemeckej demokratickej republiky ... A Východoslovenské železiarne? Tie hovoria samy za seba. Presnejšie povedané ich vynikajúce výrobky, roztrúsené v mnohých krajinách sveta.

Východoslovenské železiarne však nemá-

Sypárne vo Vikartoviciach

jú obrovský význam iba pre československú ekonomiku a exportné požiadavky zahraničného obchodu. Vďaka tomuto obrovskému priemyselnému komplexu bol totiž vyriešený dávny problém tohto kedysi temer zabudnutého kúta Slovenska: nezamestnanosť, bieda a hromadná emigracia „východniarov“ do cudziny. Ľudia dostali prácu a ich doterajší život sa tak naraz zmenil na nepoznanie. Svedectvom toho sú nielen Východoslovenské železiarne, ale aj celý kraj.

JIRÍ F. FILOUS

Levoča, Madonna s dieťaťom z hlavného oltára (1508—1517) Foto: Archiv

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ VČELA (20)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Po synovej smrti sa so Samom Pichandom čosi diaľo. Nestalo sa to hned ani odrazu. Prichádzalo to pomaly, nenápadne, ale zostávalo v ňom natrvalo. Nakoniec bolo vidieť už iba Samovu premenu. Nuž, ale podľme po poriadku!

Najprv zanevrel na murárstvo. Jedného dňa zastal naoko pokojne nad svojím murárskej riadom a sám sebe si hrubo vynadal: „Ech, Samo, Samo, ty somár sprostý, pre to tvoje túlavé murárstvo si prišiel o syna! Ale tak ti treba! Mysiel si si, že budeš bohatší, že tam v cudzom svete zarobenými grošmi premôžeš svoju biedu?! Veru si ju premohol! Vyškiera sa ti do tváre hlasnejšie ako predtým a spolu s ňou aj odporná, zubatá smrť! Len si trp a skúviaj! Rev, hrb sa i mrv, na duši sa ti už nikdy neulávi a ani synovi život nevrátiš!“ Pokľakol k murárskemu riadu, zadúšajúc sa od vzlykov, a prstami začal do neho mlátiť. Skučal, hrbil sa i vystieral a načisto si krvavil hánky. Potom schytil vrecko s murárskym riadom, vybehol s ním na povalu a zúrio ho odhadol do kúta. Ešte v ten istý deň navštívil Anostu a Tolkého. Oznámil im, že vystupuje zo Sociálnodemokratickej strany Uhorska. Obidva jah pochopením pozreli na seba. Myseli si, že Samo koná v afekte a že ho neskôr prehovoria, aby sa medzi nich vrátil. Darmo však potom do neho hučali, darmo ho prehovárali. Anosta sa nakoniec rozčúli: „Ved ti syna nezabili sociálni demokrati! Zabili ho tí, proti ktorým sociálni demokrati bojujú a ktorí ľudu upierajú jeho práva. Vari nevieš, že v našom programe žiadame aj zrušenie zákona o nariadení, ktoré obmedzuje slobodu agitácie a prejavu, že žiadame úplnú slobodu tlače, spolčovania a zhromažďovania... Keby sme toto boli vybojovali, nikto by nesmel streľať do nijakého zhromaždenia. Kto to vybojuje aj za teba?! Ja alebo Biro? Ty chceš loptiť na riti a čakat?!“

Samo len znechutene kývol rukou.

— Ja sa už nikde zhromažďovať nebudem! — povedal.

— Si ty len momot zamotaný! — vzdyhol si Anosta. — Aká hlúpost dopredu sa zriečať...! Si človek, nie dobytok! Alebo sa daj hned priviazať za rohy k válovu...!

Teraz sa už Samo rozčertił:

— Ja sa už nechcem dať klamať! Nikomu! Ani tebe, Anosta! Chceš slobodu, bratstvo, rovnoprávlosť medzi ľuďmi bez ohľadu na národnosť, rasu, náboženstvo a pohlavie. To naozaj musí niekto vybojovať! Ale ti falošní proroci, čo toto všetko desaťročia do nás hudú, čo nás balamutia týmito rozprávkami, tito proroci a farizeji si sami pred pušky nestanú! Nie, nechcem už o tomto počuť! Zaplatil som priveľkú daň!

Ján Anosta a Biro Tolký nepochodili.

Coskoro sa ujal Sama brat Valent. Predtým mu tak smrdela politika, a teraz celou dušou horil za Slovenskú národnú stranu.

Koncom marca a začiatkom apríla si Samo Pichanda rýchlo porobil poľné práce, aby mohol ísť na muračky. Rozhodol sa zobrať so sebou aj najstaršieho syna Jána. Odrazu sa ukázalo, že v Budapešti štrajkujú železničari a výprava bola ohrozená. Murári však neváhali a rýchlo nasadili na vlak do Pešti. Do Košíc došli bez tažkostí. Problémy sa začali až potom, vlaky prestávali chodiť, murári nenachádzali prácu. Putovali po mestičkách a dedinách. Nakoniec prišli do mestečka Ělsed, kde miestni chudobní rolníci a poľnohospodárski robotníci štrajkovali a zhromažďovali sa na námestí. Došlo aj do zriňky so žandármami a k prestrelke. Murári cívali do ulíc. Stalo sa však neštastie. Jedna z gulek trafila mladého Jána Pichandu, Samovo syna. Kým ho uložili v záhrade na pokraji mestečka, skonal. Po pohrebe murári hľadali ďalej prácu. Jedine Samo Pichanda a Matej Švanda sa rozhodli vrátiť domov.

Sotva stačil Samovi vyjadriť sústrasť, už mu doteravo štekli uši programom svojej strany:

— Otvoril si mi oči. Dalo by sa povedať, že som národné precitol. Musíme držať spolu a dokážeme veľké veci. Keď sme sa do terazu udržali ako národ, odnaučíme sa nie len piť, ale budeme mať aj svoju silnú stranu, svoju politiku, svoj kapitál a svoju kultúru. Naša Slovenská národná strana vybudojuje Slovákom v uhorskej vlasti všetko, čo doteraz nezmohli štúrovci, Matica a všetky žiadosti, memoranda či spolky dokopy! Ziaďame dobrý čeľadný poriadok! A ty chces hliatieť za pecou? Vždy si bol plný nadšenia a ideálov. Zhnusiť sa, bratku, sám sebe! Zunuje sa ti žiť v takejto nečinnosti! Zobud sa, Samo, zobud sa!

Samo si opäť znechutene, s úskromom na tvári odpul.

— Ja viem svoje!
— Čo vieš? Nič nevieš!
— Že hovno smrdí!
— Ech, — kývol Valent ustato rukou. — Ved ty raz precitneš!

— Hlavne ty by si mal! — povedal Samo.
— Ja? — začudoval sa Valent.

— Hanka Kolárová nosí pod srdcom tvoj plod! skrikol Samo nahnevane. — Mám to ja len súrodencov! Kristína sa spustila so ženáčom! Ty prespíš dievku a potom sa pojne oženiš! Všetci sme potrestaní. Otec sa nám zadrol sklom, syn mi zomrel od skurvenej guľky! Ešte nemáte dosť násilia? Dráždiť chceete a potom zomierať, či sami zabíjať! A načo? Aký prospech je z toho? Nič, iba mŕtvi a kaliky!

Samo sa zviezol na lavicu a tvár mu padla do dlani. Keď precitol, Valenta nebolo. Vo dverách stála jeho žena Mária. S bolestným úsmievom si oblápala požehnané bricho. Samo vyskočil od stola, pojasene k nej pribehol a zľahka sa dotkol ženiného bruška.

— Tohto si nedám! — skrikol.

A tak sme možno dočasne prišli o revolucionára! Ech, akým len revolucionárom sa mohol Samo stať! Vyzeralo to však tak, že celkom zanevrel na svoju minulú podobu a vôlebe za ňou nebanoval. Cím bol, to chcel poprieť, čím bude, ešte nevedel.

Valent Pichanda vošiel ku Kristíne bez zaklopania. Sestra polihovala na kanape a na stole rozvoniavala zemiaková baba. Obrátila sa a vzdychla si, keď sa nemotorne zviechala.

— Vidiš, aká som, — povedala vinovato a s ostychom sa pozrela na svoje rastúce bricho.

Valent sa rozpačito usmial a podišiel k sestre. Bez slova ju objal a pobožkal.

— Možno zazlievaš vđove, že porodi, ale ja som šťastná.

— Nič ti nezazlievam, ozval sa ticho.

Sestra sa v rozpokoch obzrela okolo seba, chytila brata za ruku a potiahla ho ku kanape. Skôr ako ho usadila, utrela miesto zásťerou.

— Babu neskúsiš? — potisla k nemu tajier. — Zvýšilo mi, ja už nevládzem. Dostala som na ňu chut upiekla som celú tapšu,

ale zjedla iba dva kúsky, — rozvrela sa náhľivo. — Pred chvíľou som dostala chut na niečo sladké, zhltila som dve lžizice cukru a teraz by som najradšej okoštovala makovník. Ale kto mi ho upečie? Taká som ti ja teraz...

Valent prikývol, pozrel skúmavo na Kristínu a oddubol si kúsok zemiakovej baby. Jeď domaly, zdľhavo prežíval, akoby mu nechuťilo.

— Ani tebe nechuti?
— Dobrá je!
— Napiješ sa kyslého mlieka?
— Trochu.

Odbehla do komory a vrátila sa s hrncem mlieka. Usadila sa vedľa brata, počkať, kým sa napije, a potom sa ľahučko dotkla jeho ruky.

— No povedz, ako sa máš?
— Roboty veľa, starosti ...
— A žena?
— Čaká dieta.
— Aj ona? — vyletelo z Kristiny, ale hned si dlanou zakryla ústa.

Ked na ňu Valent pozrel, celá sa zapýrila.

— Viem všetko o Hanke, — povedal. — Samo mi aj vynadal. Vídavať ju?

— Niekedy! — Kristína vstala a odnesla prázdný hrnček. Chvíľku sa motkala okolo pece, naprávala pokrívky a hlasno vzdychala. Raz si macala rukou križe, hned sa dotkla brucha. Potom sa prudko rozohnala a odohnala muchy z cukorničky. Nakoniec sa vrátila k Valentovi. — Nerada o Hanke rozprávam, — povedala a sklonila hlavu.

— Mne musíš! — naliehal Valent a kfčovite chytíl sestru za ruky, skrižené na lome.

— Ty ju máš stále rád! — povedala Kristína, ale na brata nepozrela.

Valent ju pustil a oprel sa. Sedeli ticho vedľa seba.

— Teraz už chodí ku mne zriedka, — ozvala sa Kristína. — Ba čo vratí! V poslednom čase nechodi vôbec. Odrazu prestala. Chodievala si ku mne poplaká a ja som plakala s ňou. Chvíľu mi chýbala, ale potom som odvyskla. Keď sa mi chce, poplačem si sama... Neviem, čo sa stalo, ani ma to nezaujima. Akoby znenávidela aj mňa...

— Nenávidí ma? — spýtal sa Valent smutne.

— To som nepovedala! — mykla sebou Kristína. — Nikdy ani slovkom...

— Nemusíš, Kristína...!
Stíchlá.

Za dverami vzrlo, klučka poklesla. Dvere sa otvorili a na prahu zastal Julio Mitron. Pozrel na súrodencov vošiel a zavrel.

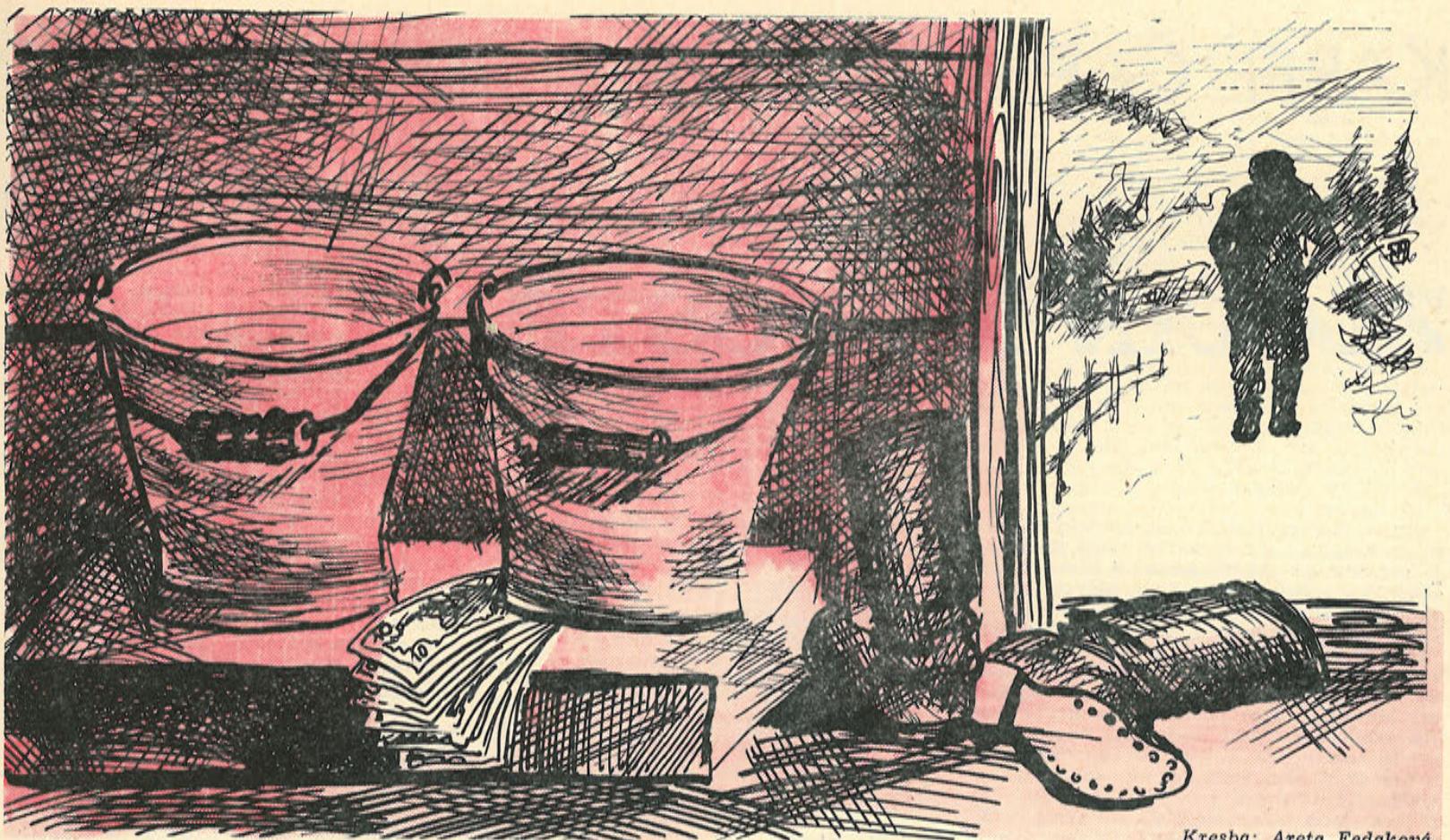
Valent vstal.

— Aj ty mi ideš nadávať? — zaškeril sa Julio Mitron a luskol prstami. — No pod, doktorko, rozdáme si to!

Valent však pokročil k nemu s natiahnutou rukou. Stíchlí si dlane, pozreli do očí. Mitron sa usmial.

— Máš silu, akoby si na rukách nosil celú sedriu!

— Ty zasa vôbec nestarneš! — usmial sa Valent.

Kresba: Areta Fedaková

— Vypijeme si? Kristinka, máš voľačo?
— Nebudem, — odmietol Valent. — Chcel by som ešte...

Kristina k nemu priskočila, postrčila ho k dverám, objala a pobožkala.

— Chod', len chod'! — usmiala sa povzbudivo na brata.

Vyšiel do tmy a hned sa zháčil. Istí, alebo nie? To je otázka! Znepokojene sa obzrel okolo seba. V oknách sa svetilo a v tamvých uličkách sa mihal ľudské tieňe. Postáli a opäť sa pohli. Cúvol do najtemnejšieho tieňa, oprel sa chrbotom o chalupu. Zarezalo ho v rozkroku. Pohol sa. Rezanie povolilo. Vytiahol ruku z vrecka a v zamyslení si strčil prst do nosa. Vyberal si kozy a mrvil ich na zem prstami. Keď si uvedomil, čo robí, usmial sa. Čo všetko stvára človek, keď si myslí, že ho nikto nevidí! Dávno ako chlapec oboceval sám so sebou pod perinou. Robil to dovtedy, kým mu matka nepovedala: „Viem, čo robíš, aj keď sa nedívam! Aj keď si sám, správaj sa tak, akoby bolo okolo teba veľa ľudí!“ Rozhodol sa a vykročil. Odrazu mal pocit, že na neho hľadaj desiat párov očí. Už sa nezastavil, kráčal ďalej. Do domu vstúpil smelo, odhodlano. Zovrel ruky v páske, zaťal zuby a zomkol pery, akoby čakal útok. Ešte v pitvore si predstavoval, ako sa na neho oborí Hanka mat a jej otec sa zaženie kutáčom. Hanka však bola sama.

— Dobrý večer — pozdravil.

Hanka sa zvrátila a od prekvapenia pootvorila na chvíliku ústa. Prezrela si Valentu od hlavy po päty a cívku.

— Prišiel si ma zabiť? — spýtala sa suchými perami.

Iba teraz si uvedomil, že stojí rozkročmo a hrozivo zviera páske. Uvoľnil sa, vystrel prsty. Usmial sa.

— Sám sa potom aj odsúd, alebo sa dostaň aj z toho?! — skrikla odrazu. — No, len ma zabi, zabi ma!

— Hanka! — oslovil ju mierne, láskavo a pokročil k nej.

— Nie! — zvolala a vystrela pred seba ruky, akoby ho chcela zastaviť. — Nie, nie! — zopakovala.

— Hanka! — začal znova. — Prišiel som ťa pozrieť. Mysli na naše dieťa!

— Nemá otca, nebude mať otca! — kričala vzrušene a rukami si prudko zovrela

vyduté bricho. — Sama ho donosím, sama porodím aj vychovám... Len moje bude, moje, nikto mi ho nezoberie! Nikto, nikto! — kričala a plakala.

— Hanka! — privrável sa jej znova.

— Odíd! — zvrieskla. Odíd, odíd! — vyrútila sa proti nemu.

Cúvol a zdesene jej pozrel do tváre, znetvorené hnevom. Bola by sa na neho vrhla, keby neboli otvoril dvere a vyšiel.

— Nenávidím ťa, nenávidím! — kričala za ním.

V pitvore postál a spamätał sa. Za dverami počul Hanku rútosťovo fikať, ale vojsť sa už neodvážil. Siahol do vrecka, vytiahol sto zlatých a strčil ich pod vedro s vedou.

Vyšiel opäť do noći.

Každý je neťastný svojim spôsobom. Valent nevedel skuviať od žiaľu, netrhal a neškibal si vlasys, nerozodieral nechtami kožu, nefrhukal, neból hlavou o stenu. Len kráčal a kráčal. Vyšiel potme za obec potkýnal sa pod hviezdami na poľnej ceste a ani si neuviedomil, kedy sa začal vracať. Nemyslel na nič, nič si nepredstavoval, len chodil, kráčal. Aj sa mu trocha uľavilo, ale nesmierny smútok v ňom zostal. Tažká depresia mu krvavila vnútrom. Telo sa sice uvoľnilo, akoby zľahčelo, aj kŕč vo svaloch povolil. Ale smútok, žiaľ, vzlyk, rev, rútosť sa z tela vyrával nedali.

— Ale ťa to pobralo! — prihovoril sa mu Samo, keď sa vrátil domov, — tu máš, napi sa!

Nalial mu deci pálenky a ani na seba nezabudol. Strnigli si a vypili.

— Chudáčik Valent! — bedákala mat Ružena a obskakovala okolo syna, ktorý smutne klonil hlavu nad stôl. — Narobil si si, narobil! Zajest by si si mal!

— Nebudem, mama!

— Napi sa! — nukal ho opäť Samo.

Po treťom pohári sa Valent rozhovoril.

— Videl som ju! — povedal.

Mat, Samo i Mária pozreli s prekvapením na seba a nedočkavo sa zhfkli okolo Valentu.

— A čo? — spýtala sa mat.

— Nič! Vyhnala ma! Nechce ma vidieť ani poznáť. Nenávidí ma...

— Možno je tak lepšie! — vzdychla si mat a odrazu sa aj usmiala.

— Nalej mi ešte! — poprosil Valent a podstrelil pohár.

— Peter, pod sem! — zavolal Samo svojho desaťročného syna. Chlapec s radostou pribehol. — Predstav si, čo si vymyslel! — žmurkol Samo významne na brata. — No, povedz, strýkovi, čo si si vymyslel?

Chlapec sa okúňal.

— Hodinárom by chcel byť! — prezradil Samo.

Chlapcovi sa od šťastia rozžiarila tvář.

— Rád by som! — povedal chlapec.

— Rád, rád, — durdil sa Samo. — Vieš ty, čo je to za patália byť hodinárom? Dnes má hodinky iba farár, učiteľ, notár a pár majetnejších gádzov. Cože budeš opravovať? Biedu budeš trieť celý život!

— Pod ku mne! — usmial sa Valent na synovca. Chlapec sa k nemu pritulil. Valent odopäli z vesty retiazku a z vrecka vytiahol hodinky. — Ukáz dlaň! — rozkázal Petrovi.

Chlapec nastavil dlaň a Valent mu do nej položil hodinky.

— Nepoká ich, sú tvoje!

Všetci okolo zhikli, len chlapec zabudol od šťastia zatvoriť dlaň. Doširoka roztvorenými očami hľadal neveriacky na hodinky, a keď si napokon uvedomil, že sú jeho, zatvoril dlaň a vrhol sa strýkovi okolo krku. Objal ho, pobožkal a hned odbehol do viedajšej izby. Všetky deti sa vyhrnuli za ním. Bratia pozreli na seba s úsmevom a štrngli si.

Ráno sa Valent rozlúčil s matkou, bratom, švagrinou, deťmi a začal sa poberať. Matka ho vyprevadila.

— Zastavím sa u svokrovcev, — povedal Valent. — Možno ma nechajú zaviesť kočom na stanicu. Vídate sa navzájom, navštenejte?

— Od otcovej smrti sa u nás nikto z nich neukázał.

— A vy u nich?

— Nebolo času!

Pozreli na seba, prikývli.

— Pamätaj si, — chytila ho za ruku matka. — Aj keď si študovaný, ešte si svet ne-preskočil. Drž sa čím ďalej od politiky, lebo politika — pre chudobu šibenica. Rob poctivo a statočne svoju robotu!

Prekrižovala ho.

Valent ju objal, pobožkal a pobral sa.

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

KAREL ČAPEK

ZLOČIN NA POŠTĚ

„Pane, Spravedlnost,” řekl četnický strážmistr Brejcha. „To bych rád věděl, proč to je na obrazech taková ženská s kšandou na očích a s vážkami, jako by prodávala pepř. Já bych minil, že Spravedlnost vypadá jako četník. To byste nevěřili, co věci my četníci rozsoudíme bez soudce, bez vážek a bez takových cavyků. V menších případech dáme po hubě a ve větších případech si odepneme řemen; to je v devadesáti případech ze sta celá spravedlnost. A já vám povím, pane, že tuhle jsem já sám usvědčil dva lidí z vraždy a sám jsem je odsoudil k spravedlivému trestu a trest jsem vykonal, a nikomu jsem o tom nehlásil ani slovo. Tak počkejte, vám to teda řeknu.“

No jo, vy se pamatuji, pane, na tu slečinku, co tady v obci byla přede dvěma lety na poště. No právě, Helenka se jmenovala. Taková hodná a milá holka, hezká jako obrázek. Bodej byste se na ni nepamatoval. Tak ta Helenka, pane, se loni v létě utopila; skočila do rybníku a šla asi paděsát metrů, než přišla do houbky. Teprve za dva dny vyplavala. A víte, proč to udělala? V ten den, kdy se utopila, přišla najednou z Prahy revize na poštu a našla, že Helence chybí v kase dvě stovky. Mizerné dvě stovky, pane. Trouba revizor teda řekl, že se to musí hlásit dál a že se to bude vyšetrovat jako zpronevěra. Ten večer, pane, se Helenka z houbky utopila.

Když ji vytáhli na hráz, musel jsem u ní stát, než přišla komise. Už na ní, chudákově, nebylo nic hezkého, ale já jsem pořád viděl, jak se směje z toho šaltru na poště — inu všechni jsme tam za ní chodili, že jo; tu holku měl každý rád. Sakra, povídám si, to děvče neukradlo dvě stovky; předně proto, že tomu nemůžu věřit, a za druhé, vždyť ona nepotřebovala krášť; její tatička byl mlýnář tamhle z té druhé strany, a ona šla na poštu jen z takové té ženské ctižadosti, že se sama užívá. Tatíčka jsem dobře znal; pane, to byl nějaký pismák a krom toho evandělik; a já vám řeknu, tihle evandělici u nás nikdy nekradou. Jestli ty dvě stovky na poště chybí, to by je musel ukrást někdo jiný. Tak jsem, pane, té mrtvé holce na té hrázi slíbil, že to tak nenechám.

Tak dobrá, zatím sem na poštu poslali nějakého mládence z Prahy, Filípek se jmenoval; takový šikovný a zubatý chlapík. Teda za tím Filípkem jsem chodil na poštu, abych něco vykoukal. To víte, je to tam jako všude na malých poštách; u okénka stolek, v tom stolku v šupleti peníze a známky. Úředník má za zadou takový ten regál na všelijaké sazebníky a lejstra a váhu na vážení balíků a takových věcí. „Pane Filípek,” povídám mu, „prosim vás, koukněte se do těch vašich sazebníků, co by tak stál, řekněte, telegram do Buenos Aires.“

„Tři koruny za slovo,” povídá ten Filípek jakoby nic.

„Tak co by stál expres telegram do Hongkongu,” ptám se ho zas já.

„To se musím podívat,” řekl ten Filípek, vstal a obrátil se k regálu. A zatímco li-

stoval v tom sazebníku zadou ke stolku, protlačil jsem se rameny skrz to okénko, dosáhl jsem rukou na zásuvku s penězi a otevřel jsem ji; otvírala se docela lehce a tiše.

„Tak děkuju, už to mám,” povídám; „takhle se to mohlo stát. Dejme tomu, že Helenka něco hledala v tom regálu; pak ji mohl někdo štipnout ty dvě stovky ze šupletu. Koukejte se, pane Filípek, kdybyste mně ukázal, kdo v těch minulých dnech odtud něco telegrafoval nebo posílal.“

Pan Filípek se drbal na hlavě a povídá: „Pane vachmajstr, to nepůjde; víte, ono platí něco jako listovní tajemství — ledáže byste to hledal jménem zákona; ale to bych musel ohlásit nahoru, že tu byla prohlídka.“

„Počkejte,” povídám mu. „To bych zatím nerad dělal. Ale helejte, pane Filípek, kdybyste vy se takhle... z drahé chvíle nebo tak... podíval do těch lejster, kdo v posledních dnech odtud poslal něco takového, že se třeba Helenka musela obrátit zadou ke stolku —“

„Pane vachmajstr,” povídá ten Filípek, „co pak o to, odtelegrafované blankety tu budou; ale od rekomanovaných dopisů a balíků máme jenom zapsáno, komu se to posílá, ale ne, kdo to poslal. Já teda vám sepsu všechna jména, která tu najdu; ono to sic nemá být, ale pro vás to udělám. Ale já myslím, že z toho poznáte starou belu.“

On měl, pane, ten Filípek pravdu; přinesl mně asi třicet jmen — to víte, na vesnické poště se toho mnoho nepodává, ještě takhle nějaký ten balík pro kluka na vojně — ale z těch jsem nevycucal ani nejmenší zdání. Pane, kudy jsem chodil, tudy jsem na to myslil; tak mně tlačilo, že už svůj slib té mrtvé holce nesplním.

Tak jednou, bylo to asi za tejdou, jdu zase na poštu. Ten Filípek se na mně ceni a povídá: „Pane vachmajstr, s těmi kuželkami nebude nic, já pakuju; zejména sem přijde nová slečna, z Pardubic z pošty.“

„Aha,” na to já. „Nějaká disciplinárka, že jo, že tu slečnu přeložili z města na takovou mizernou vesnickou poštu.“

„Ba ne,” povídá ten Filípek a kouká na mně tak nějak zvláštně. „Ta slečna je sem přeložena na vlastní žádost, pane vachmajstr.“

„To je divné,” říkám; „to přece víte, jaké ty ženské jsou.“

„Je,” povídá ten Filípek a pořád tak na mně kouká, „a ještě divnější je, že to anonymní udání, aby se na zdejší poště udělala blesková revize, přišlo taky z Pardubic.“

Já jsem si pískl a myslím, že jsem koukal na toho Filípku stejně jako on na mně. A najednou povídá listonos Uher, který si tam rovnal roznášku: „Jo, do Pardubic — on tam dopisuje skoro denně pan adjunkt z velkostatku nějaký slečně na poště. To bude jeho láska, že jo.“

„Poslouchejte, fotr,” povídá ten Filípek, „nevíte, jak se ta slečna jmenuje?“

„Nějak jako Julie Touf — Toufar —“ „Tauferová,” řekl Filípek. „Tak je to ona, ta, co sem má přijít.“

„On pan Houdek, jako pan adjunkt,” povídá pošták, „taky dostává z Pardubic skoro denně psaníčko. — Pane adjunkt — já mu říkám — tady je zase psaní od nevěsty. — On mně, jako pan Houdek, chodí dycky takový kus cesty naproti. A tedy má dnes bedničku, ale z Prahy. Hele, to je vrácená zásilka. Adresát neznám. To on si pan adjunkt změnil adresu. Tak mu to donesu zpátky.“

„Ukažte,” povídá ten Filípek. „Adresoval to na nějakého Nováka, Praha, Spálená ulice. Dvě kilo másla. Razítko čtrnáctého července.“

„To ju ještě byla slečna Helenka,” řekl pošták.

„Ukažte,” povídám Filípkovi a čuchnu k té bedničce. „Pane Filípek,” říkám, „to je divné, to máslo bylo deset dní na cestě a nesmrdi. Fotr, nechte tu bedničku tady a sypete s roznáškou.“

Sotva byl pošták pryč, řekl mně ten Filípek: „Pane vachmajstr, ono to nesmí být, ale tady je dláto.“ A šel pryč, aby to jako neviděl. Pane, já tu bedničku vypáčil; byla v ní dvě kalka hliny. Tak já jdu za tím Filípkem a říkám mu: „Clověče, teda o téhle věci nikomu ani slovo, rozumíte? To já už si spravím sám.“

To se rozumí, sebral jsem se a šel jsem za tím adjunktem Houdkem do velkostatku. Seděl tam na kládách a koukal do země. „Pane adjunkte,” povídám mu, „tady je nějaká konfuse na poště; nevzpomínáte si, na jakou adresu jste posílal před deseti nebo dvanácti dny takovou bedničku?“

Ten Houdek trochu jako zbledl a povídá: „Na tom nezáleží; to už sám nevím, komu to bylo.“

„Pane adjunkte,” řekl jsem, „a jaké to bylo máslo?“

Ten Houdek teda vyskočil bílý jako stěna. „Co to má znamenat?“ křičel. „Proč mě s tím obtěžujete?“

„Pane adjunkte,” povídám mu. „To je tak: vy jste zabil Helenku z pošty. Vy jste tam donesl bedničku s fingovanou adresou, aby ji musela vásit na váze. Zatímco vásila, vy jste naklonil přes šaltr a ukradl jste ze šupletu dvě stě korun. Pro těch dvě stě korun se Helenka utopila. Tedy tak je to.“

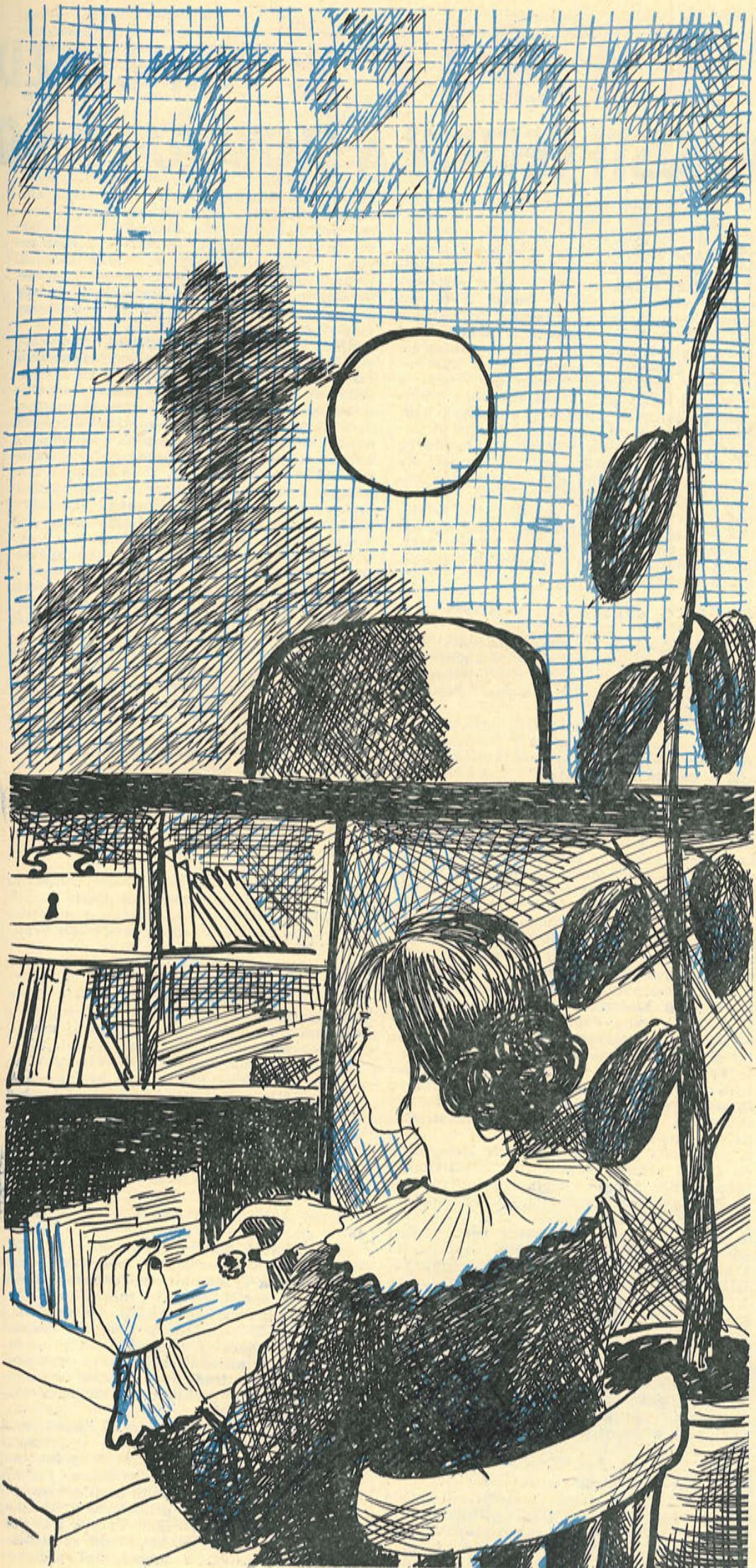
Pane, ten Houdek se trásl jako list. „To je lež,“ křičel, „proč já bych kradl dvě stovky?“

„Protože jste chtěl dostat na zdejší poštu slečnu Tauferovou, svou nevěstu. Ta vaše slečna udala anonymním psaním, že Helence chybí v kase peníze. Vy dva jste Helenku věhnali do rybníka. Vy dva jste ji zabili. Máte na svědomí zločin, pane Houdek.“

Ten Houdek se vám svalil na ty klády a zakryl si tvář; jakživ jsem neviděl chlapa tak plakat. „Ježíši Kriste,“ naříkal, „já nemohu vědět, že ona se utopí! Já jenom myslím, že bude propuštěna... vždyť mohla jít domů! Pane strážmistro, já jsem si jenom chtěl vzít Julču; ale jeden z nás by se musel vzdát místa, kdybyste sli k sobě... a pak bychom nestáčeli s platem... Proto jsem tolik chtěl, aby Julča přišla sem na poštu! Pět let už na to čekáme... Pane strážmistro, to je taková strašná láska!“ Pane, já vám to nebudu dál povídат; byla už noc, ten chlap přede mnou klečel, a já, pane, jsem brečel nad tím vším jako stará kurva; nad Helenkou i nad tím ostatním.

„Tak dost,“ řekl jsem mu nakonec, „už toho mám po krk. Clověče, dejte sem těch dvě stě korun. Tak. A teď tohle: Kdybyste vás napadlo jít za slečnou Tauferovou dřív, než to dám do pořádku, udělám na vás udání pro krádež, rozumíte? A kdybyste se zastřílel nebo něco podobného, řeknu, proč jste to udělal. A konec.“

Tu noc, pane, jsem proseděl pod hvězdami a soudil jsem ty dva; já jsem se ptal Boha, jak je mám potrestat, a pochopil jsem ti hořkost a radost, která je v spravedlnosti. Kdybych je udal, dostal by ten

Houdek pár neděl vězení podmíněně; a ještě by se to stěží dokázalo. Houdek zabil tu holku; ale nebyl to sprostý zloděj. Každý trest mně byl příliš mnoho a příliš málo. Proto jsem je soudil a trestal sám.

Ráno po té noci jdu na poštu. Sedí tam za šaltrem bledá a vysoká slečna s takovýma palčivýma očima. „Slečno Tauferová,“ povídám „tak tady mám rekomandovaný dopis.“ Podal jsem ji dopis s adresou „Ředitelství pošt a telegrafů v Praze“. Podívala se na mne a přimáza na dopis nálepku.

„Okamžik, slečno,“ řekl jsem. „V tom dopise je udání, kdo ukradl dvě stě korun vaši předchůdkyni. Kolik bude stát to porto?“

Pane, v té ženské byla hrozná síla; ale přece jen zbledla do popelava a ztuhla jako kámen. „Tři koruny padesát,“ vdechla.

Odpočítal jsem tři koruny padesát a povídám: „Tady jsou, slečno. Ale kdyby se tady ty dvě stovky,“ říkám a dávám ji na stolek ty dvě ukradené banovky, „kdyby se ty dvě stovky našly někde tady zapadle nebo založené, rozumíte? — aby bylo vidět, že mrtvá Helenka nekradla, slečno — pak bych si ten dopis vzal zpátky. Tak co?“

Narékla ani slovo; jen se tak palčivě a strnule dívala, já nevím kam.

„Za pět minut tu bude pošták, slečno,“ povídám. „Tak co, mám si ten dopis odnést?“

Kývla rychle hlavou. Tak já jsem sebral ten dopis a chodím před poštou. Pane, tak napjaté jsem ještě nikdy nepřešlapoval. Za dvacet minut vyběhne starý pošták Uher a kříčí: „Pane vachmajstr, pane vachmajstr, tak už se našly ty dvě stovky, co chyběly slečné Helence! Ta nová slečna je našla založené v jednom sazebníku! To je náhoda!“

„Fotr,“ řekl jsem mu, „tak běžte a všude říkejte, že se ty dvě stovky našly. Víte, aby každý věděl, že mrtvá Helenka nekradla. Zaplat pámbu!“

Tak to bylo první. Druhé bylo, že jsem šel k starému velkostatkáři. Vy ho asi neznáte; je to hrabě, tak trochu blázen a moc hodný člověk. „Pane hrabě,“ povídám mu, „neptejte se mě na nic! ale jde tu o věc, ve které my lidé máme držet za jeden konec. Zavolejte si adjunkta Houdka a řekněte mu, že ještě dnes musí odjet na vás velkostatek na Moravě; kdyby nechtěl, že ho na hodinu propustíte.“

Starý hrabě zvedl obočí a chvíli na mne koukal; pane, já jsem se nemusel nijak nutit, abych vypadal tak vážně, jak si jen kdo může představit. „Nu dobrá,“ řekl hrabě, „já se vás tedy nebudu na nic ptát.“ A dal si zavolat toho Houdka.

Houdek přišel, a když mě viděl u hraběte, zbledl, ale stál jako svice. „Houdku,“ řekl hrabě, „dejte zapřahat a pojedete k vlaku; dnes večer nastoupíte službu na mém statku u Hulína. Budu telegrafovat, aby vás tam čekali. Rozuměl jste?“

„Ano,“ řekl tiše Houdek a upřel na mě oči; víte, takové oči jako zatracenec v pekle.

„Máte nějaké námitky?“ ptal se hrabě. „Ne,“ řekl chraptivě Houdek a nespouštěl ze mne oči. Pane, mně bylo z těch očí ouzko.

„Tak můžete jít,“ skončil hrabě, a bylo to. Za chvíli jsem viděl, jak odvážejí Houdka v kočáře; seděl tam jako dřevěná loutka.

Tak to je všechno. Až půjdete na poštu, všimněte si tam té bledé slečny. Je zlá, zlá na všechny a dostává takové zlé a staré vrásky. Já nevím, sejdě-li se někdy s tím svým adjunktem; snad tam za ním někdy jede, ale pak se vraci zlejší a palčivější. A já se na ni divám a říkám si: Spravedlnost musí být.

Já jsem jen četník, pane, ale tohle vám povím podle své zkušenosti: Je-li nějaký vševedoucí a všemohoucí Bůh, to já nevím; a kdyby byl, tak nám to není nic platno; ale já vám řeknu, musí být Někdo nejvyšší spravedlivý. To zas jo, pane. My můžeme jenom trestat; ale musí být někdo, kdo by odpouštěl. Já vám řeknu, ta pravá a nejvyšší spravedlnost je něco tak divného jako lásky.“

Kresba: Areta Fedaková

UZNESENIE VII. ZJAZDU

KULTÚRNEJ SPOLOČNOSTI ČECHOV A SLOVÁKOV V POĽSKU

VII. zjazd Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku vychádzajúc zo širokej volebnej kampane, predzjazdového pléna UV, záverov obsiahnutých v referáte UV, ako aj z jednotlivých návrhov zjazdovej diskusie schvaľuje nasledovné uznesenie:

Naša Spoločnosť v uplynulom volebnom období prešla mimoriadne zložitým vývojom v dôsledku hlbokých spoločensko-politickej a hospodarských zmien, aké sa v našej krajinе odohrali na začiatku 80. rokov. Naša Spoločnosť, jej aktív a členovia bohatší o skúsenosti z minulosti si zvolili cestu práce v prospech krajiny a svojej organizácie, teda podporili úsilie strany a vlády vyviesť krajinu z neobvykľaťaťej situácie. Týmto zároveň podporili program socialistickej obnovy, ktorý vypracovala na svojom IX. mimoriadnom zjazde Poľska zjednotená robotnícka strana. VII. zjazd KSCaS vyjadruje uspokojenie a plne schvaľuje stanovisko UV Spoločnosti a kladne hodnoti postoj krajnov v uplynulých rokoch.

Vo vtedajšej spoločensko-politickej a hospodárskej situácii bolo mimoriadne dôležité o.i. zoskupenie všetkých vlasteneckých sil národa okolo programu obnovy, dosiahnutie dohody a prekonanie krízy cestou socialistickej obrody. Tieto ciele a potreba práve takého pôsobenia stali u zrodu širokého spoločenského hnutia — Vlasteneckého hnutia národnej obrody (PRON).

Do tohto hnutia sa zapojil aktív našej Spoločnosti, ktorý často patril k zakladateľom a spoluorganizátorom výborov PRON. V súčasnosti naši predstaviteľia aktívne pôsobia taktiež vo viacerých komisiach Krasinskej rady PRON.

Táto krajanská aktivita a zodpovedný vlastenecký a občiansky postoj našich krajanov sa prejavil aj počas tohorečných volieb do vojvodských a gminných národných výborov. Treba pravom očakávať, že táto krajanská aktivita sa prejaví aj počas blížiacich sa volieb do Snemu.

Tento rok naša Spoločnosť spolu s obyvateľstvom celej krajiny žila v znamení osláv 40. výročia ľudového Poľska a prehodnocovania výsledkov dosiahnutých za toto obdobie. Zjazd s upokojením konštatuje, že na týchto výsledkoch mala podiel česká a slovenská národnostná menšina. Tento podiel bol možný vďaka tomu, že strana a ľudová moc zaistili našej národnostnej menšine príslušajúcej jej práva a možnosti spoločenského, kultúrno-osvetového rozvoja.

VII. zjazd ukladá všetkým organizačným zložkám KSCaS a všetkým jej činiteľom, aby aktívne prispievali k zomknutiu všetkých členov a krajanov okolo základných cieľov politiky strany a štátu v práci pre dobro ľudového Poľska, našich dedín, miest a našich rodín.

NA ORGANIZAČNOM ÚSEKU

VII. zjazd konštatuje, že v pôsobnosti KSCaS nastal badateľný pokrok. Zároveň však poukazuje na niektoré nesplnené úlohy z uznesenia VI. zjazdu. So zreteľom na to, aby sa práca všetkých našich organizačných zložiek zlepšila, treba všetky nesplnené úlohy zrealizovať v nastávajúcom období spolu s úlohami schválenými počas terajšieho rokovania. Návrhy z volebnej kampane, zjazdový referát a diskusia majú byť základom a smernicou pre organizačnú prácu a ďalší rozvoj Spoločnosti.

Naďalej jednou z najdôležitejších úloh Spoločnosti je rozširovanie členskej základne a krajanského aktív a plne zapájanie členov do práce našej organizácie. Týka sa to aj krajanov z juhozápadného Poľska, s

ktorými redakcia Život udržuje styky od r. 1983. Treba taktiež vypracovať ďalšie metódy práce, ktoré by zabezpečili ešte výšiu ako doteraz účasť miestnych skupín na kultúrnom dianí našej Spoločnosti. Malo by sa spieť k tomu, aby v každej miestnej skupine existovala aspoň jedna z forem ochotníckej umeleckej činnosti. Pri ústrednom výbere treba obnoviť a zaktivizovať problémové komisie o.i. pre organizačné, kultúrne a osvetové otázky. Treba upevňovať styky ústredného výboru a obvodov s miestnymi skupinami. Zjazd odporúča pravidelne organizovať schôdzky v miestnych skupinách, ktorých by sa mali zúčastňovať zástupcovia ústredného výboru a obvodných výborov. Naďalej treba pilne pracovať pre rozšírenie krajanského aktív, najmä z radov mládeže. Vo väčšej miere treba využívať spoločenskú a kultúrnu aktivitu žien — členiek Spoločnosti. Organizačná práca má byť základom celej pôsobnosti ako jeden z dôležitých mobilizačných a výchovných činiteľov našich členov.

NA ÚSEKU KULTÚRNEJ ČINNOSTI

Zjazd konštatuje, že naša Spoločnosť mála by mal zabezpečené vyšie finančné prostriedky, aby mohla rozvíjať ešte intenzívnejšiu kultúrnú činnosť ako dosiaľ. Zvlášť je potrebné:

1. Upevniť prácu existujúcich ochotníckych súborov a pomôcť krajanom z katovického a opolského vojvodstva rozvinúť kultúrnú činnosť v súlade s národnými a ľudovými tradíciami o.i. pri zakladaní folklórnych, divadelných a hudobných súborov; vytvoriť reprezentačný folklórny súbor na Orave a na širšej základni rozvinúť činnosť spevokolu a hudobného súboru v Zelove; zorganizať na vysokej úrovni dychový orchester na Orave, pre ktorý hudobné nástroje boli zabezpečené pred zjazdom; spieť k tomu, aby všetky súborov zvyšovali svoju úroveň, v čom by im mali pomáhať odborní inštruktori zabezpečení Spoločnosťou, ako aj odborníci z gminných a vojvodských kultúrnych stredisk.
2. Treba zabezpečiť školenie súborov, kapiel a vedúcich klubovní.
3. Naďalej treba dopĺňovať vybavenie existujúcich a novoznajúcich súborov krojmi a hudobnými nástrojmi.
4. Prostredníctvom výmeny jednotlivých súborov, usporiadávaním prehliadiok, súťaží a iných podujatí, spieť k čo najčastejším vystúpeniam súborov v krajanských strediskach a mimo nich.
5. Zhodnotiť prácu jednotlivých klubovní a na tomto základe vypracovať atraktívnejšie formy práce a bežne dopĺňovať ich vybavenie; vybaviť prostriedky a opraviť klubovňu MS v Husinci.
6. Náležitú pozornosť venovať rozvoju českého a slovenského čitateľstva, dopĺňaniu knižných zbierok a najmä pravidelnému požičiavaniu kníh.
7. Zabezpečiť systematické premietanie českých a slovenských filmov v miestnych skupinách.

Pre našu kultúrnu činnosť je nevyhnutná ďalšia pomoc štátu, ešte širšia spolupráca a väčšia pomoc gminných kultúrnych stredisk a pravidelnejšie západanie našich súborov do kultúrnych podujatí organizovaných vo vojvodstvach a gminách.

NA ÚSEKU OSVETOVEJ ČINNOSTI

Predmetom neustálej starostlivosti celého krajanského aktív a členov KSCaS majú byť otázky vyučovania materinských jazykov — českého a slovenského.

Zjazd vyslovuje uspokojenie s podniknutý-

mi opatreniami v oblasti vyučovania slovenského jazyka, ktoré nielen zastavili pokles počtu žiakov, ale prispeli k jeho bádateľnému zvýšeniu a súčasne k zorganizovaniu výuky slovenčiny v nových školách. Dohľahnuté výsledky treba upevniť a súčasne miestne skupiny musia spieť k tomu, aby sa vo všetkých školách na Spiši a Orave vyučovala slovenčina.

Zjazd kladne hodnoti postoj školských orgánov k otázkam vyučovania slovenského jazyka na základných školách, čo sa odzrkadilo na zvýšení záujmu o toto vyučovanie a zvýšení jeho úrovne. Veľkým problémom je však naďalej otázka kádrového obsadenia výuky slovenčiny, nedostatok učebníc a učebných pomôcok a občasne nerešpektovanie nariadení o zápisoch. V súvislosti s tým odporúča upevniť v nastávajúcom období styky s vojvodskými a gminnými školskými orgánmi pre vyriešenie problémov spojených s vyučovaním slovenčiny.

Zjazd vysoko ocenil organizované Spoločnosťou a redakciou Život recitačné súťaže a súťaže kresieb a odporúča, aby pokračovali v organizovaní týchto súťaží a zároveň usporadúvali súťaže českých a slovenských piesni pre deti.

Zjazd ukladá ústrednému výboru, obvodným výborom a miestnym skupinám venovať čo najväčšiu pozornosť vyučovaniu slovenčiny a deťom učiacim sa slovenčinu na školách, pre ktoré treba organizovať rôzne podujatia, zájazdy a pod.

Zjazd odporúča všetkým organizačným zložkám KSCaS, aby:

1. pokračovali v organizovaní kurzov českého a slovenského jazyka a organizovali kurzy slovenského jazyka pre mládež a dospelých;
2. usporadúvali v klubovniach prednášky a krajanské besedy;
3. popularizovali a šírili medzi krajanmi pokrokové tradície spoločných bojov našich národov — slovenského, českého a poľského a organizovali stretnutia s účastníkmi protifašistického odbaja;
4. oboznamovali krajanov s českou a slovenskou kultúrou;
5. v tejto oblasti a v plnení ďalších úloch vyplývajúcich zo stanov spolupracovali s miestnymi orgánmi strany a ľudovej moci a spoločensko-kultúrnymi organizáciami.

V odpovedi na výzvu PRON VII. zjazd sa obracia na všetky krajanky a krajanov, na všetkých členov Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku o aktívnu spoločenskú prácu v prospech Národného hnutia pomocí škole, pre ďalší rozvoj našo školstva.

NA ÚSEKU VYDAVATELSKEJ ČINNOSTI

Zjazd plne schvaľuje hodnotenie obsiahnuté v zjazdovom referáte orgánu KSCaS — časopisu Život, ktorý v minulom roku oslávil štvrtstočie vzniku a pôsobnosti. Nás časopis splňa významnú mnohostrannú úlohu v činnosti Spoločnosti ako inšpirátor a iniciátor kultúrno-spoločenských, osvetových i organizačných podujatí a rôznych krajanískych akcií. Zároveň je propagátorom pestovania našich národných kultúr a pokrokových ľudových tradícií a súčasne významným prameňom prehľadania znalostí matérskych jazykov.

Treba zvlášť zdôrazniť ideovú angažovnosť Života a redakčného kolektívu v propagovanom programu obnovy Poľskej zjednotenej robotníckej strany, socialistického rozvoja krajiny a ideí vlasteneckého hnutia národnnej obrody, v prehľadovaní prialstva a bratskej spolupráce medzi národami Poľska a Česko-slovenska a ostatnými krajinami socialistického spoločenstva, v upevňovaní proletar-

ského internacionálizmu a socialistického vlasteneckva. Rovnakú pozornosť venuje Život všetkým krajanským problémom, každej miestnej skupine, pôsobí výchovne na mládež, učí zodpovednosť za vlastnú prácu, pomáha, radi krajanom ako lepšie žiť a pracovať v prospech nášho krajanského hnutia, svojho prostredia a celej krajiny.

Veľmi dôležitú úlohu plní Život v oblasti vyučovania českého a slovenského jazyka, ktoré nielen bežne sleduje a propaguje, ale zároveň sa aktívne zúčastňuje na jeho organizovaní a vystupuje ako jeho horlivý obhajca. Pomáha riešiť všetky problémy, ktoré sa vyskytujú pri vyučovaní slovenského jazyka na základných školách na Spiši a Orave a súčasne podniká rôzne akcie i podujatia a vyvíja úzkú súčinnosť so školskými orgánmi pre ďalší rozvoj tejto výuky.

Vysoko treba oceniť úlohu Života ako inspirátora, organizátora a spoluorganizátora rôznych súťaží, v tom aj celokrajanského významu, a taktiež ako fundátora cenných odmen pre výhercov v týchto súťažiach.

Popri širokej spoločenskej a profesionálnej činnosti, redakcia od svojho vzniku vyvíja úsilie o zvyšenie úrovne a zlepšenie obsahovej a grafickej stránky časopisu a dosiahla aj v tejto oblasti pozoruhodné úspechy. Výsledkom týchto snáh bola zmena formátu a ďalšie úpravy, vďaka čomu sa Život stal obsahovo bohatší, prichádzajúci a graficky pestrejší. Naďalej však jeho jediným nedostatom je oneskorenie v tlači a nepravidelná dochádzka k odberateľom. Zjazd sa preto obracia na predstaviteľov stranických a štátnych orgánov o konkrétnu pomoc vo vyriešení tejto otázky.

Treba taktiež podčiarknuť úzkú spojitosť Života so Spoločnosťou, s miestnymi skupinami a ich aktívom, ktorý sa prostredníctvom spoločenskej rady podieľa na stvarovaní časopisu. Významnú úlohu splňajú dopisovateelia Života, ktorí svojimi príspevkami obohacujú krajanskú tematiku a informujú o podujatiach a každodennej živote vo svojich bydliskách.

Zjazd vysoko hodnotí obetavú a hlboko angažovanú prácu redakčného kolektív a jeho šéfredaktora Adama Chalupeca, ktorý patrí k hlavným strojcom úspechov celej našej Spoločnosti a časopisu Život.

Zjazd vyjadruje uznanie a podčiarknuť nášmu širokému aktívnu za obetavosť a úsilie v propagovaní Života v MS. Zároveň vyjadruje presvedčenie, že v nastavujúcom období bude Život rovnako aktívne sprevádzat celú našu pôsobnosť.

STYKY S ČESKOSLOVENSKOM

Zjazd vysoko hodnotí spoluprácu Spoločnosti s kultúrnymi ustanoviznami Československej socialistickej republiky a zároveň konstatuje, že tato spolupráca je pre nás veľmi prospiešná a obohacuje pôsobnosť našej krajanskej organizácie.

Zvlášť vysoko zjazd oceňuje spoluprácu s Útvarom pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákm a Útvarom pre výskum dejín a života zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave, ako aj s Československým ústavom zahraničným v Prahe. Vďaka tejto spolupráci deti našich krajanov môžu študovať na Slovensku, zúčastňovať sa rekreácií a zájazdov. Okrem toho Spoločnosť obdržala slovenské knihy, platne a naši krajania aktivisti sa môžu zúčastňovať liečebných pobytov a zájazdov atď.

Prospešná pre našu Spoločnosť je spolupráca s Československým kultúrnym a informačným strediskom vo Varšave, ktorá, dúfame, bude ešte aktívnejšia.

Zjazd vyslovuje uznanie a srdečnú vďaku československým kultúrnym ustanoviznám za spoluprácu a pomoc, a vyjadruje nádej, že tato spolupráca bude úspešne pokračovať a rozširovať sa, najmä pokiaľ ide o zvýšenie počtu miest pre krajanskú mládež na stredných a vysokých školách na Slovensku, počtu zájazdov pre školskú mládež, aktivistov a odbojárov, ako aj miest na liečebných pobytov pre krajanských aktivistov.

Zjazd zároveň vyjadruje nádej, že v rámci tejto spolupráce dojde aj k upevneniu

stykov s Ministerstvom školstva SSR slúžiacich rozvoju vyučovania slovenského jazyka na základných školách na Spiši a Orave, ako aj zabezpečeniu učebných pomôcok pre toto vyučovanie.

Cenným prínosom pre našu kultúrnu činnosť na Spiši a Orave je pohraničná spolupráca s kultúrnymi inštitúciami na Slovensku. Zvlášť úspešne sa rozvíja spolupráca oravského obvodu KSCaS s Dolnomoravským okresom. Ziaľ v posledných rokoch bola preprušená.

Zjazd odporúča ústrednému výboru a obvodnému výborom, aby vyvinuli úsilie pre obnovenie užitočnej spolupráce s Dolnomoravským okresom a nadviazali podobnú spoluprácu s Popradským a Liptovským okresom na Slovensku.

Zjazd vyjadruje srdečné podčiarknuť ustupujúcemu predsedníctvu a ústrednému výboru, hlavnej revíznej komisi a čestnému súdu za doterajšiu usilovnú prácu.

Zjazd v uznaní za veľké zásluhy pre rozvoj našej krajanskej organizácie zvolil kr. Adama Chalupeca za čestného predsedu Spoločnosti.

Zjazd srdečne ďakuje všetkým výborom miestnych skupín a obvodov, vedúcim súborov a klubovní, celému krajanskému aktívnu za vyvijané pracovné úsilie v medzizajazdovom období pre rozvoj našej krajanskej organizácie, čím sa významne podieľali na dosiahnutých výsledkoch.

Pôsobnosť našej organizácie sa prejavuje nielen na kultúrnom úseku krajanského života, ako o tom svedčí jej názov Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku. Život, doterajšia prax a potreby ukázali, že Spoločnosť sa zaobrája aj otázkami spoločenského charakteru, ktoré priamo budú nepriamu súvisia s kultúrnou činnosťou a životom našej organizácie.

Zjazd sa preto uznesol zmeniť terajši názov našej organizácie na Kultúrno-sociálnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, t.j. prinavrili názov schválený na I. zasadzajúcom zjazde našej organizácie.

Zjazd schváľuje nasledujúce zmeny v stanovach KSCaS:

V kapitole I., § 1., odstavec 1.: Doterajšie znenie „Spoločnosť má názov: Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku...“

zmeniť na „Spoločnosť má názov: Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku...“

V kapitole II., § 8., odstavec 4.: doterajšie znenie „organizovanie umeleckých a kultúrnych podujatí“

zmeniť na „organizovanie umeleckých a kultúrnych podujatí, zábav a ľudových veselíc.“

V kapitole IV., článok B, § 23., odstavec 2.: doterajšie znenie „Ústredný výbor má 25 — 31 členov“ zmeniť na „Ústredný výbor má 31 — 39 členov“

Z vystúpenia nedeckej Veselice.

V kapitole IV., článok E, § 30., odstavec 2.: doterajšie znenie „Hlavný čestný súd zvoli spomedzi svojich členov predsedu“

zmeniť na „Hlavný čestný súd zvoli spomedzi svojich členov predsedu, podpredsedu a tajomníka“

V kapitole V., § 45., odstavec 2.: doterajšie znenie „Zasadania výboru MS zvoláva predsedu popri pôsobení podpredsedu alebo tajomník najmenej raz za mesiac“ zmeniť na „Zasadania výboru MS zvoláva predsedu popri pôsobení podpredsedu alebo tajomník najmenej štyrikrát do roka.“

— Zjazd odporúča, aby sídlom ústredného výboru KSCaS bol nadálej Krakov a sídlom redakcie Života Varšava. Zjazd sa obracia na stranické a vládne orgány a najmä na Krakovský výbor PZRS a Úrad mesta Krakova o pomoc pre konečné vyriešenie problému spojeného s odovzdáním miestnosti pre sídlo UV a krakovskú MS;

— Zjazd ukladá nadálej venovať pozornosť krajanským príslušníkom protifašistického odboja — bývalým partizánom, vojakom, účastníkom SNP atď. Zároveň zavádzajú ústredný výbor, aby poskytol odbojárom všetku pomoc vo vybavení ich priatia do ZBOWiD-u, aby táto otázka bola konečne zrealizovaná;

— Zjazd sa vyslovuje za vytvoreniom komisi pre národnostné otázky pri UV PZRS;

— Zjazd sa obracia na orgány štátnej moci o intervenciu a pomoc vo vyriešení v súčasnosti obmedzovaných pracovných možností našich krajanov na Slovensku;

— Zjazd odporúča krajanskému aktívnu, aby neustále bdel nad zachovaním slovenských nápisov na pamiatkových objektoch a obracia sa na štátne kultúrne ustanovizne o prinávratenie zničených nápisov. Zároveň sa obracia na vojvodské úrady v Nowom Sazci o umiestnenie dvojjazyčných tabuľ na obchodech a gastronomických objektoch v tých obciach na Spiši a Orave, v ktorých doposiaľ neboli vyvesené;

— Zjazd ukladá ústrednému výboru, aby vybavil otázkou kultúrnych inštruktorov OV v Želove a na Orave;

— Zjazd odporúča, aby ústredný výbor podnikol opatrenia pre zvýšenie periodicity časopisu Život na dvojtýždeník;

— Zjazd podporuje návrh adresovaný Krajinskej rade PRON, aby Spoločnosť bola zastúpená vo všetkých stupňoch štátnej správy;

— Zjazd odporúča, aby všetky návrhy prihlásené v referáte a zjazdovej diskusii boli analyzované na zasadzajúcich pléna UV, zaradené do pracovných plánov a dôsledne realizované všetkymi zložkami Spoločnosti.

Novozvoleným ústredným orgánom Spoločnosti zjazd želá mnoho pracovných úspechov.

KRAKOV, dňa 18. novembra 1984

VII. ZJAZD KSČaS

POKRAČOVANIE ZO STR. 7

VLADIMÍR HESS —
delegát z Lublina

položil otázku: Proč máme rádi naši rodinou řeč, proč se cítíme Čechy a Slováky? Je to velmi důležité. Protože to, co nám odkázali naši předkové, co v nás existuje po mnoho generací, má časem tendenci poněkud slábnout. Z toho důvodu si proto musíme neustále připomínat, proč milujeme svoji vlast, český a slovenský jazyk, svůj rodný domov. Tím dnešním domovem je pro nás Polsko. A kličem ke všemu, co jako Češi a Slováci podnikáme, by měla být především dobrá znalost materinského jazyka, dějin českého a slovenského národa, jejich kultury a národních tradic. Bylo by žádoucí, abychom knížky na tato téma měli v každé naší domácnosti. A nejenom to: Měli bychom také co nejvíce vědět o dějinách našich národnostních menšin v Polsku. Kus zasloužné práce už v tom udělal Život. Jenomže my potřebujeme víc: Souhrnně zpracovanou publikaci, která by nás informovala o tom, jak naši předkové přišli do Polska, o jejich životě a práci tam, o našem krajanském hnutí.

Důležité je také umění. Přičemž lidové umění je to nejupřímnější a nejkrásnější. Je v nás všech pevně zakořeno.

Na posledních sjezdech jsme se s uměleckou lidovou tvorbou našich některých krajanů měli možnost setkávat na výstavách v tomto sále. Proč tomu tak není nyní? Myslím, že by se v této tradici mělo dále pokračovat. To je totiž jedna z forem, jak zvýšit zájem krajanů o kulturní a tvůrce činnost. A nejenom při sjezdech: Jsou přece i jiné příležitosti, kdy se dají takové výstavy obrazů, kreseb, řezeb a jiných věci pořadat. Navíc umění vždy hrálo v národních, kulturních a historických tradicích našich národů významnou roli. Patřilo k nejdůležitějším odvětvím kulturní činnosti všebec.

ALOJZ SPERLÁK —
delegát OV z Jablonky

Poukázal na podmienky, v akých žili krajania na Orave pred vojnou a dnes — v socialistickom Poľsku. Pripomenul, že tieto podmienky sa diametralne odlišujú. Pred vojnou Slováci žijúci v Poľsku, nemali žiadne práva. Orava bola chudobná a zaostala, život bol neznesiteľne ťažký. Preto ľudia masovo odchádzali za prácou a chlebom do Ameriky, Francúzska, Nemecka a inde. Vznik ľudového Poľska od základov zmenil nás život. Boli vytvorené nové pracovné možnosti o.i. v novotargskom kombináte, na Slezsku, pri výstavbe Novej Huty, ale aj v Jablonke a inde. Každý kto chcel pracovať, mal k tomu podmienky. Po vojne sa podstatne zmenila aj Orava a Spiš. Boli vybudované nové školy, cesty, obchody i administrativne budovy a vôbec život sa stal ľahší.

Najdôležitejšie však bolo to, že socialistické zriadenie prinieslo našej českej a slovenskej menšine plné práva. A len vďaka tomu mohla v r. 1947 vzniknúť naša Spoločnosť a neskôr jej tlačový orgán — Život. Krajania sú radi, že majú školy, na ktorých sa vyučuje slovenčina, môžu rozvíjať svoju

kultúru a dnes zúčastňovať sa takého podujatia akým je VII. zjazd KSČaS. Poukázal i na ťažkosti, aké majú na Orave s pohriňou kultúrnou výmenu s Dolným Kubinom. Vzhľadom na obmedzený turistický ruch sa značne zmenšila aj výmena súborov, divadiel a hudobných skupín. A na rozvoji týchto stykov oravskému obvodu veľmi záleží. Preto sa obrátil na zástupecov administrativnych orgánov o pomoc v uľahčení pohraničnej spolupráce.

Hovoril aj o otázkach krajanských odborárov a o stále existujúcich ťažkostach s ich prijatím do ZBoWiD-u. Sú to predsa občania, ktorí skutočne bojovali na rôznych frontoch, či už vo Varšave, v SNP, Banskej Bystrici a inde proti spoľočnému nepriateľovi, akým bolo hitlerovské Nemecko. Plne si zasluhujú na obojárske práva.

Dalej sa A. Sperlák vyslovil za zachovanie aktuálnej výšky členských príspevkov a zaujal postoj k hlasom v diskusiach, týkajúcim sa súčasných ťažkostí. Konštatoval, že iba ten nemá žiadne ťažkosti, kto nič nerobi. Máme ich všetci, nielen my, ale aj štát, strana a vláda. Najhlavnejšie je však to, aby sme sa dohovorili a spoločne riešili tieto ťažkosti. V tomto kontexte výjadri nádej, že v budúcnosti by sa tato vzájomna súčinnosť mala zlepšiť a keď budú nejaké problémy, že ich spolu na mieste napr. v Novom Sáči vyriešia.

Aby sme mohli pokojne a svorne pracovať — zdôraznil A. Sperlák — musíme mať zaistenú najdôležitejšiu vec, akou je mier na svete, ktorý je dnes ohrozený. Preto musíme za mier bojovať, lebo bez ohľadu na to, aké budeme mať práva, akú činnosť by sme vyvíjali, bez mieru všetko bude nači.

ZENON JERSÁK —
delegát OV ze Zelova

Sešli jsme se zde také proto, abychom vypracovali nové formy činnosti našeho krajanského hnutí. Tady se především musíme zaměřit na mládež; a k tomu potřebujeme vybavené a dobré fungující klubovny. Když jsme v tomto směru byli příkladem: vzpomínám si, že v době, kdy televizor byl v našich domácnostech ještě vzácností, u nás v klubovnách ho naši krajané už plně využívali. Dnes televize a rádio či gramofon má téměř každý. Je tedy nutné se zamyslet nad tím, jak to udělat, abychom mohli našim spoluobčanům opět sloužit jako příklad. Je zapotřebí zlepšit hlavně stav krajanských kluboven, které jsou ve většině případů nevyhovující. Jedna nebo dvě místnosti nedostačují, sociální zařízení není také nejlepší, a často se nachází mimo objekt klubovny. Jak organizovat činnost, když chybí prostor? Kam postavit pingpongový stůl pro mládež, kam uskladnit hudební nástroje, jestliže místnost je právě potřeba na schůzi? Mám na mysli zejména naši klubovnu v Zelově, je v takovém stavu, že by bylo žádoucí spíše vybudovat novou. A nejenom to: Musíme vztít v úvahu i další okolnosti. Snažit se dosáhnout své dřívější atraktivnosti! Přitahovat opět pozornost nejen našich krajanů, ale i ostatních obyvatel! Ale jak to udělat, aby se nám to podařilo?

Odpověď na tuto otázkou je nutné hledat především ve vlastních řadách. Zaktivizovat a zkvalitnit práci místní skupiny funkcionářů místního a obvodního výboru. Tam jsou dosud nevyužité rezervy. Měli bychom se nad tím zamyslet. Uvědomit si, že tim, že pracují pro naše krajané, pracují vlastně také pro sebe: pro zachování naší české a slovenské kultury tady v Poľsku, pro udržení jazyka, kterým mluvili naši otcové a matky a jimž hovoříme i my. A pro tohle bychom neměli litovať ani času ani námahy.

Jsou ovšem i jiné formy, jak zkvalitnit naši činnost. Například větší spolupráce jak s Československým ústavem zahraničním, s Matcí slovenskou a Čs. kulturním střediskem ve Varšavě. Vzájemné návštěvy mezi sebou, výměna zkušeností. A v neposlední řadě sem patří i zvýšení finanční soběstanosti; tím mám hlavně na mysli zvýšení členských příspěvků. Musíme ale zároveň vědět, co jsme našim členům za to schopni nabidnout.

Na druhé straně jsou ovšem problémy, které naši práci ztěžují. Mrzí nás například, že když jako příslušníci české a slovenské národnostní menšiny v Poľsku chceme navštívit Československo, máme často značné komplikace. V pasovém úradě říkají: Máte pozvání od nejbližších příbuzných z Československa? Tak jeďte. Ale bez tohoto pozvání vás československé pasové a celní orgány nepustí. I nad tím bychom se tedy měli zamyslet. A nejenom my!

Přesto však existují určitá pozitiva, na které nelze při hodnocení naši činnosti zapomenout. Jde zejména o velmi dobrou spolupráci s administrativními a státními polskými orgány. A to jak s vojvodským úřadem v Piotrkowě, tak i v Zelově.

Necheji se zde zabývat otázkou výuky českého jazyka. U nás jsou jiné podmínky než na Oravě a Spiši. Český jazyk se zde nevyučuje ve škole. Nemáme učitele, a proto díky Československému kulturnímu a informačnímu středisku ve Varšavě organizujeme kurzy češtiny. My v Zelově ovšem musíme hledat i jiné formy, snažit se rozvíjet jiné metody práce. Najít způsob, jak našim krajanům co nejlépe přiblížit vlast jejich otců, dědů a pradědů. My, mladí, tohle všechno známe už jen z vyprávění, knížek či filmů. A přítom bychom chtěli vědět daleko víc. V tom by měl spočívat jeden z hlavních cílů naši činnosti. Nejenom udržet to, co máme, ale co nejvíce krajanů seznámovat se vším, co se v Československu děje. S minulostí, kulturou i současným životem. Naše situace je totiž poněkud složitější: působíme spíše ve středním Poľsku — obvodní výbor zahrnuje místní skupiny v Zelově, Kučově a Husinci — a abychom dobře pracovali, musí být naši aktivisté častěji v terénu. Věnovat více pozornosti členské základně, protože to už je velmi dlouhá doba, kdy se naši předkové vystěhovali do Poľska. A tady pochopitelně úzké kontakty se starou vlastí znatelně chybějí. Například poslední výlet do Československa jsme uspořádali před deseti lety; a na další dosud stále čekáme.

Složitost situace však není jenom v těchto problémech. Potřebovali bychom například urychleně řešit personální otázky, tj. přidělení plného úvazku instruktora pro zelovský obvod. A zároveň akceptaci našeho návrhu stavby nové klubovny, což ovšem závisí také od místních orgánů v Zelově.

FRANTIŠEK KURNÁT —
delegát MS z Novej Belej

Zdôraznil, aký veľký význam má vyučovanie slovenčiny v školách pre našu organizáciu a jej budúenosť a poukázal, že sa toto vyučovanie naprieč snahám rodičov a Spoločnosti neprestajne bori s ťažkostami.

Jednou z nich je odhováranie rodičov a detí v niektorých školách, že výuka slovenčiny je obťažná, ako bolo napr. v Tribši a Kacvine. Dalej je to neoznamovanie zápisov vo všetkých školách a stažozanie ich priebehu. Napr. v jednej škole stačí písomná prihláška, zase v inej žiadajú dodatočne príchod rodičov do školy, ako napr. v Kacvine a Fridmane. Napriek týmto ťažkostiam sa

netreba vzdávať a rodičia mali by všade prihlasovať svoje deti na výuku materinského jazyka. Aby sa táto výuka náležite rozvíjala, záleží vo veľkej mieri od podnikavosti kuratária a dobrej vôle škôl a učiteľov, aby chceli učiť. Zanedbalo bude učiteľov ešte menej, lebo začnú odchádzať do dôchodku, a preto už dnes treba myslieť na ich zabezpečenie. Keď sa to nedá vybavit u nás, tak treba pozvať učiteľov zo Slovenska, ako to bolo kedy.

Dalej upozornil, že ešte stále nie sú vybavené dojazdyne tabule na obchodoch a gastronomických objektoch, najmä na Spiši, a predovšetkým v nižnolapšanskej gmine, ako aj v Durštine, Čiernej Hore a v niektorých prípadoch aj na Orave v gmine Jablonka a Czarny Dunajec, hoci termín ich dokončenia — podľa dohody s nowosączskými vojvodskými orgánmi — už dávno uplynul. (Páni z vedenia gminného družstva GS v Nižných Lapsoch sa cítia tak silní, že nerespektujú ani uznesenie rady GS o vyvesení týchto tabúľ a nereagujú na intervencie. Snáď gminný výbor PZRS alebo gminný úrad zareagujú na túto záležitosť — pozn. redakcie).

Ešte stále nie sú vybavené pripomienul — ani odbojárske práva pre všetkých krajanov — účastníkov protifašistického odboja zo Spiša a Oravy. Je to hanba, že už toľko rokov nie sú tieto otázky vyriešené.

Hovoriac o Živote obľúbenom medzi krajanmi, F. Kurnát poukázal na konkrétnu príklady nedoručovania časopisu čitateľom poštovými úradmi vo Fridmane a Čiernej Hore od Tribša, a na stažovanie pri vplácaní predplatného na Život. Postihlo to aj krajanov z Falštiny, ktorí pre tieto ťažkosti mohli Život odoberať až od druhého štvrtroka. Mali by to nadriadené poštové úrady čo najskôr vyriešiť.

Dôležitou vecou — zdôraznil — je taktiež to, aby naša slovenská a česká národnostná menšina mala svojich predstaviteľov v národných výboroch všetkých stupňov, ako majú Poliaci v Československu. Pripomienul zároveň, že pred reformou administratívneho rozdelenia krajiny bola lepšia súčinnosť s obecnými národnými výbormi, kym dnes gminné úrady nevidia v nás partnera a vobec zanedbávajú naše otázky.

Na záver sa F. Kurnát odvolał na slová prvého tajomníka ÚV PZRS, arm. gen. W. Jaruzelského, ktorý na zasadani Sejmu v r. 1981 hovoriac o národnostných menšinách zdôraznil ich plnú možnosť rozvíjať svoju odlišnosť a mať trvalé miesto v štruktúre súčasného Poľska. V tomto kontexte poukázal, že krajania sa aktívne zapápajú do spoločensko-hospodárskeho života, podieľajú na práciach PRON, svedomito pracujú na svojich pracoviskách. Zároveň konštatoval, že pred nami je veľa dôležitých úloh, ktorých vyriešenie si žiada zapojiť do práce celé aktív a všetkých členov, aby sa naša organizácia mohla ďalej rozvíjať.

JIŘÍ PILOUS — redaktor Života

Za naši redakci bych se chtiel zmíniť o krajanoch, ktorí žijí na polsko-moravském pomezí a mluví jazykom, jenž patrí do okruhu moravských dialektov — nako mezi hanáčtinou a hornoslezskými nárečiami. Hlásí se k nám a s jejich problémami byli naši čtenárii seznámovaní v článkoch Života pod spoločnou hlavičkou „Moravané za řekou Psinou“ už v roce 1983. Na základě informacii, ktoré autor týchto príspievkov Zbigniew Tobojski shromádzil, jsme se na Raciborsku (Katovické vojvodstvo) z povolení redakcie vypravili znova. Z týchto cest máme veľmi zajímavé a cenné údaje, jež jsou

DOC. ZBIGNIEW SIATKOWSKI

— PRVNÍ NÁMĚSTEK PŘEDSEDY KRAKOVSKÉ RADY PRON, PŘEDSTAVITEL CELOSTÁTNÍ RADY PRON

Představitel Celostátní rady PRON v úvodu svého vystoupení hovořil o soužití Poláků a polských občanů jiných národností ve společném státě — Polské lidové republice. Všichni občané si musí být vědomi, že jsou spoluhostopáři své polské vlasti. „Od okamžiku vzniku Vlasteneckého hnutí národní obrody neustále zdůrazňuji,“ pokračoval Z. Siatkowski, „že rozumné a spravedlivé Polsko, o jaké usiluje hnutí PRON, může existovat pouze tehdy, budou-li plně dozdrožována práva našich spoluobčanů jiné než polské kultury. A to nejen proto, že na každých tisíc polských občanů připadá patnáct jiné národnosti, ale zejména z toho důvodu, že hodnota ušlechtilé lásky k vlastnímu národu a vlasti se prověruje pouze tehdy, je-li spojena s úctou k jiném národnímu a jiným kulturám.“

Z. Siatkowski se zabýval rovněž těžkostmi, o kterých mluvil představitel krakovské skupiny KSCaS a jiní krajané. Každý, kdo zná životní podmínky v Polsku, si uvědomuje, že to nejsou ojedinělé případy; takových existují stovky. Například potíže s učiteli na Spiši a Oravě jsou často podobných problémů v celém Poľsku; opoždější se vystěhování dvou nájemníků z místnosti KSCaS v Krakově vyplývá z těžké bytové situace v celém městě. Nejsou to potíže způsobené výhradně zanedbáním, bezmyšlenkovitostí nebo nacionalismem. Valnou většinou patří k objektivním těžkostem, tvořícím součást celé naší krize. Bude nutné ještě značně úsilí, abychom všechny problé-

my jeden po druhém vyřešili. Z. Siatkowski pozval představitele krakovské skupiny i ústředního výboru KSCaS na setkání s vedením Krakovské rady PRON, k věcnému rozhovoru o tom, kde a jak by PRON svým hlasem mohl podpořit Společnost. Jde o to, abychom nenapodobovali starý model vztahů mezi lidmi a mezi národnostmi, model, v němž se při slavnostních příležitostech pěkně mluví, ale všední skutečnost je taková, že se nic nedovede udělat konstruktivně. Naděje PRONu, naděje té části národa, která mu uvěřila, spočívá v tom, aby se nejen hezký mluvilo a dobré chtělo, ale aby se věci alespoň trochu opravdu posunuly kперед.

Na závěr svého diskusního příspěvku Z. Siatkowski připomnul básničku slovenského poety Vojtecha Mihálka, v níž básník mluví o tom, že teprve až přijel do Poľska, slovenskýma očima viděl polskou skutečnost, zamíloval se do odedávna milovaného Poľska, správně pochopil, jak huboce je slovenským vlastencem. A to je právě jádro vlastenectví, prověřeného v medzinárodních vztazích, vzájemné zrcadlo vlastenecké národní pocity. Jedním z prvních mezinárodních gest PRONu byla loňská návštěva delegace PRONu v Praze, kde podepsala dohodu o spolupráci s Národní frontou CSSR. Všechno bude tak, jak má být, naučíme-li se kromě té nejvyšší úrovni mezinárodních dohod utvářet rovněž nás každodenní život v duchu internacionálnímu.

postupně zpracovávány a od listopadu 1984 uveřejňovány v Životě.

Raciborsko, které „Moravjané“ — jak si oni sami říkají — obývají, zahrnuje zhruba tři gminy, tj. asi 20 vesnic. Lze říci, že tvoří přibližně polovinu obyvatelstva. Vzhledem k pohraničnímu charakteru celé oblasti je oprávněný předpoklad, že Moravané žijí i v jiných obcích, zejména směrem na západ. Toto území patřilo až do poloviny 18. století, přesněji do roku 1763, k Moravě, a tím i k rakouskému císařství. Od té doby až do roku 1945 bylo součástí Pruska, později Německa. Českým jazykem, či spíše tímto moravským dialektem, se až do 18. století hovořilo nejen tady, ale ve většině Slezska. Do dnešních dnů se nárečí udrželo pouze v pohraničí. Důvod je zřejmý: V roce 1763 sice oblast připadla Prusku, ale církevně vesnice na polsko-moravském pomezí nadále patřily pod správu moravské arcidiecéze v Olomouci. Kněží tedy byli buď místního původu, nebo pocházeli z Moravy, a snažili se proto o uchování zdejšího nárečí. Pro lidi z těchto vsí se tiskly například ještě začátkem tohoto století české náboženské knihy — zpěvníky, sborníky modliteb atd. — a to převážně v Olomouci, Opavě, Brně. A autoři patřili namnoze právě k místnímu obyvatelstvu: byli to kněží, lidoví písmačí a další.

Při obou návštěvách na Raciborsku — ve Velkých Petrovicích, Krzanowicích, Cyprzanowě, Bielkowicích — všude tam jsme se setkali nejenom s moravským nárečím, ale i s mnoha lidovými zvyky, které mají svůj protějšek na Moravě, často i v Čechách či na Slovensku. A nejenom to: dosud v těchto vesnicích uvidíte starší lidi v národních krojích, které mají svou obdobu na Opavsku a Olomoucku.

Když jsme se o této světyni kultuře s místními obyvateli — „Moravjané“ — bavili, tak všichni bezezbytku projevili obavy, aby to, co dvě stě let bránil proti germanizaci (a můžeme říci, že s úspěchem), nezaniklo. A všichni pro zachování toho všeho chtějí něco udělat. Udržet to, a pokud možno i dále rozvíjet. Protože je to nejenom jejich, ale vlastně celé společnosti. Mluvili jsme třeba o možnostech zakládání národopisných souborů za spoluúčasti Kulturní společnosti Čechů a Slováků. Vesnice, zemědělská družstva a podniky mají zájem o nazavázání družebních styků s obcemi na Moravě. Někteří jednotlivci tam jsou tak aktivní, že se pokusili uspořádat například výstavu folklóru v Krzanowicích. V Samborowicích, malé vesničce přímo na hranicích, se snaží s lidovou tradicí seznámovat i školní mládež. Zatím sami, bez jakékoliv podpory...

V této jejich snaze uchovat pro budoucí pokolení ony hodnoty bychom jim měli být nápomocni. Jazyk, kultura, zvyky a tradice „Moravjanů“ jsou totiž velmi podobné tomu, co dodnes existuje v Československu a co dobře známe naši krajané v Poľsku. Bylo by proto škoda, kdyby tohle mělo zaniknout. Navíc cítí sounáležitost ke kulturním a historickým moravským tradicím. A to je také hlavní důvod, proč redakce Života vyvíjí od roku 1983 iniciativu k navázání kontaktů s obyvateli tohoto do jisté míry „moravského skanzenu“ na Raciborsku.

Ted' je na Kulturní společnosti Čechů a Slováků, aby přistoupila k navázání kulturní spolupráce s těmito krajanými. Ku prospěchu společně věci, ku prospěchu nás všech.

HOSTIA ZJAZDU

EUGEN UTRATA —
delegát MS z Hornej Zubrice

Nadviazal na príhovor zástupcu ministerstva vnútra pplk. St. Demianiuka, týkajúci sa o.i. potreby získavania vlastných príjmov, aby výdavky na činnosť KSCaS sa neopierali iba o štátne dotácie. Poznamenal, že ich MS dobre chápe túto potrebu a snaží sa vyhospodáriť nejaké dodatočné prostriedky organizovaním napr. tanečných večierkov. Žiaľ, naposledy už nemajú takúto možnosť. Totiž v súvislosti so staženosťami ľudí v jednej v oravských obciach, že po polnoci niekoľkí nespratníci spevom na ceste rušili nočný kľud, náčelník gminy v Jablonke vydal zákaz všetkým kultúrnym domom na Orave organizovať zábavy. Poznamenal, že sa to netýka len našej Spoločnosti, ale aj iných organizátorov takých podujati napr. mládežníckych organizácií ZSMP, ZMW a pod. Zdá sa mi — zdôraznil — že rozhodnutie náčelnika nie je správne, aby kvôli niekoľkým neokrôhancom bola zastavená činnosť takých kultúrnych domov, ako trebars u nás v Hornej Zubriči.

MAURYCY WIENER —
predstaviteľ Společenské a kulturní spoločnosti Židů v Polsku

V úvodu Maurycy Wiener zdôraznil, že „vaše kultura, kultura Čechů a Slovákov, je nám veľmi blízká. Z vašeho národa vyšiel slavný Jaroslav Vrchlický, ktorý bol jakoby amuletem mého mládí, a veľci spisovateľ Karel Čapek a Jaroslav Hašek, Hudba Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka těšila naše srdce. Duše národa žije v jeho kultuře. Vždycky na to myslím v Praze pri pohľade na prekrásnu architekturu chrámu sv. Václava, v romantické Bratislavě, plné památek slovenskej kultury.“

Kultura je životom každého národa, pokračoval. „S rozpaky jsem vyslechl, v jak těžkých podmínkách pracuje krakovská místna skupina. Chci vám nabídnout využití našeho veľkého, dobре vybaveného klubu, kde vás rádi uvítáme.“

„Pamatujme, že my odejdeme, ale zde, v Polsku, zůstane naše potomstvo. A v tom, aby na kulturu svých predků nezapomnělo, je i význam vašeho dnešního sjezdu,“ reči Maurycy Wiener na záver svého vystoupení.

VENELIN NAČEV —
predseda ÚV Bulharské kulturně osvětové společnosti Christo Boteva v Polsku

„Ceská a slovenská menšina v Polsku má podobné problémy ako menšina bulharská. A proto bylo pro mne veľmi dôležité, abych na vašom sjezde uvidel, jak tyto problémy řešíte, jaké máte výsledky v pěstování vaší kultury, jak spolupracujete s různými polskými institucemi,“ reči v úvodu svého vystoupení V. Načev. Dále vyjádřil údiv nad

na Slovensku. Táto výmena je naposledy pre obmedzenia v turistickom ruchu značne menšia. Spoločnosť ju však chce nadalej rozvíjať. Preto sa obrátil na predstaviteľov administratívnych orgánov s výzvou o pomoc v uľahčení týchto pohraničných stykov.

Dalej upozornil, že dnes v situácii, keď klesá hodnota peňazí a súčasne stúpajú náklady v každej oblasti nášho života, teda aj náklady na činnosť KSCaS, mali by sme sa zamyslieť, ako zvýšiť vlastné príjmy, aby sme neboli odkázani iba na štátne dotácie. V súvislosti s tým navrhol zvýšiť členské, ktoré je doteraz pomerne nízke. Tako získané prostriedky mohli by prispieť k obnoveniu krajanskej činnosti, na čom všetkým akise veľmi záleží.

Hovoriac o Živote a príčinách jeho oneskoreného vychádzania J. Šternogá poznamenal, že sa oneskoroje aj rad iných periodických časopisov v Poľsku, a to spravidla z objektívnych príčin. Vychádzajú ich v Poľsku stovky. Lenže naša menšina má len jeden svoj časopis a už z tohto dôvodu mal by vychádzať načas. Na oneskorenie, popri tlačiarne, má vplyv aj príliš dlhý kolportáz, ktorý donedávna trval 15 až 30 dní.

To všetko sú problémy, ktorých vyriešenie vyžaduje pomoc a intervenciu nadriadených orgánov, ktorým redakcia a Spoločnosť adresujú tieto trpké otázky.

DISKUSNÉ PRÍSPEVKY SPRACOVALI:
A. Krištofeková, J. Pilous, E. Rudnická, A. Stojovská, D. Surma a J. Šternogá

tím, proč se představitelé všech národnostních menšin žijících v Polsku, které mají prece podobné těžkosti, nesetkají a nepokusí se tyto problémy řešit společnými silami. „Počítáme prece s pomocí státního a politického aparátu; bez jeho pomoci bychom jako národnostní menšiny mnoho nedosahli.“

Představitel bulharské národnostní menšiny v Polsku nabídl krakovské skupině KSCaS místo bulharské společnosti, v níž by mohla pořádat vlastní podniky.

„Udělali jsme už první krok ve společné činnosti,“ pokračoval V. Načev. „1. června jsme uspořádali u příležitosti Mezinárodního dne dětí zábavu, na kterou přišly sovětské, bulharské, české a slovenské děti. (...) Přál bych si, abychom se častěji setkávali, abychom byli blízko sebe. Společně žijeme a společně budeme budovat,“ zakončil svůj příspěvek představitel bulharské menšiny.

JERZY TRACZUK —
predstaviteľ Běloruské společensko-kulturní společnosti

Zdôraznil, že problémy Čechů a Slovákov v Poľsku nejsou běloruské menšině cizí, a v mnoha případech jsou velmi podobné nebo stejné. Dále navázel na kulturní svazky mezi Bělorusy a Čechy a Slováky v průběhu dějin. V Praze určitou dobu žil a pracoval vynikající představitel běloruské renesance František Skoryna, první běloruský tiskař a vůbec první tiskař ve východoslovanském světě. Byl nejen tiskařem, ale také překladatelem. Byl pochřben v Praze. Vzájemné svazky existovaly i v meziválečném období. V Praze studoval Ivan Dvorčanin, významný činitel Komunistické strany Západní Bělorusy, filosof a literárni kritik. V Praze je pochřben vynikající operní zpěvák Michal Zajedba Sumickij. Žila tam také nedávno zemřela běloruská básnička Larisa Jeniúšová. Na Karlově univerzitě v Praze se připravuje práce věnovaná literatuře běloruské národnostní menšiny v Poľsku. To vše dává předpoklady k úspěšnému navázání kulturní spolupráce mezi běloruskou a českou i slovenskou menšinou v Poľsku; sloužilo by to vzájemnému sblížení a poznání.

EUDOMÍR MOLITORIS —
delegát MS z Kacviny

Vo svojom vystúpení nadviazal na tých diskutujúcich, ktorí navrhovali zvýšiť členské príspevky. Zdôvodňujúc túto potrebu poukázal na príklad z dejín Slovenska, keď v šesdesiatych rokoch min. storočia vznikla Matica slovenska a povedal:

Boli vtedy aj medzi nami Slováci na Severnom Spiši a Hornej Orave ľudia, ktorí napriek tomu, že žili v skutočne ťažkých podmienkach, dokázali dať na takto dôležitý cieľ veľmi veľa, jeden, dve či tri zlatky, ba aj viac, čo na vtedajšie časy bolo značnou sumou... Nie je dôležité, aké vysoké bude členské, lebo aj s najväčšími príspevkami nie sme v stave zabezpečiť všetky potreby našej činnosti. Dôležité je to, že členským vyjadrujeme svoj vzťah a spolu-patričnosť k tejto veľkej rodine, akou je naša Spoločnosť, že Slovák vždy vedel dať zo seba všetko, čo mohol.

SNÍMKY: A. Chalupec, J. Pilous, D. Surma, J. Šternogá a archív

ZELOV

Dne 29. prosince 1984 se konala schúze OV KSCaS v Zelově, na niž byl vytyčen plán práce na rok 1985 a zhodnocena činnosť v roce 1984. Slavnostním okamžikom bolo predanie medaily Za zásluhy krajance Lydie Smetanovej.

V roce 1984 se OV sešel čtyřikrát, a delegáti zelovské organizace se zúčastnili VII. sjezdu KSCaS v Krakově. Práce probíhala podle plánu, kromě lekcií hry na hudební nástroje; nemáme totiž instruktora. 10 dětí bylo na letním táboře v CSSR a jeden krajec na léčení v Československu v rámci dohody mezi ČÚZem a ÚV KSCaS. Díky dotaci vojvodského úřadu v Piotrkowě Trybunalském jsme kupili nový nábytek do klubovny. Zúčastnili jsme se různých slavností v Zelově a aktivně jsme se zapojili do volební kampaně do národních rad. Krajan Kimmer byl zvolen do Městské a gminné národní rady v Zelově.

V plánech práce klubovny na rok 1985 jsou kurzy češtiny (první úterý v měsíci), práce v zájmových kroužcích, půjčování knih, společenské večírky a besedy. Kromě toho se naše organizace zapojí do oslav osvobození Zelova, Dne žen, 1. máje, Dne dětí, státního svátku PLR a výročí Ríjnové revoluce.

V diskusi se hovořilo mj. o tom, že by bylo dobré i letos podepsat dohodu o spolupráci mezi ČÚZem a ÚV KSCaS. Už více než deset let se neuskutečnil žádný zájezd pro zelovské krajané do Československa. Chtěli bychom letos místo letního tábora pro děti uspořádat týdenní zájezd do Československa pro dospělé. Naši krajané by chtěli, aby 3–4 osoby od nás mohly jet na Slovensko na zájezd se slovenskými krajanými. Kdyby ČÚZ uspořádal zájezd pro nás, rezervovali bychom 3–4 místa pro krajanové Slováky. Jsme přece členy jedné organizace.

Loňský rok jsme v klubovně zakončili 30. prosince sváteční zábavou pro děti. Byly různé hry a tanec. Přišel i Mikuláš; děti přednášely básničky — některé z nich česky — a Mikuláš je za to odměnil sladkostmi. Všem dětem se večírek velmi líbil.

6. ledna se v klubovně sešli dospělí krajané, kteří strávili příjemný večer při hudbě z desek, které nám poslal ČÚZ. Pak si sami zazpívali české písničky a rozešli se s rozhodnutím, že se takové večírky budou opakovat.

ZENON JERSÁK

DOLNÁ ZUBRICA

Naši krajania roľníci sa vračujú k starým tradíciam, chovajú ovce. Ešte prednedávnom bolo u nás veľmi málo oviec, o čom svedčilo aj to, že bačovia, ktorí pásali ovce na holiah, si brali na tieto hole ovce zo susedných

dedín, lebo našich bolo príliš málo. Teraz už skoro každý druhý krajan chová ovce a bača, keď si doženie ovce zo susedných dedín, musí pre ne dodatočne prenajať pasienky.

Myslím si, že je to veľmi dobré, že sa opäť začalo chovať viac oviec — ved' ovce to je mäso, vlna kože na kožušky. Ale roľníci-chovatelia majú aj problémy. Jedným z nich je na polskom trhu nedostatok strojčekov na strihanie oviec. A predstavte si, ak má roľník 100 oviec — a tak u nás sú — všetky musí ostríhať tak, ako sa strihalo všakdy tzn. nožnicami. Stríhanie je nielen veľmi namáhavé, ale aj dlho trvá — jednu ovce treba strihať jeden a pol hodiny. Jeeden môj príbuzný si dovezol krásny strojček na strihanie oviec z USA — možno ním ostríhať ovce za 10 minút. Žiaľ, môj príbuzný má strojček len pre seba a nechce ho nikomu požičať. Ani sa mu nebudujem, ved' vie, že keď sa pokazi, druhý si už nekúpi.

Na druhej strane uvažujem — je to také veľké umenie zostrojiť a vyrobít takýto strojček u nás, v Poľsku? Zanedlho naši chovatelia predbehnú priemysel a sami skonštruirajú strojček na strihanie oviec, počul som, že podaktori už majú projekt a celkom iste ho aj vyrobia. Tým dokážu priemyslu, že nielen možno takýto strojček vyrobil, ale sa to dá urobiť na dôvažok aj lacno. Akýsi podnik urobil u nás prototyp takého strojčeka, ktorý mal stáť okolo 30 000 zł. Ale ako som sa dopočul strojček na strihanie oviec vyrobéný v Sovietskom zväze stojí len 10 000 zł. Nevyplatilo by sa dovezť zo ZSSR potrebné množstvo strojčekov a pomôcť roľníkom v ich ľahkej práci? Určite by sa to mohlo urobiť, len nikto v našej obchodnej sieti na to nepomyslel. Naposledy sa vša hovorí o pomoci roľníkom, ale často sú to iba slová. Preto sa obracame na našu redakciu Život s prosbou o intervenciu na patričných úradoch, aby sa problém strojčekov na strihanie oviec vyriešil v prospech roľníkov.

EUGEN KOTT

NOVÁ BELA

Miestna skupina KSCaS v Novej Belej zorganizovala v decembri m.r. v klubovni večierok pre krajané deti, ktoré sa učia slovenčinu v tamorejšej základnej škole.

Prvým prekvapením pre najmladších bol slovenský film, ktorý pre nich premietli v klubovni. Potom na dvere klubovne zaklopali Mikuláš s veľkým vrecom plným darčekov. Počas družného rozhovoru deti rozprávali o svojich známkach, správaní a odpovedali na otázky Mikuláša, ktorý im potom odovzdal baličky. Radosti bolo neurekom. Na oplatku deti pripravili krátky kultúrny program, v ktorom prednesli niekoľko slovenských básni a zaspievali kyticu pesničiek. Domov odchádzali deti veľmi natešené a vďačné za darče-

ky a celé podujatie. Myslím si, že takéto podujatia by mali organizovať aj v iných miestnych skupinách, čo by im neskôr pomohlo v nábori žiakov na slovenčinu.

JOZEF MAJERCÁK

LUŽIČTÍ SRBOVÉ

Pan Tadeusz Newelski z Piešťany poslal redakciu dopis, v némž piše o Lužických Srbech, žijúcich v Německé demokratickej republike mezi Lužickou Nisou a Słavou. Tato slovanská menšina si pries tisíce let udržela svou národnú identity, jazyk a lidové zvyky. Rozvíja živou činnosť v organizácii Domowina. Vydávajú rôzne časopisy, ako týdeník Nowy Casnik v Chotěbuži a měsíčník Rozhlad v Budyšině. Lužickosrbská literatúra a časopisy sú uvedené v Zápisu literatúry, ktorý vydalo Lidové nakladatelstvo Domowina v Budyšině. „Meli bychom poznat historii Lužických Srbov, navázat s nimi spolupráci,” píše násť čtenář. „Žijí priečne tak blízko nás a nemeli bychom na ně zapomínať.“

AKÉ BUDEM
MAŤ POČASIE
V r. 1985 ?

Naši dedovia a otcovia vedeli dosť presne predpovedať počasie na celý rok. Na jeseň sledovali rôzne prírodné javy, podľa ktorých mohli určiť, aký bude nasledujúci rok. Možno povedať, že ich predpovede boli skoro neomylné. Voľakedy bývali aj kalendáre s predpovedami počasia. Ľudia ich čítali, porovnávali ich predpovede so svojimi poznatkami a dospievali aj na tomto základe k pomerne dôkladným predpovediam počasia na každý mesiac v roku.

Pamätam sa na tie prognózy a pokúsim sa aj ja predpovedať počasie na tento rok. Minulý rok som pripravil takúto predpovede len na druhý polrok a dosť dobre sa mi to podarilo. Niektorí krajania ma chválili, že sa mi to splnilo a že nielen gorali od Zakopaného vedia predpovedať počasie.

Tento rok počasie by malo byť následovné:

JANUÁR — prvá polovica mesiaca mala by byť jasná a mrazivá, kým druhá polovica premenlivá, občas snehové zrážky.

FEBRUÁR — v prvej dekáde zamračené a snehové zrážky, v druhej dekáde pekné počasie, koncom mesiaca premenivo a snehové zrážky.

MAREC — začiatkom mesiaca pekné počasie, v polovici mesiaca premenivo a koncom mesiaca zasa pekné počasie (prvé mesiace mate za sebou a môžete si porovnať či predpoved bola spravná — pozn. red.).

APRIL — prvá polovica mesiaca mala by mať škaredé počasie, v druhej dekáde počasie by malo byť lepšie, koncom mesiaca opäť špatné počasie.

MÁJ — mal by byť mokrý a dždívý, len v druhej dekáde by sa malo počasie trochu zlepšiť, ale koncom mesiaca bude opäť pršať.

JÚN — prvá polovica mesiaca pekná, potom premenlivé počasie, občas bude pršať, koncom mesiaca opäť pekné počasie.

JÚL — začiatkom mesiaca premenlivé počasie, zamračené, občas zrážky, v druhej dekáde zlepšenie počasia, koncom mesiaca opäť zhoršenie a občas zrážky.

AUGUST — v tomto mesiaci by malo byť dosť škaredé počasie, zo začiatku niekoľko dní pekných, ale neskôr bude zamračené a zrážky.

SEPTEMBER — v prvej dekáde premenlivé počasie a len niekoľko dní slniečných, potom zase premenlivé počasie a zrážky.

OKTÓBER — začiatkom mesiaca nepriaznivé počasie, v druhej dekáde zlepšenie počasia, dosť slniečne a koncom mesiaca pekné počasie.

NOVEMBER — tento mesiac by mal byť celý pekný, len koncom mesiaca sa počasie môže zhoršiť.

DECEMBER — v prvej dekáde premenlivé počasie, občas snehové zrážky, potom do konca mesiaca pekné počasie a mráz.

Neviem či sa moja predpoved splní, ale podľa mňa tento rok nebude lepší, ako minulý. Podľa všetkého rok 1985 mal by byť mokrý. Aký bude, mal by to dodatočne ukázať Veľký piatok. Ak Veľký piatok bude jasný s pekným počasím, rok 1985 bude iste mokrý.

Pripomínam, že táto predpoved neplatí pre celé územie Poľska, ale len pre južnú a juhozápadnú časť krajiny.

K.E.

MATURITNÝ
POZDRAV

Pozdrav zo slávostného odovzdania maturitných stužiek nám do redakcie poslal Jozef Pivočarčík z Kežmarku, študent 4.C. triedy Gymnázia P.O. Hviezdoslava v Kežmarku.

Poznamenajme, že na všeobecnovzdelávacom lyceu v Jablonke bude v tomto roku maturovať Mária Krzysiaková z Jablonky.

Našim maturantom želáme veľa úspechov na skúškach a na vysvedčeniach samé jedničky.

REDAKCIA

OZNÁMENIE

Mili čitatelia! Bohatstvo zjazdových materiálov nás prinutilo zmeniť v prvých dvoch číslach niektoré stále rubriky. V marci sa k nim opäť vrátíme. REDAKCIA

Lepšia sociálna starostlivosť o roľníkov

V súlade so zákonom zo dňa 14. decembra 1982 o sociálnom poistení súkromných roľníkov a členov ich rodín tzv. základný, čiže najnižší poľnohospodársky dôchodok, ktorý do konca roku 1984 dosahoval 80 perc. najnižšieho starobného dôchodku pracovníkov socialistického sektora, sa od 1. januára 1985 zvýši na 90 perc. tohto starobného dôchodku a od 1. januára 1986 bude taky istý.

Najnižší starobný dôchodok pracovníkov socialistického sektora dosahuje v súčasnosti 5000 zl. mesačne. Teda základný dôchodok roľníkov sa zvýší zo 4000 zl. na 4500 zl. V súvislosti s tým:

★ bude zvýšená väčšina už vyplácaných starobných a invalidných dôchodkov pre roľníkov;

★ primerane vyššie budú starobné a invalidné dôchodky roľníkov priznávané od 1. januára 1985;

★ vzrástie výška sociálnych dávok: nemocenského, materského a pohrebného.

Ked ide o doteraz vyplácané roľníkom starobné a invalidné dôchodky predvída sa, že z celkového počtu okolo 1 milióna 40 tisíc dôchodkov bude zvýšených okolo 900 000. Kto dostane dôchodok a v akej výške?

Spomedzi roľníkov, ktorí odovzdali gazdovstvá pred rokom 1983, teda skôr, ako nado budol platnosť tento zákon, zvýšenie zahrnie tých, ktorých starobný alebo invalidný dôchodok nepresahuje 4500 zl. samozrejme bez pridavku za vek alebo invaliditu I. stupňa, pridavku za štátne vyznamenania alebo odborársku činnosť bez rodinných pridavkov, ako aj zvýšenia dávok za pôdu, stavby a lesy odovzdané štátu a zrieknutie sa práva na využívanie obytných a hospodárskych stavieb. Pri starobnom alebo invalidnom dôchodku dosahujúcim doteraz (bez pridavkov) 4000 zl., a takých je v tejto skupine

väčšina, prislúha zvýšenie 500 zl. Starobné a invalidné dôchodky, ktoré presahujú (bez spomínaných pridavkov) 4000 zl., ale nedosahujú 4500 zl., budú zvýšené do tejto sumy.

Pridavky za pôdu, lesy, stavby atď. odovzdané štátu, budú udržané v doterajšej výške.

Starobné a invalidné dôchodky za gazdovstvá odovzdané po 1. decembri 1983, budú od januára 1985 zvýšené o 500 zl. Zvýšenie pridavkov k týmu starobným a invalidným dôchodkom za hodnotu gazdovstva odovzdaného štátu, zrieknutie sa práva na obytné a hospodárske budovy, ako aj za hodnoty predávaných štátu produktov sa ne mení.

Ak roľníkovi — dôchodcoví prislúchajú pridavky za štátne vyznamenanie alebo odborársku činnosť, budú tieto pridavky patrične zvýšené. Keď napríklad dôchodca dostával doteraz 4000 zl. dôchodku a 1000 zl. uvedených pridavkov, od 1. januára 1985 bude dostávať 4500 zl. a pridavok 1125 zl. (25 perc. z 4500 zl.). Spolu jeho dochodok bude dosahovať (po zaokruhlení) 5630 zl. Pripomeňme, že periodické invalidné dôchodky (dosahujúce polovicu základného starobného dôchodku) pre roľníkov, ktorí sa stali invalidmi následkom úrazu pri práci na gazdovstve a nástupca, ktorému chce odovzdať gazdovstvo je ešte neplnoletý, budú zvýšené z 2000 zl. na 2250 zl.

Rodinné dôchodky — ako základ pre ich určenie bude od 1. januára 1985 starobný alebo invalidný dôchodok, aký by do tohto dátumu prislúhal zosnulému. Teda väčšina z nich bude zvýšená.

Všetci oprávneni mali by už v januári dostať dôchodky v novej výške. Zvýšenia dôchodkov sú priznávané úradne, preto v tejto veci netreba podávať žiadosti.

Zvýšenie od 1. januára 1985 základného dôchodku pre roľníkov bude mať vplyv i na výšku sociálnych dávok — nemocenského, materského a pohrebného.

Nemocenské — jeho výška v súlade so zákonom dosahuje za jeden deň 1/30 časti základného starobného dôchodku. Doteraz to bolo 133 zl a 33 grošov; od 1. januára 1985 bude nemocenské dosahovať 150 zl.

Materské dávky — budú takzdie zvýšené na 150 zl za jeden deň. Okrem toho, v súlade so zákonom, od 1. januára 1985 do 31. decembra 1986 materské dávky budú prislúchať za dlhšie obdobie ako doteraz:

★ 10 týždňov v prípade narodenia jedného dieťaťa,

★ 15 týždňov v prípade narodenia viacej ako jedného dieťaťa pri jednom pôrode.

Obdobie využívania týchto dávok sa predlžuje do 10 alebo 15 týždňov aj vtedy, ak k pôrodu došlo pred 1. januárom 1985, ale do tohto dátumu neuplynulo celé obdobie 8 alebo 12 týždňov, počas ktorých prislúhalí dávky podľa predpisov platných do konca 1984 r. V prípade narodenia jedného neživého dieťaťa alebo v prípade úmrtia v priebehu prvých 6 týždňov jeho života, materské dávky budú prislúhať cez 6 týždňov.

Pohrebné dávky dosahujú:

★ v prípade smrti poistencu (činného roľníka) alebo členov jeho rodiny trojnásobnú výšku základného starobného dôchodku. Od 1. januára 1985 bude to 13 500 zl. namiesto doterajších 12 000 zl.

★ v prípade smrti dôchodcu alebo člena jeho rodiny, ktorý žil s ním v jednej domácnosti a splňal podmienky pre rodinný dôchodok — šesťnásobnú výšku základného starobného dôchodku, čiže od 1. januára 1985 bude to 27 000 zl. namiesto doterajších 24 000 zl.

★ v prípade, keď výdavky spojené s pochrebom hradí osoba, ktorá nie je členom rodiny zosnulého, prislúha dávka vo výške dokázaných nákladov na pochreb, avšak nie viac ako uvedené sumy. (ra)

Zanechali kočovný život

Pred vyše 60 rokmi vznikla Mongolská ľudová republika. O tri roky po víťaznej revolúcii táto krajina, s územím pätnásobne väčším ako Poľsko, vošla na cestu socialistických premien...

Mongolsko z oných rokov a dnešné, to sú celkom odlišné krajiny. Je pravdou, že nestalo nič zo svojej exotiky, ale mýliť by sa ten, kto by túto krajinu videl iba ako nedozierne púšte s kočovnými araratmi (pastiermi) a plstenými jurtami. V priebehu jedného pokolenia mongolský národ akoby preskočil nejednu epochu a vošiel do celkom moderného dneška. Stačí pripomenúť, že už jedna tretina 1,7 miliónového obyvateľstva zanechala kočovný život a býva v mestách.

Predovšetkým sa uskutočnila revolúcia v poľnohospodárstve. Zastáva dominujúce miesto v ekonomike krajiny, stalo sa jedným z prameňov národného bohatstva. Orná pôda zaberá okolo 1 mil. hektárov. Krajina je sebestačná v produkcií obilia a zastáva jedno z prvých miest vo svete, pokiaľ ide o množstvo chovných zvierat v prepočítaní na jedného obyvateľa.

Pred 60 rokmi, ak by sme sa tam kohokoľvek opýtali, či obrába pôdu, odpovedal by: „Kdeže! Náboženstvo to kategoricky zakazuje, bol by to najväčší hriech.“ A dnes sa naučili nie len obrábať pôdu, používať mo-

derné náradie, ale aj využívať vedecké poznatky.

Hlavné miesto zaberá pestovanie obilia. Pripadá na 95,3 perc. celej ornej pôdy. Obilie pestuje 80 perc. štátnych majetkov a 82,3 perc. roľníckych družstiev. V roku 1960, ktorý bol prvým rokom zaorávania úhorov, produkcia obilia na jedného obyvateľa vyniesla 209,2 kg a v roku 1983 tento ukazovateľ sa zdvojnásobil a plocha, na ktorej sa pestuje obilie sa zviedla 2,5 násobne.

Veľa pozornosti sa venuje rozšíreniu krmovinovej základnej. Počet chovného dobytka sa odhaduje na 25 mil. kusov. My by sme si pomysleli, že mal by to byť hovädzi dobytok a ošpanie. Ale nie je to tak. Hovädzieho dobytka je iba 2,5 mil. kusov a ostatné, to sú ovce a kozy, kone a tavy, byvoli.

Na mongolskej poľnohospodárskej mape sú výlučne vysoko mechanizované štátne majetky, hospodárstva vyrábajúce krmoviny, výkrme, mliečno-tovarové farmy, plemenárske hospodárstva veľké irigačné systémy. Čaďalej sa zovšeobecňujú metódy intenzívnej živočisnej výroby, ako aj rastlinnej výroby.

Zvýšenie pestovania obilia, zemiakov a zeleniny trochu mení jedálny listok obyvateľov tejto krajiny. Ale tradične mäso bolo a je hlavnou zložkou mongolskej kuchyne. (ra)

SUBVENCIE VO FRANCÚZSKOM POĽNOHOSPODÁRSTVE

Z analýzy Francúzskeho ústavu ekonomických štatistik vyplýva, že z verejných subvencií (priamych dotácií na pomoc v investiciach, daňových zľav, umorenie kreditov atď.) najviac využíva poľnohospodársko-potravinársky sektor, rybолов, lesné hospodárstvo, spracovateľský priemysel, obchod s poľnohospodárskymi výrobkami. Celku — hospodárstvo s potravinami vo Francúzsku preberá od štátu 27 percent rôzneho druhu subvencii. Na prvom mieste sú daňové úľavy, najmä pre drobných poľnohospodárskych výrobcov.

ZELENINA... AUTOMOBILOVÝM POHONOM

Brazílske letectvo skúša nový druh paliva pre lietadlá — prozen, čiže olej vyrábaný zo zeleniny. Práce nad týmto palivom trvajú už 4 roky a — podľa odberníkov — môže v budúcnosti nahradíť tradičné palivo.

CER VÝVOZCOM POTRAVÍN

Cína vyziesla v minulom roku vyše 300 000 ton mäsa rôzneho druhu, v tom vyše 100 000 ton bravčoviny a 40 000 ton mrazeného králičieho mäsa. Okrem toho 20 mil. živých hospodárskych zvierat — hlavne ošpaných a

kôz — a okolo 22 mil. kusov živej hydry. Značný je aj čínsky vývoz zeleniny — okolo 500 000 ton, ovocia — okolo 200 000 ton, ryže — okolo 500 000 ton, čaju — okolo 120 000 ton. Vo vývoze medu táto krajina zabera jedno z prvých miest na svete.

POKLES POĽNOHOSPODÁRSKEHO VÝVOZU Z USA

V hospodárskom roku 1983-1984 (od septembra do septembra) v USA zaznamenali pokles hodnoty vývozu poľnohospodárskych výrobkov v porovnaní s predošlou sezónou o okolo 1 mld dolárov. Avšak ďalej zisku za tento vývoz (pšenica, kukurica, sója, tabak) dosahujú 38 mld dolárov.

NOVÍ TABAKOVÍ POTENTÁTI

Na svetovom tabakovom trhu zaznamenávajú značné zmeny medzi výrobkami a vývozcami tabaku. Medzi inými napríklad v USA vývoz poklesol v posledných troch rokoch z 266 000 ton na 240 000 ton, v Grécku z 87 000 ton na 75 000 ton, a v Turecku z 131 000 na 100 000 ton. Zároveň zaznamenali rast exportu tabaku z takých krajín ako: CER, Kanada, Thajsko, Argentína.

MENEJ KÁVY Z BRAZÍLIE

Vinou neočakávaneho mrazu (v auguste m.r.), ktorý postihol južný kávový pás v Brazílii, predpokladá sa, že na kávových plantážach v štáte Paraná, straty dosiahnu okolo 28 percent úrody. Táto správa spôsobila rast cien kávy na svetovom trhu o okolo 10 percent za libru.

Všestranný majster

Mnohí si ešte pamäťajú časy spred vyše dvadsiatich rokov, kedy najlepší lyžiari-zjazdári dobre ovládali vlastne všetky disciplíny, teda najrýchlejšiu — zjazd a obdivne technické — slalomu. Bolo to však možné vtedy, keď jazdili Seiler a Killy, ktorí — ako vieme — na ZOH v Cortina d'Ampezzo a Grenoble vyhrali všetky zjazdové disciplíny. V súčasnom svete špecializácie, ako tvrdia mnohí dnešní lyžiari, je však takmer nemožné udržať sa v popredí na všetkých typoch zjazdových lyží. A predsa nemajú celkom pravdu. Dokazuje to práve Svačiar PIRMIN ZUBRIGGEN, vlaňajší víťaz Svetového pohára.

Prvenstvo v celosezónnej súťaži dosiahol predovšetkým vďaka svojej všestrannosti, lebo získal body v zjazde, slalome, obrovskom slalome, superobrovskom slalome a v kombinácii. Spomeňme, že v sezóne bol najsilnejší na tratiach medzi terčami: vyhral dva super G, jeden obrovský slalom a jednu kombináciu, ale aj v zjazde a slalome sa dokázal umiestniť v prvej desiatke. Odbornici ho označujú za prirodzený talent s veľkou perspektívou, súperi, dokonca i ti najsilnejší, za favorita na celkové víťazstvo vo Svetovom pohári nielen v tom, ale i v najbližších rokoch.

Na pozadie tejto mienky stojí jeho doterajšie výsledky. Začínať lyžoval ako malý chlapec. Ako 16-ročný štartoval v r. 1980 na juniorských majstrovstvách Svačiarov, kde vyhral zjazd a bol druhý v slalome. Tieto dobré výsledky spôsobili, že ho hned nominovali do národného družstva na ME juniorov (v tom istom roku), kde sa hned presadił a vyhral zjazd i kombináciu a v slalome bol deviaty. V sezóne 1979—80 štartoval zároveň na pretekoch o Európsky pohár, v ktorom sa stal celkovým víťazom zjazdu. Vďaka tomu ho zaradili do svačiarovského družstva startujúceho v seriáli Svetového

pohára, v ktorom sa okamžite ukázal z tej najlepšej stránky. Stačí povedať, že popri vlaňajšom víťazstve už v sezóne 1982—83 vybojoval vo Svetovom pohári celkove tretie miesto.

Hoci sa posledné sezóny vyvijajú pre Zubriggena veľmi sľubne, ešte nedávno nebolo isté, či sa všbec bude venovať pretekárskemu lyžovaniu. A to i napriek výsledkom, ktoré dosiahol ako junior. Totiž jeho rodičia, ktorí vlastnia neveľký hotel v horskom stredisku Saas Almagell, potrebovali pomocníka a nahovárali syna, aby sa šiel učiť za kuchára. Nakoniec predsa len zvítazilo lyžovanie a externé štúdium na ekonomickej škole. Ako neskôr vysvitlo, rozhodnutie bolo správne.

Tohoročnú sezónu 1984—85 začal Zubriggen veľmi sľubne. Vďaka tvrdej dlhodobej príprave v každej discipline sa na väčšine pretekov dokázal umiestniť medzi prvými, a tak nie div, že na začiatku roka 1985 viedol v celkovej súťaži o Svetový pohár (104 b.). Z ostatných súperov mu šliapal na päty iba M. Girardelli z Luxemburga. Všetko teda nasvedčuje tomu, že sa medzi nimi rozhodne o celkovom prvenstve.

Ako sme už spomínali Pirmin Zubriggen, 22-ročný vysoký blondín (výška 181 cm, hmotnosť 75 kg) má radšej rýchlejšie preteky, no nemieni zanedbať ani slalomársku techniku, lebo si zakladá na univerzálnosti. Je dôstojným nástupcom Američana Phila Mahra, ktorý práve vďaka všestrannosti vyhral dvakrát za seba Svetový pohár. Ostatne sám hovorí: „Pri súčasnom systéme klasifikovania má všestranný lyžiar najväčšie vyhliadky na úspech. Skúsim potvrdiť predpoveď iných a zabojujem si o krištálový glóbus.“

Je mladý, ctižiadostivý, odvážny. Má teda všetky atribúty, aby zopakoval svoje pohárové prvenstvo.

JÁN KACVINSKÝ

Hviezdy svetovej estrády

EARTHA KITTOVÁ

Toto meno netreba široko predstavovať. Patrí svetoznámej vynikajúcej speváčke amerického pôvodu, žijúcej v Európe. O jej vysokých kvalitách sa mnohí milovníci hudby mohli osobne presvedčiť, keďže prednedávnom navštívila Poľsko a dala dva koncerty v Kongresovej sale vo Varšave.

Eartha Kitová vystupuje na estrádach už skoro tridsať rokov a podnes nič nestratila zo svojej popularity. Pochádza z chudobnej roľníckej rodiny v Južnej Karoline. Od malíčka sa sama musela prebíjať životom. Na začiatku päťdesiatych rokov sa prestahovala do New Yorku, kde pracovala ako krajčírka. Neskôr, po intenzívnom štúdiu, dostala angažman do znamenitejho baletu Katheriny Dunhamovej. S celou skupinou sa zúčastnila o.l. turné po Európe. Onedlho sa však osamostatnila a začala vystupovať na estrádach. Stala sa v plnom zmysle slova profesionálnej speváčkou.

Obdarená fenomenálnym hlasom s rozsiahlohou škálou si skoro od začiatku získala veľkú obľubu. Prvý veľký úspech dosiahal v roku 1954, keď nahrala vlastnú verziu populárneho šlágru C'est si bon. Potom prišli ďalšie úspechy. Samozrejme, v jej kariére boli aj menej úspešné obdobia, kedy sa už zdalo, že upadne do zabudnutia. No ona

sa opäť vyšvihla na vrcholy slávy. K jej najznámejším hitom patria najmä Let's Do It, ako aj Smoke Gets in Your Eyes a naposledy aj I love man.

Za roky, ktoré uplynuli od jej debutu podnes, Eartha Kitová menila štýl svojho spievania, sposob hlasovej artikulácie, ako aj herecké vyjadrovacie prostriedky. Treba totiž poznamenať, že E. Kittová, je zároveň vynikajúcou filmovou a divadelnou herečkou. Hrala o.l. ako partnerka známeho Orsona Wellesa v predstavení Dr. Faustus. Vystupovala na Brodwaji a v Carnegie Hall, hra a v diesiatkach filmov. Je známa svojim pokrokovým politickým zmysľaním a spoločenskou činnosťou. O.l. ostro vystupovala proti vietnamskej vojne.

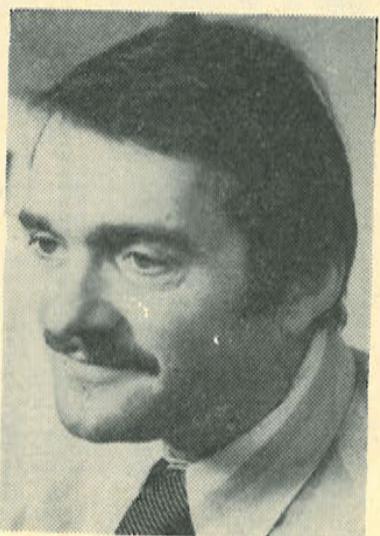
Večná Eartha — hovorí sa o nej. Jej nízky, zmyselný hlas s neobyčajným zafarbením nadalej otáča tisíce poslucháčov.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca, tvorec mnohých znamenitých úloh. Hral v desiatkach filmov — hlavné i epizodické úlohy. Naposledy sme ho videli v televíznom filme Vstup do prúdu (Wejście w nurt) z cyklu Prešlo 20 rokov. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pri odpovedi prosíme uviesť aj svoj vek (týka sa to najmä detí a mládeže).

* * *

V Živote č. 319/84 sme uverejnili snímku Jozefa Kronera. Knihy vyzrebovali: Margita Capia-

VÝSLEDKY NAŠEJ SÚŤAŽE KRESIEB '84

- 364 žiačok a žiakov z 19 škôl zo Spiša a Oravy nám posalo do redakcie 667 prác
- súťažná porota zhodnotila všetky práce a za najlepšie udelila večné odmeny v celkovej hodnote 30 tis. zł.
- večné odmeny získalo 42 žiakov v dvoch skupinách, v tom 20 v mladšej, t.j. od 1. do 4. tr. a 22 v staršej skupine, t.j. od 5. do 8. triedy.
- zvláštnu odmenu — diaprojektor obdržala škola č. 4 vo Velkej Lipnici, ktorá poslala na súťaž najviac prác — 242
- pochvala patrí aj ostatným účastníkom našej súťaže, ktorí tentoraz nevyhrali žiadne odmeny
- všetkých účastníkov pozývame na novú súťaž kresieb, ktorú oznámitme v druhej polovici roku 1985. Čakáme, že sa rady účastníkov rozšíria o nových záujemcov.
- Kuratóriu osvety a výchovy v Novom Sáčci, riaditeľom škôl a učiteľom výtvarnej výchovy zo škôl na Orave a Spiši srdečne ďakujeme za cennú pomoc pre zdarný priebeh súťaže
- uverejňujeme mená odmenených účastníkov súťaže.

REDAKCIA

ODMENY PRE ŽIAKOV Z MĽADŠEJ SKUPINY (od 1. do 4. triedy)

1. BERNARDA KRZYŚIAKOVÁ (2. tr.), Jablonka, škola č. 2 — dámske hodinky
2. STANISLAV WIERZBIAK (3. tr.), Maľa Lipnica, škola č. 1 — fotografický aparát Vilia
3. NATALIA JONIAKOVÁ (10 r.), Horná Zubrica, škola č. 1 — fotografický aparát Smena
4. MONIKA BUGAJSKÁ (8 r.), Jablonka, škola č. 2 — album na známky
- MONIKA KAŠPRÁKOVÁ (10 r.), Jablonka, škola č. 2 — album na známky
- TADEAS MALKUSÁK (9 r.), Jablonka, škola č. 2 — album na známky
- ROMÁN PILCH (8 r.), Jablonka, škola č. 2 — album na známky

Nemôžeme uverejniť všetky práce odmenené v našej súťaži. Totiž v našom čierno-bielom časopise by sme nedosiahli tie farebné efekty a celkové umelecké a estetické hodnoty, ktorými sa práve tieto práce vynímali spomedzi ostatných.
Mlatba — maľba Henricha Glısiaka (14 r.) z Hornej Zubrice, škola č. 1 — 2. miesto na star. skupine

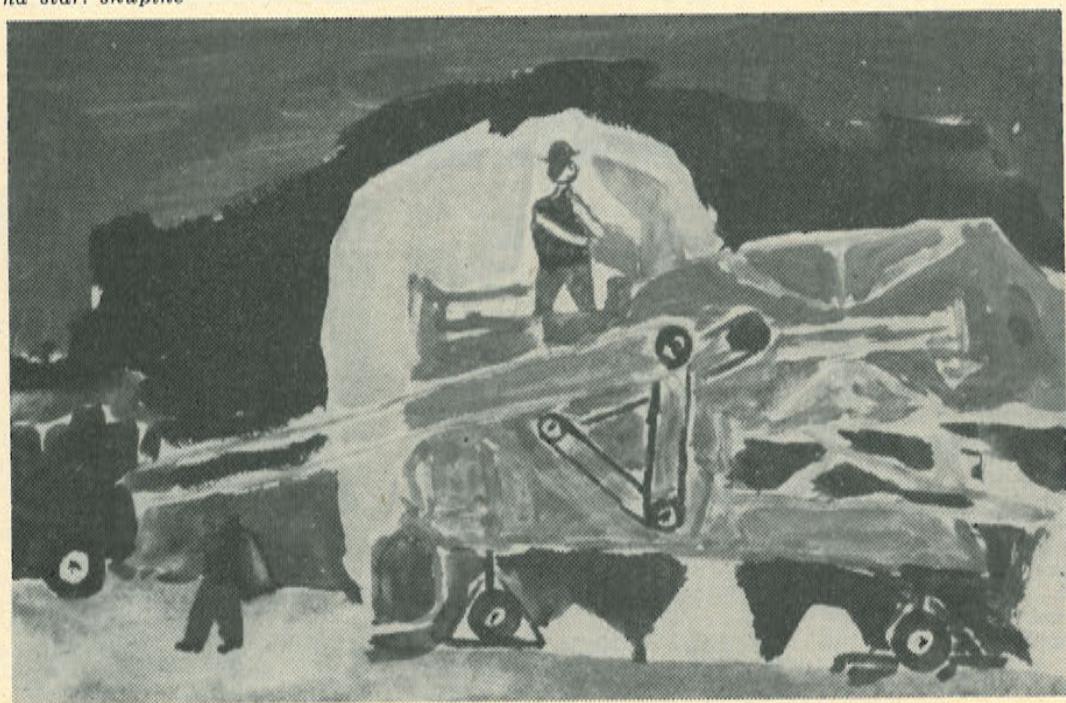
- ANNA STACHULÁKOVÁ (8 r.), Jablonka škola č. 2 — album na známky
- ANETA OTREMBIAKOVÁ (3. tr.), Privarovka — pamätník a peračník
- MÁRIA WASILEWSKÁ (10 r.) Repiska-Pavliky — pamätník a peračník
- MÁRIA LOJEKOVÁ (4. tr.), Nová Bela — peňaženka a peračník
- ANNA VONTORČÍKOVÁ (4. tr.) Malá Lipnica, škola č. 1 — peňaženka a peračník
- KRISTINA FULA (1. tr.), Jablonka škola č. 2 — spoločenská hra
- KRISTOF SOLAVA (10 r.) Horná Zubrica škola č. 1 — spoločenská hra
- BOGDAN MOŇAK (2. tr.), Horná Zubrica škola č. 2 — stavebnica katamaranu
- ČESLAV PIEROG (2 tr.), Jablonka-Matogni — stavebnica katamaranu
- JÁN ČARNÁK (2. tr.), Horná Zubrica škola č. 2 — album
- JOZEF PIEROG (3. tr.), Jablonka-Matogni — album
- KRISTOF STEC (4. tr.), Malá Lipnica škola č. 1 — album
- ANTON WIERZBIAK (4. tr.), Malá Lipnica, škola č. 1 — album.

Oravská krajinka — kresba Lucie Bandykovej (5. tr.) z Privarovky — 5. miesto v star. skupine.

ODMENY PRE ŽIAKOV ZO STARŠEJ SKUPINY (od 5. do 8. triedy)

- LILIANA BANDYKOVÁ (5. tr.), Privarovka — dámske hodinky
- HENRICH GLUSIAK (8. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — fotografický aparát Eubitel
- MÁRIA KRIŠIKOVÁ (12 r.), Vyšné Lapše — fotografický aparát Smena
- BARBORA FIEDOROVÁ (14 r.), Jablonka škola č. 1 — peňaženka
- HALINA JASIUROVÁ (5. tr.), Privarovka — peňaženka
- BOGDAN MASTELA (5. tr.), Horná Zubrica, škola č. 2 — automodel
- LUCIA BANDYKOVÁ (5. tr.), Privarovka — peňaženka
- EWELINA BRZYZEKOVÁ (12 r.), Krempachy — peňaženka
- LÝDIA CHMUROVÁ (5. tr.), Horná Zubrica škola č. 1 — peňaženka
- ANNA DYRDOVÁ (11 r.), Horná Zubrica škola č. 1 — spoločenská hra
- JANINA KRAMAROVÁ (5. tr.), Privarovka — spoločenská hra
- ROMÁN TOMAŠKOVIČ (6. tr.), Krempachy — spoločenská hra
- BOŽENA BIŽIAKOVÁ (13 r.), Vyšné Lapše — spoločenská hra
- JOZEF SILÁN (7. tr.), Jurgov — stavebnica vetroňa
- ČESLAV VONTORČÍK (12 r.), Malá Lipnica škola č. 1 — stavebnica vetroňa
- GREGOR GROBARČÍK (5. tr.), Horná Zubrica škola č. 2 — opasok
- KRISTOF PIOSEK (14. r.), Horná Zubrica škola č. 1 — opasok
- HALINA BOROVÝOVÁ (6. tr.), Horná Zubrica škola č. 2 — kozmetická taška
- ANNA KOTTOVÁ (6. tr.), Horná Zubrica škola č. 2 — kozmetická taška
- EVA KALATOVÁ (14. r.), Vyšné Lapše — kozmetická taška
- RICHARD MOŠ (6. tr.), Krempachy — album na známky
- VIOLETTA STAŇČÁKOVÁ (11 r.), Vyšné Lapše — kozmetická taška.

D. STUBŇA-ZÁMOSŤSKÝ

OZVENA

Žije v lesoch, strmých stráňach,
v neprístupných jaskyniach;
nikto sa k nej nepriblíži,
neprejde jej dverí prah.

Nemá tváre, ani tela,
nemá vlastnej podoby;
v povetri sa stráca celá,
niet vraj takej osoby.

FAŠIANGY

MIROSLAV FLORIAN

VÁNICE A METELICE

Vánice a metelice
pletou bílé rukavice
pro smrčky, co dostaly se
na vánoční pohlednice,
pro město a pro rozhledny,
pro řeku to budou jedny,
ale řeka, prudký jez
ruce strčí do kapes.

Ovenčili sálu,
všetko kvôli bálu.

Už tam pišti klarinet,
už sa vrtí chasa,
ako medveď, ako medveď
mrmlie veľká basa.

Vykrúcaj sa, Tonči,
ved sa zima skonči,
pride jar a začne zvonit
v ovečkinom zvonci.

JAN ČAREK

veľa deti, ktoré poznajú krásne
rozprávky a pišu básne v náreči.

Záverom posielame srdečný
pozdrav zo zasneženej Veľkej
Lipnice spod Babej hory.

Deti zo Základnej školy č. 4
v Privarovke

Milé deti! Dakujeme za pekný
list z povzbudivými slovami a
pozdroy. Tešíme sa, že naša
kreslierska súťaž vzbudila vo va-
šej škole veľký záujem, ktorý
sa nakoniec prejavil aj v počte
poslaných prác. Uistujeme vás,
že aj v nasledujúcich rokoch bude-
me organizovať kreslierske sú-
taže. Pouvažujeme aj o vašom
návrhu. Zatiaľ však vám pripo-
miname, že pre žiakov, ktorí sa
učia slovenský jazyk Kultúrna
spoločnosť Čechov a Slovákov v
Poľsku za spoluúčasti Kuratória
osvety a výchovy a našej redak-
cie organizuje v tomto roku sú-
taž slovenskej piesne a recitačné
súťaž. Podotýkame, že na vý-
hercov týchto súťaží čakajú vec-
né odmeny, ktoré pripravuje na-
ša redakcia.

DRAHÁ REDAKCIA ŽIVOTA!

S veľkým nadšením sme uvi-
tali kresliersku súťaž Moja obec
v premenách štyridsaťročia PLR,
ktorú vypísala vaša redakcia.

Tejto súťaže sa zúčastnilo veľa
deti z našej školy, keďže veľmi
radi kreslime. Veľké ľažkosti
nám však spôsobili nedostatok
kresliaceho papiera, farebných
ceruziek a štetcov. Jednako vďaka
tejto súťaži sme zdolali aj
túto prekážku. Potrebné mate-
riály nám doniesli o. i. naši rodi-
čia, ktorí pracujú v Českoslo-
vensku.

Veľmi vás prosíme, aby takéto
kreslierske súťaže boli organiza-
vané každoročne. Zároveň navr-
hujeme organizovať iné súťaže,
napríklad na tému Spiš a Ora-
va v poézii alebo Rozprávky zo
Spiša a Oravy.

Podľa nás aj takéto súťaže by
vzbudili veľký záujem, keďže je

Ale zato čuť ju v sade
v lete, v zime zd'aleka,
či vlak píska, či hrom hrmi
a či víchor narieka.

Nemá srdece, ani vôle,
nemá vlastnej myšlienky,
preletí a ponad pole
bez blúzky a sukenky.
Všetko, čo k nej príde z diali,
vráti zavše i viac ráz;
či sa teší a či žiali,
ozve sa v nej cudzí hlas.

Žije v lesoch, strmých stráňach,
v neprístupných jaskyniach;
no kto žije ako žije ONA,
budi túto, odpór, strach...

ČARY —
— MARY

Bude zima, bude zas,
keď medzi nás pride mráz.
Už je tu, už prišla sem,
hneď vám čosi ukážem.

Na stráni je sánkovačka
sánkuje sa pes i mačka.
Postavíme snehuliaka
a snehový dom,
kto sa boji guľovačky,
nech sa skryje v nom.
TERÉZIA BAROKOVÁ

AKO SA ZRODILO
Slniečko

Určite ste radi, keď dostaváte časopis Slniečko. Možno z neho
čitate rodičom, riešite križovky či rébusy. Ale iste najradšej počú-
vate, keď vám pán učiteľ vyučujúci slovenčinu prečíta z neho ne-
jaký článok.

Chcel by som Vám dnes porozprávať o histórii tohto pekného det-
ského časopisu.

Po národnom oslobodení v roku 1918 začal vychádzať časopis Orieš-
ky. Oriešky vydával Ján Párnica v Ružomberku od roku 1919. Ten-
to časopis pre deti mal zábavný charakter a nahrádzal občiansku a
literárnu výchovu detí. Redaktorom bol literárny kritik a teoretik
František Votruba. V Orieškoch uverejňoval články od spisovate-
ľov Tomášika, Stúra, Soltésovej, Jesenského, Tajovského, Némcovej
a články o dejinách Slovákov. V posledných rokoch Oriešky stagno-
vali a strácali priazeň čitateľov. Týchto si získal časopis Priateľ
dietet.

Priateľ dietok, poučno-zábavný obrázkový časopis pre slovenské
deti bol katolícky organizovaný časopis. Založil a redigoval ho Lib-
or Matloška. Vedel si získať a udržať významnejších spisovateľov
pre deti a mládež: Podavorinskú, Dončovú, Sakalovú, Zámostkého,
Svobodu a iných. Redakcia presadzovala relativne národné umelecké
kritériá na literárnu a čiastočne aj na výtvarnu stránku časopisu.
Preto časopis zohral veľkú významnú úlohu v umeleckom konštituo-
vani detskej literatúry.

Priamym predchodom Slniečka bol časopis Včielka. Spoluvedava-
telmi Včielky boli Matica slovenská, Československý Červený kríž a
Živena, ktoré sa v tom čase usilovali o zdravotné a kultúrne povzne-
senie Slovenska.

Redaktorom Včielky sa stal slovenský kritik, historik a básnik
Štefan Krémery. Na redakčnej práci sa významne podielal učiteľ,
spisovateľ František Wolf. Do Včielky prispievali: Podavorinská, Sa-
kalová, Hronský, Zgúth-Vrbický a iní. Výtvarno-grafickú úpravu ča-
sopisu robil ilustrátor Jaroslav Vondráška. Zúčastňovali sa na nej
aj výtvarníci ako J. Hála, J. Alexy, M. Benka a iní. Spolupracov-
níkmi Včielky boli: K. Plicka, E. Marothky-Soltésová, J. Suchánek a iní.

S veľkým záujmom o tento časopis rásťali aj vyššie nároky na jeho
grafickú úpravu a obsahovú náplň. Preto po dvoch rokoch vychá-
dzania Včielky sa Matica slovenská rozhodla v spolupráci s Česko-
slovenským krížom zmeniť časopis a vydávať ho vo väčšom formáte,
s bohatším zastúpením pôvodnej a prekladovej prózy a poézie i s
bohatou výtvarnou úpravou. Tento časopis dostal meno Slniečko.

Prvým redaktorom Slniečka sa stal tajomník Matice slovenskej
Rudolf Klačko. Redigoval prvý a čiastočne aj druhý ročník Slniečka.
V druhom ročníku redakčnú prácu postupne preberal Jozef Ciger-
-Hronský. História Slniečka sa prevážne tvorila pod jeho vedením.
Pre Slniečko písali: L. Podavorinská, S. Sakalová, Zgúth-Vrbický,
Gašparič-Leštinský, Ciger-Hronský, L. Ondrejov, M. Razúsová-Mar-
táková a iní. Slniečko začalo vychádzať od školského roka 1927/28.
Svoje umelecké majstrovstvo tu rozvíjali a zdokonaľovali výtvarníci:
J. Vondráška, K. Ondreička, L. Fulla, M. Benka, E. Makovický a iní.

Po Februári 1948 v podmienkach výstavby nového spoločenského
poriadku sa začína presadzoval aj nová kultúrna, osvetová a školská
politika. Preto Poverenstvo informácií a osvety sa rozhodlo vydávať
v Štátom nakladateľstve v Bratislave nové detské časopisy, usmer-
ňované jednotne a Matici slovenskej dňa 29.12.1948 oznámilo, že ča-
sopis Slniečko zlúčilo s časopismi Zornička a Ohník.

Obnovené Slniečko, vydávané vo vydavateľstve Mladé letá od 1.2.
1969 sa uisiluje o špecifické postavenie medzi súčasnými detskými
časopismi hlavne v tom, že chce byť univerzálnym umelecko-lite-
rárnym mesačníkom pre slovenské deti. Po tematickej stránke
Slniečko približuje predovšetkým slovenskú národnú história od
najstarších čias, zintenzívňuje ideoovo-estetický vplyv na mladých
čitateľov, ako aj spoločenský pokrok.

JÁN HALAC

VÍŠ, ŽE...?

CO JE LEPSI? Ten, kdo má väčší vliv na organizaci práce, býva zdravější. Pasívni stres totiž škodi více než aktivní. Jeden za švédských vedeckých výsledků 5 tisíc pracovníků a zjistil, že lidé, kteří na svém pracovišti mají menší vliv na rozhodování, častěji trpí srdečními nemocemi než ti, kteří se na rozhodování podílejí. Nejčastěji srdečními chorobami onemocnění lidé pracující v podobném systému jako je běžící pás; prakticky totiž nemají možnost „do něčeho mluvit“.

ODPOVÍDÁME
RODICŮM

CO ZNAMENÁ ZVĚTŠENÍ PRSNÍCH ZLÁZ U NOVOROZENAT? Zvětšení prsních žláz u chlapců i dívčátek v prvních dnech po narození je dost časté a není důvodem k obavám. Je následkem prodlouženého vlivu hormonů matky, působících na dítě v plodovém stadiu života.

Zvětšené prsní žlázy se nesmí masrovat, měkat ani zavazovat, a to ani v případě, objevili se v nich nevelké množství mléka. Zánětlivým stavům lze předejít přezehlením dětské košírky po rubu horkou žehličkou. Jsou-li prsní žlázy značně zduřelé a kůže kolem nich zčervená, je nezbytné navštívit lékaře.

KÝM DIETĂ
DOSPEJE

ZMYSEL PRE HUMOR. Zmysel pre humor pozorujeme u kázdého nemluvňa. Práve on umožňuje dieťaťu z mnohých situácií si robiť výbornú zábavu. Tak napr. vo veku 8-9 mesiacov nás malíčký človečik začína náruživo napodobňovať, krochá, keď krochá, fúka tak isto do polievky ako jeho matka, kýchá, keď my kýchame, robí pápá, keď sa s ním zdravíme a lúčime. Táto nádherná zábava učí, upevňuje srdečné vzádzky s rodičmi a vytvára cenný dar, akým je zmysel pre humor. V tomto životnom období nemluvňa je stále viac spoločenské, ale len vo vzáahu k blízkym a známym osobám. Voči cudzim prehľubuje svoj nedôverčivý, záporný vzťah.

PRVÉ TOPANOČKY. Dovtedy, když dieťa nezačína chodiť, nemali by sme mu obúvať žiadne topánky, aby sme mu umožnili slobodne pohybovať prstami a celým chodidlom. Má to veľký význam pre správne budovanie svalov a kostí chodidel: čo je veľmi dôležité pre neskôr dobrý rozvoj noh dieťaťa. Vlnené dušačky môžeme dieťaťu dávať v chladnej miestnosti. Je to oveľa lepšie ako zabalenie dieťaťa do deky, ktorá sťahuje pohyby.

DENNÝ SPÁNOK

Ročné dieťa poznáva svet veľmi aktívne, vykonáva pri tom veľa činností a prežíva veľa dojmov. Mozog dieťaťa celý čas tažko pracuje a preto sa rýchlo unavi. Teda po obdobi bdelosti, čiže aktivity, prichádza únava a spolu s ňou potreba oddychu. Na potrebu oddychu nás dieťa upozorňuje rôznymi spôsobmi. Najčastejšie sa vtedy prestáva hrať, trie si oči býva vrtošivé, kladie hlavu na naše kolena. Pre rodičov by to mal byť zreteľný pokyn — uložte ma do postieľky, chcem spať. Keď rodičia nie sú nablízku, dieťa si samé ľahne do posteľky alebo hoci aj na zem a tvrdzo zaspí. Prechod zo stavu bdelosti do stavu spánku bol plynulý a rýchly, bez vrtochov a otravovania, pretože dieťa nemalo „divákov“, nemalo sa pred kym „poštažovať“, tak, ako to robí väčšina detí v detských domovoch.

SAMOSTATNOSŤ PŘI JÍDLE

Asi v polovině prvého roku života se dítě začíná pokoušet sami jíst. Pomáhá v tom sama příroda. Malé dítě totiž strká všechno do pusy. Dovolme mu trochu samostatnosti při jídle, když je hladové. Rodiče musí mít hodně trpělivosti. Dítě jídlo drobí, rozlévá, rozmazává po obličeji, strká je do ucha, nosu a na čelo, než se trefí do pusy. Bude to pro něj nový, vztušující poznatek ve světě plném zajímavých novinek. Dovolme mu bavit se, umazat sebe i všechno kolem, dokud se nenaučí jíst. Oblétení a podlahu přikryjeme utěrkou nebo igelitem a nebude me se na našeho malého samouka hněvat.

Když už dítě sní trochu bez pomoci a začíná být unavené, převezmeme iniciativu a nakrmíme ho dobře známou zeleninovou polévku nebo mléčnou kaši.

VÝŽIVA DIETATA. O výžive dieťata možno písat veľa a stále, lebo každý mesiac v živote dojčata mal by prinášať zmeny v jedálnom lístku. Preto v každom čísle nášho časopisu budeme uvádzať pokyny týkajúce sa výživy dieťata v rôznych mesiacoch jeho života.

Nezávisle na tom, či matka môže dojčiť alebo nie, vo štvrtom mesiaci života nemluvňa začíname dieťa dodatočne prikrmoval. Mlieko matky, hoci je tak hodnotné, nedokáže uspokojuť všetky potreby rastúceho organizmu najmä keď ide o bielkoviny, vitamíny a iné minerálne živiny. Okrem toho nemluvňa treba postupne zvykla na rôznorodné jedlo rôznej chuti a hustoty, aby koncom prvého roku života chcelo a vedelo prežívať a jest jedli menej rozdrobené,

VO ŠTVRTOM MESIACI DOJČA dostáva pătrát denne matkino mlieko alebo — keď je kŕmené umele — miešanku a raz denne krupicovú kašu vo vývare zo zeleniny, ktorú po týždni meníme na zeleninovú polievku s pretej zeleniny a kaše. Zeleninovej polievky dávame toľko, ako matkino mlieko. Stáva sa, že dieťa nechce hneď

vypíti celú porciu polievky, vtedy mu musíme dať toľko miešanku alebo mlieka, koľko polievky zostało vo fláši. Po niekoľkých dňoch by si dieťa malo zvyknúť na novú chut. Keď dlhší čas nechce jest nový pokrm, musíme pouvažovať, čo je toho príčinou. Za týmto účelom sa pokúšame o rôzne spôsoby. Napríklad nedávame do polievky zeleninu s veľmi ostrou chuťou, ako zeler, pór alebo petržlen, zafarbíme polievku mliekom, aby mala podobnú farbu ako miešanka alebo polievku trochu osolíme, prípadne pridáme trochu cukru, podľa toho, čo má dieťa radšej. Ak toto všetko nepomôže, musíme urobiť týždenne prestávku. Potom opäť začneme dávať polievku, napríklad s prevahou zemiakov, aby jej chut bola jemnejšia.

Okrem polievok nadálej dávame dieťaťu štavu zo surového ovocia a zeleniny, ktorú sme zaviedli do diéty dojčata v treťom týždni života a začinali sme niekoľkými kvapkami. Teraz by dojča malo dostávať 50 až 60 g šťavy denne. Štavu pripravujeme zo sezónneho ovocia a zeleniny, zdravej a zrelej. Môžu to byť ríbezle, maliny, jahody, ostružiny, paradajky, citróny, tekvice, kale ráb, repa a keď nemáme nič iné — jablká a mrkvá.

Pripomíname, že pri pripravovaní zeleninovej polievky, tak ako každého jedla pre dojča a malé dieťa, musíme zachovať miromiadnu čistotu. Zeleninu musíme dôkladne umývať pred a po očistení. Krupicovú kašu varíme za stáleho miešania 15—20 minút. Po pridaní masla a pretej zeleniny polievku ešte raz prevaríme. Dva až tri dni dávame dojčaťu sám vývar s kašou, potom postupne do vývaru pridávame všetku zeleninu (po 1, 2, 3 lyžičky). Keď polievka je už hustá zo samej zeleniny, prestatívame zavárať do nej krupicovú kašu.

CHRÁŇME
ZDRAVIE
DIETATA

Na jeden raz stačí podať 1—2 kvapky. Viac kvapiek sa do vrecúška spojovky nevmestí a vystrieľie na lice.

Pred podaním kvapiek sa musíme uistíť, či liek je správny a malí by sme si tiež vopred prípraví kúsok čistého ligninu alebo vaty.

Malým deľom kvapkáme liek do očí poležiačky, staršie môžu sedieť.

Pomocou čistej gázy ziahka odtiahneme spodnú mihalnicu a prikážeme dieťaťu zakloniť hlavu a dívať sa hore. Snažíme sa kvapnúť na spojovku dolnej mihalnice. Po kvapnutí pridržíme ešte niekoľko sekúnd odtiahnutú mihalnicu a po zavretí oka ustrieme vatou nadbytočný liek, ktorý vystiekol na kožu mihalnicu.

Na záver upozornenie. Lieky je nutné používať presne podľa lekárskeho predpisu. Pri opäťovnom ochorení nesmieme bez lekárskeho odporúčania použiť skôr predpísané lieky, pretože nová nemoc môže byť iná a môže vyžadovať inú liečbu. Po ukončení kúry zvyšok liekov využidíme, pretože sa po určitom čase znehodnotia, môžu sa stat príčinou náhodnej otravy.

OBKLADY NA VÍČKA

Pri onemocneniach - kúze na víčkach se někdy používají lečivé obklady na víčka. Obklad zhovíme z vaty nebo několikrát složené gázy, asi 3×4 cm nebo trochu větší. Navlhčíme je předepsaným lékem a přikládáme na zavřená víčka několikrát denně na 10, 15, 30 minut. Obklady musí být vlažné. Přikládáme je dítěti nejlépe vlezí nebo všedě s hlavou nakloněnou zadu.

VPLYV SLNKA

Dávnejšie väčšie pohromy a nešťastia ako vojny, epidémie, neúrody a pod. dávali ľudia do súvisu s pôsobením komet. Dnes sa poukazuje na ničivý vplyv Slnka, a presnejšie slniečných škvŕn, na život na našej zemeguli. Opakujúce sa každých 11 rokov obdobia zvýšenej slniečnej aktivity, prejavujúce sa o.i. zváčšeným množstvom škvŕn a výbuchov, pôsobia na biosféru. Je známy vplyv Slnka na rast rastlin, úrodu, stahovanie sa zvierat, rýb a hmyzu, zosilnenie určitých ochorení u ľudu a zmeny ich nálady. Vplyv Slnka sa tiež prejavuje v poruchách času a v priestorovom rozmiestení atmosférických zrážok. Obdobia zvýšenej slniečnej aktivity často sprevádzajú vlhké letá. Výskumom vplyvu Slnka na biosféru sa zaobrába nová viedná disciplína — heliobiológia.

HUMOR

PODÁVANIE KVAPIEK

Na podávanie kvapiek do očí je najvhodnejšie sklenené kvapadlo pripojené na vrchnák od flášičky, pretože nám umožňuje pri obozretnom zaobchádzani najľahšie udržať sterilitu.

Trasie sa rozkošná dáma v náručí statočného požiarika, ktorý ju s nasadením vlastného života zachraňuje z horiaceho domu:

— Som vám veľmi zaviazaná. Prejavili ste nesmierne veľa odvahy a statočnosti.

— Áno, madame. V tomto prípade je to dokonca výnimocné. Musel som sa o vás pobiť s dvanásťmi kolegami.

* * *

Rozhorčená slečna sa osopí na neslušného spolucestujúceho v autobuse:

— Prosím vás, nemohli by ste dať tú ruku inde?

— Odpusťte, slečna, to by som si nikdy nedovolil.

* * *

Zhovarajú sa dve susédky:

— A prečo vlastne ste dali tomu podnájomníkovi výpoved? — pýta sa jedna.

— Ale viete, ja som veľmi veľkorysá, dôverujem každému, ale keď si niekoľko zakryje kľúčovú dierku, tak v tom iste niečo bude, — hovorí druhá.

* * *

Dohovára matka synovi:

— Mal by si si brať vzor zo susedovho Petra. Toho nemusela

matka ešte nikdy hrešíť!

Syn sa zamyslí a hovorí:

— Neviem, či by si si nemala vziať vzor z Petrovej mamy.

ZO ŠÍREHO SVETA

VETERNÉ MLYNY. Holandsko je známe nielen pestrofarebnými tulipánmi, ale aj malebnými vternými mlynmi, ktoré dávajú krajine zvláštny ráz. Holanďania plánujú vybudovať nový komplex vterných mlynov, ktorý by sa, vďaka využívaniu sily, veta stal výnosným a trvalým zdrojom elektrickej energie. Sú však aj odporeciovia tohto projektu, ktorí tvrdia, že dodatočne mlyny narušia harmóniu krajiny. Diskusie trvajú.

KLOKANY. Milovníci prírody tvrdia, že austrálskym klokanom hrozi vyhynutie. Počet týchto zvierat sa za jeden rok zmenšíl z 12 mil na 8 mil. Ich

ochráncovia predpokladajú, že ak sa v krátkom čase neupustí od poľovačiek, klokany sa stanú také zriedkavé ako medvedíky koala. Klokany odstrelujú nielen austrálski farmári, ktorí ich považujú za škodcov pasienkov a poli, ale lovia ich aj pre kožu a mäso.

NEOBVYKLÁ SÚTAŽ. Konala sa v Duisburgu. Mohli sa jej zúčastniť iba ženy. Najstaršia mala 82 rokov. Úlohou poroty bolo určiť, ktorá zo 417 zúčastnených žien má úsmev, čo by najviac pripominal slávny úsmev Mony Lízy. Zvíťazila mladá policajtka. Za odmenu dostala vlastný portrét. Miliar pracoval na jej podobizni 4 hodiny, kým Leonardo da Vinci na svojej — 4 roky.

Tento rok módne kabáty majú raglánové rukávy a sú „prievléké“ — ako na našich obrázkoch. Pepitový kabátik má tiež raglánové rukávy, dvojradové zapínanie, nemá golier iba chlopne.

PASOŻYTNICTWO

Pasożytowaniem nazywamy taki rodzaj wzajemnych stosunków dwóch organizmów, w których jeden z nich, zazwyczaj fizycznie — pasożyt — żywi się kosztem drugiego — żywiciela i wykorzystuje go jako miejsce stałego lub okresowego pobytu. Typowymi pasożytami są bez wątpienia tasiemce, żyjące w jelitach różnych zwierząt i człowieka. Tasiemiec dostawczy się do organizmu żywiciela nie opuszczając go już więcej i żyje jego kosztem. Obfitość pokarmu, w którym pasożyt po prostu się plawi, sprawia że przewód pokarmowy tasiemca zanika, a odżywanie odbywa się po prostu przez wchłanianie całą powierzchnią ciała. Z drugiej jednak strony przebywającym w jelitach tasiemcom grozi niebezpieczeństwo wydalenia na zewnątrz wraz z kałem żywiciela. W związku z tym zjawiają się u nich nowe przystosowania w postaci narządów przyczepu jak

haki i przysuwki. Do tej samej grupy przystosowań należą u tasiemców i licznych innych pasożytów różne właściwości ich narządów rozrodczych i sposobów rozmnażania.

Ze względu na swoisty sposób życia pasożytów stają się czynnikiem atakującym organizm zwierzęcia i człowieka na podobieństwo bakterii. Zaatakowanie organizmu przez pasożytów stanowi infekcję. Stąd właśnie nazwa — choroba infekcyjna, która może przyjąć różnorodny charakter, w zależności od ilości i właściwości pasożytów, od ich umiejscowienia, warunków klimatycznych itp.

Ze względu na miejsce bytowania, wyróżnia się pasożytów zewnętrznych i wewnętrznych. Zewnętrzne bytują na powierzchni ciała żywiciela lub w jamach ciała łatwo dostępnych z zewnątrz (jama nosowa, ucho). Charakterystyczną cechą pasożytów zewnętrznych są silnie wykształcone narządy czepne ułatwiające przymocowanie i poruszanie się na ciele żywiciela. Do tej grupy należy większość pasożytów owadów jak pchły, komary.

Pasożytów wewnętrznych osiedlają się w najróżnorodniejszych częściach ciała żywiciela: w jego narządach i tkankach. Typowymi

przedstawicielami tej grupy są przywry, tasiemce, nicience pierwotniaki itp. Niektóre pasożyty odbywają wędrówki w ciele swego żywiciela i w określonym porządku przechodzą z narządu do narządu, dopóki nie osiągną ostatecznego miejsca bytowania (np. glisty).

Ze względu na okres pasożytycznego trybu życia, dzielimy pasożytów na czasowe i stałe. Pasożytów czasowe bytują samodzielnie w środowisku zewnętrznym i napadają żywiciela tylko co pewien czas w celu pobrania pokarmu. Pasożytów stałe całe swoje życie spędzają w ciele lub na ciele żywiciela. Jako przykład mogą służyć tu wszy, świniorbowce i inne które spędzają wszystkie stadia swego życia na zewnętrzku i które poza nim nie mogą istnieć. Pewną kategorią pasożytów stałego jest pasożytowanie okresowe, w którym osobnik prowadzi tryb życia tylko w pewnych okresach swego rozwoju. Do nich zalicza się np. gza bydlęca. Owad ten w swojej dojrzałej postaci jest istotą wolnożącą. Natomiast jego larwy wykluje ze złożonych na skórze bydła jajeczek są groźnymi pasożytami, wędrując bowiem w ciele żywiciela, aby usadowić się w końcu pod skórą grzbietu tworząc bolesne guzy.

Mianem żywiciela oznaczamy istotę, w której lub na której

pasożyt przebywa i korzysta z niej jako ze źródła pokarmu. Pasożytom groziły wymarcie wraz ze śmiercią żywiciela, gdyby nie zdolność przechodzenia z jednego na drugiego żywiciela. Drogą krążenia są niezwykle różnorodne. Czasem przechodzą bezpośrednio jak np. wszy. Przeważnie jednak dostają się w postaci jaj lub larw do środowiska zewnętrznego, skąd dopiero wnikają do żywiciela. Dlatego też rozwój pasożytów bywa bardzo rozmaity. Sprawa komplikuje się jeszcze przez fakt, że wiele pasożytów dla całkowitego rozwoju wymaga dwóch lub więcej żywicieli. Pasożyt w zależności od swoich właściwości mogą wnikać do żywiciela czynnie lub biernie. Do infekcji czynnej zdolne są przede wszystkim pasożytów zewnętrznych czasowych jak pluskwy, pchły, komary. Przy infekcji biernej pasożyt nie odgrywa czynnej roli w wyszukiwaniu żywiciela. Decyduje o tym tylko przypadek. Infekcja ta może dokonywać się przez:

- 1) otwór ustny — gdy żywiciel zjada pokarm zanieczyszczony pasożytami;
- 2) przez kontakt — np. podczas zapłodniania;
- 3) przez skórę — drogą wszczępienia, gdy pasożyt zostaje

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

BRYNDZOVA POLIEVKA

Rozpočet: 200 g zemiakov, 50 g cibule, 100 g bryndze, voda, 2,5 dl mlieka alebo smotany, sóľ, pažitka.

Očistené, umyté a na kocky pokrájané zemiaky uvaríme do mäkkia spolu s nadrobno pokrájanou cibolou. Bryndzu rozšľaháme v mlieku alebo v smotane, pridáme k uvareným zemiakom, osolíme a odstavíme. Polievku zlepšíme nadrobno posekanou pažitkou. Keď namiesto smotany použijeme mlieko, polievku zjedníme kúskom masla, ktoré pridáme až do hotovej polievky.

SKVARKOVÉ POSÚCHY

Rozpočet: 1 kg zemiakov, 200 g škvarek, 2 vajcia, 400 g polohrubej múky, mleté čierne koreniny, sóľ, olej na vyprážanie.

V šupke uvarené zemiaky očistíme, postrúhame na hrubom strúhadle, pridáme nadrobno posekané škvarky, múku, vajcia, mleté čierne koreniny, sóľ a vypracujeme tuhšie cesto. Potom ho vyvalíkame a povykrajujeme z neho väčšie kolieska, ktoré vyprážime na panvici alebo upečieme na vymostenom pekáči v rúre.

Podávame s čajom alebo mliekom.

KAPUSTA S MÁSOM NA ZÁHORÁCKY SPOSOB

Rozpočet: 500 g bravčového karé, 40 g masti, 50 g údennej slá

niny, sóľ, mleté čierne koreniny, mletá červená paprika, 1 cibuľa, cesnak, 700 g kyslej kapusty, bobkový list, 2 zemiaky, 1 dl smotany.

Umyté karé pokrájame na reberka, naklepeme, okraje narezeme a na masti z oboch strán opečieme. Opečené rebierka vyberieme, osolíme a okoreníme. Na masti po opekani upräžime do zlatozlata nadrobno pokrájanú cibuľu a na kocky pokrájanú slaninu, pridáme kyslú kapustu, bobkový list, mletú červenú papriku, postrúhaný cesnak a prikryté dusíme. Udušenú kapustu zahustíme postrúhanými zemiakmi. Rebierka poukladáme do pekáča, zakryjeme ich kapustou, zalejeme smotanou a pečieme v horúcej rúre 10 až 15 minút. Podávame s varenými zemiakmi.

PÓROVÁ OMELETA

Rozpočet pre 1 osobu: 2 malé pôrpy, 2 vajcia, 20 g masla, sóľ, 1 lyžica postrúhaného syra.

Očistený pór pokrájame na tenie kolieska a udušíme na masle do mäkkia. Potom prilejeme vajcia, ktoré sme rozšľahali s dvoma lyžicami vody a soľou, a upečieme omeletu. Hotovú posypeme postrúhaným syrom.

Podávame s varenými zemiakmi.

SALÁT

SALÁT ZE SYROVÉ MRKVĚ

Rozpočet: 50 dkg mrkve, 2 kyslá jablka, 3 lžice šlehačí smetany a zkali se.

tany, 1,5 lžice čerstvého oleje, šáva z 1/2 citronu, na špičku nože soli a pudrového cukru.

Mrkev karotku očistíme, vypereme, rozstrohuhamo a promičáme s oloupanými strouhanými jablkami, strohanou cibulkou nebo pažitkou. Zvlášť si připravíme do kotliku na snih nebo do hluboké porcelánové misky šlehačí smetanu, olej, citronovou šávu, cukr, sůl a metlou uleháme zahoustlou pěnu. Připravenou mrkev zamícháme do pěny. Cibuli nebo pažitku nemusíme přidávat.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

Může se stát, že při mytí nádobí vložíte jednu skleničku do druhé a tu horní potom nemůžete od spodní oddělit. Pomůžete si jednoduchým způsobem — spodní skleničku ponoríte na chvíli do horké vody a do té horní naopak nalijete vodu studenou.

Neočištěný otvírač konzerv je živnou půdou pro baktérie. Proto je nutné ho vždy důkladně umýt po každém použití a občas vyuvařit.

Láhev se stolním olejem nedokládejte do ledničky, protože tím trpí kvalita oleje — zhousne a zkali se.

Pokud po žehlení zůstanou na šatech žluté skvrny, posypete je větším množstvím kuchyňské so-

li, nechte asi dvě hodiny působit a po této době postižené místo důkladně vykartáčujte.

Skvrny na nábytku, hlavně leštěném, jsou vždy nepříjemné, ale dají se vyčistit. Čím dříve je začnete odstraňovat, tím to půjde snadněji. Na čištění světlých skvrn, které zůstaly na leštěném nábytku od horkých nádob, existuje několik způsobů:

— světlé místo potíráme kouskem parafínu, vyleštěme korkovou zátkou a ještě vyleštěme flanellem;

— připravíme si kaši z kuchyňské soli a oleje, kterou necháme na místě působit tři hodiny. Po uschnutí skvrnu vyleštěme;

— důkladně rozmicháme terpentín a jedlý olej. Touto směsí skvrnu přetřeme. Po dvou až třech hodinách můžeme připravit setřít, na jeho místo naneseme trochu vosku a vyleštěme.

OSLÁVENCOM

ZAPEČENÁ SYROVÁ MISA

Rozpočet: 300 g sendvičů, 200 g údeného syra, 0,5 litr mlieka, 3 vajcia, sóľ, 50 g masla, 50 g postrúhaného syra.

Sendvič (dlhá žemľa) aj sýr nakrájame na plátky a striedať ukládame do vymastenej ohňovzdornej misky alebo kas-

wprowadzony wprost do krwi żywiciela za pomocą innych zwierząt odżywiających się krwią. Np. komar widłiszek wszczepia człowiekowi pasożyty malarii.

Szkodliwe działanie pasożytów sprawdza się do:

- a) odjadania żywiciela,
- b) działania mechanicznego,
- c) działania trującego.

Odjadanie powoduje u żywiciela anemię, wychudzenie. Działanie mechaniczne powoduje urazę narządów wewnętrznych lub skóry. Działania trujące powodują zaburzenia natury ogólniej, ostre lub przewlekłe zatrucie całego organizmu. Wymienione czynniki mogą doprowadzić do zakłócenia podstawowych czynności koniecznych do życia narządów żywiciela i prowadzi do śmierci.

Uważałem za konieczne przedstawienie czytelnikowi tych ogólnych uwag o pasożytach, z uwagi na łatwiejsze po tym zrozumienie omówionych chorób pasożytniczych i ich skutków dla organizmu żywiciela — a więc większość zwierząt podgórkich.

HENRYK MĄCZKA

tróla. Potom všetko zalejeme vajciami rozšťahanými v mlieku, vrch posypeme postrúhaným syrom, pokladieme kúsky masla a vložíme do horúcej rúry na pol hodiny zapieč!

Podávame so zeleninovými šálkami.

ŠETRIME V KUCHYNI

SLANÉ TVAROHOVÉ GULKY

Rozpočet: 500 g tvarohu, 3 žemle, 2 vajcia, 50 g masla, soľ, strúhanka, 1 dl mlieka, krupica, maslo na oprájenie krupice.

Maslo vymiešame so žltkami, pridáme na malé kocky pokrájané a mliekom navlhčené žemle, osolime, primiesáme či bielkov uštahaný tuhý sneh a zahustíme strúhankou. Všetko spolu zmiesáme a zo zmesi robíme menšie guľaté knedličky, ktoré uvaríme vo vriacej osolenej vode. Uvarené posypeme oprájenou krupicou.

Podávame so zeleninovým šálkam alebo s duseným špenátom.

ODPOVEĎ:
ČISLA:45

MÁS POSTREH: čtvrtý, třetí a druhý (shora).

PRAWNIK

KREDYTY DLA MŁODYCH MAŁŻEŃSTW

Od 1 stycznia 1985 roku obowiązują nowe przepisy rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ogólnych zasad udzielania kredytów na zagospodarowanie dla młodych małżeństw i osób samotnie wychowujących dzieci oraz pomocy w spłacie tych kredytów. Odpowiednie przepisy opublikowano w Dzienniku Ustaw nr. 44, poz. 233 z 1984 r. Znane są również pierwsze przepisy wykonawcze, ogłoszone zarządzeniem prezesa Narodowego Banku Polskiego z 8.10.1984 r., Monitor Polski nr. 25, poz. 172.

Kto zatem po 1 stycznia 1985 r. może ubiegać się o kredyt?

Przede wszystkim pracownicy zatrudnieni w społecznionych lub nieuspołecznionych zakładach pracy albo przez osoby fizyczne na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru lub mianowania, bądź też spółdzialecznej umowy o pracę. Ponadto: żołnierze zawodowi, żołnierze służby okresowej oraz funkcjonariusze MO, służby więziennej i pożarnictwa, studenci wyższych uczelni cywilnych i wojskowych, studiuje w trybie stacjonarnym albo odbywający studia doktoranckie, członkowie związków twórczych i zespołów adwokackich, osoby pobierające renty lub stypendia sportowe. Prawo do kredytu mają także osoby wykonujące pracę nakładczą lub zatrudnione na podstawie umowy agencjnej albo prowadzące punkt sprzedaży detalicznej, placówkę gastronomiczną bądź zakład usługowy na podstawie umowy-zlecenia.

Oczywiście, osoby te muszą spełniać określone zarządzeniem Rady Ministrów warunki: żaden ze współmałżonków nie przekroczył 35 lat życia, oboje pracują lub studiuje, bądź jedno studiuje a drugie wychowuje dziecko, otrzymali pierwsze mieszkanie lub osobną kwatery stałą nie później, jak 3 lata przed datą ubiegania się o kredyt.

Kredyt może być udzielony również w przypadku, gdy jedno z małżonków pracuje, drugie zaś wychowuje dziecko, małżonek odbywa zasadniczą służbę wojskową lub przeszkołenie wojskowe studentów i absolwentów szkół wyższych, pełni zastępca służby poborowych albo zasadniczą służbę w obronie cywilnej lub też pełni służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego, a małżonka pracuje albo wychowuje dzieci. Wreszcie o kredyt może ubiegać się osoba samotnie wychowująca dzieci i przebywająca na urlopie macierzyńskim lub wychowawczym.

Prawo ubiegania się o kredyt bankowy mają te osoby, które przepracowały w zatrudniającym je zakładzie co najmniej 3 miesiące. Wspomnianego ograniczenia nie stosuje się w stosunku do osób, które zmieniły

zakład pracy, a okres poprzedniego zatrudnienia zalicza się do okresu pracy, od którego zależy długość okresu wypowiedzenia umowy o pracę. Trzymiesięczny okres dotyczy również wykonujących pracę nakładczą i ajentów oraz członków związków twórczych i zespołów adwokackich.

Osoby występujące o udzielenie kredytu zobowiązane są przedstawić:

- pracujący — zaświadczenie zakładu pracy o zatrudnieniu z uwzględnieniem stażu i wysokości wynagrodzenia lub zaświadczenie o korzystaniu z urlopu wychowawczego;

- studiujący — zaświadczenie wyższej uczelni o odbywaniu studiów i obowiązującym terminie ich ukończenia;

- stypendysti sportowi, doktoranci — zaświadczenie jednostki udzielającej stypendium o jego wysokości i terminie, do którego zostało przyznane;

- inne osoby — dokumenty stwierdzające, że spełniają warunki uzasadniające ubieganie się o kredyt.

Młode małżeństwa muszą udokumentować uzyskanie pierwszego, samodzielnego mieszkania lub osobnej kwatery stalej przedstawiając: decyzję o przyznaniu lokalu albo dokument stwierdzający nabycie mieszkania lub zezwolenia na zasiedlenie nowowybudowanego przez nich domku mieszkalnego lub lokalu w małych domkach mieszkalnych, bądź umowę najmu lokalu albo zaświadczenie rodziców o wydzieleniu młodemu małżeństwu samodzielnego mieszkania w domu jednorodzinnym lub małym domku.

Komu bank może odmówić kredytu?

— Osobom, które pozostają w okresie wypowiedzenia stosunku pracy, chyba że wypowiedzenia nastąpiło w związku z przejściem na rentę;

- osobom, które po raz kolejny zawarły związek małżeński i w poprzednim związku co najmniej jedno ze współmałżonków korzystało z kredytu;

- osobom, które samotnie wychowują dzieci, a pozostając uprzednio w związku małżeńskim, korzystały z kredytu (bądź jedno ze współmałżonków);

- osobom, obciążonym zobowiązaniami na rzecz PKO lub banków spółdzielczych z tytułu kredytów na zakup artykułów przemysłowych i usług albo pożyczek gotówkowych.

Bank może udzielić kredytu maksymalnie do kwoty 150 tys. zł. Kredyt ma charakter bezgotówkowy i może być realizowany przez 2 lata. Zabezpieczeniem jego splaty jest zawarcie umowy poręczenia (w zasadzie 2 poręcycieli).

Splata kredytu następuje w ratach miesięcznych w okresie nie przekraczającym 5 lat. W przypadku zwłoki w spłacie kredytu lub też wykorzystania go niezgodnie z przeznaczeniem, należy liczyć się z natychmiastowym zwrotem całego kredytu do banku.

I jeszcze jedno: do umów o kredyt MM i dla osób samotnie wychowujących dzieci, zawartych po 1 kwietnia 1982 roku aż do 31 grudnia 1984 roku stosuje się przepisy uchwały nr. 26 Ra-

dy Ministrów (Monitor Polski nr. 5, poz. 27 z 1982 r.) wraz z przepisami wykonawczymi, czyli zarządzeniem ministra finansów z 8 maja 1982 r. (Monitor Polski nr. 14, poz. 102) i prezesa NBP z 18 maja 1982 r. (Monitor nr. 14, poz. 107).

STAŽ PRACY W POLSCE LUDOWEJ

Pytania na temat wzrostu świadczeń z tytułu stażu pracy w PRL znalazły odbicie w listach emerytów i rencistów kierowanych do naszej redakcji.

W maju br. w „Służbie Pracy” ukazało się wyjaśnienie Departamentu Ubezpieczeń Społecznych Ministerstwa Pracy, Plac i Spraw Socjalnych traktujące o tym zagadnieniu. W wyjaśnieniu tym stwierdza się:

„Wzrost emerytury z tytułu zatrudnienia w Polsce Ludowej trwającego ponad 20 lat, przewidziany w art. 29 ust. 2 ustawy 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, ustala się biorąc pod uwagę zarówno kryterium miejsca, jak i czasu zatrudnienia. Przy ustalaniu tego wzrostu uwzględnia się okresy zatrudnienia wykonywane na terenach wchodzących w skład Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz niektóre okresy zatrudnienia wykonywanego przez obywatele polskich za granicą, traktowane na równi z okresami zatrudnienia w PRL (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 marca 1984 r. w sprawie okresów zatrudnienia za granicą i zasad udzielania świadczeń emerytalno-rentowych z tytułu tego zatrudnienia). Okresy zatrudnienia, o których mowa wyżej, osiągnięte:

- 1) na obszarze PRL — uwzględnia się poczynając od dnia faktycznego wyzwolenia danego obszaru.

- 2) poza obszarem PRL — uwzględnia się poczynając od dnia 22 lipca 1944 r.

Poza wyżej wymienionymi okresami zatrudnienia wpływ na wzrost emerytury lub renty z tytułu stażu pracy mają przypadające na okres Polski Ludowej — okresy równorzędne i okresy zaliczane do okresów zatrudnienia, np. okresy urlopów wychowawczych, okresy sprawowania mandatu posłów, okresy opieki pielegnacyjnej nad inwalidą wojennym — ale mające miejsce w okresie Polski Ludowej. Zatem wpływ na wzrost świadczenia ma również okres działalności kombatanckiej, ale tylko ten, który miał miejsce po dniu 22 lipca 1944 r.

Tak więc nowością w interpretacji art. 29 ust. 2 ustawy jest uznawanie okresu zatrudnienia poczynając od dnia faktycznego wyzwolenia danego obszaru PRL, tj. przed 22 lipca 1944 r.

Mamy nadzieję, że to wyjaśnienie resortu pozwoli rozwiązać wszelkie wątpliwości, a zwłaszcza dotyczące okresów równorzędnych do okresów zatrudnienia przypadających w Polsce Ludowej, bowiem ten element najbardziej dominował w sporach emerytów i rencistów.

HVĚZDY O NÁS

RYBY

19.II.-20.III.

Dobré dny bez větších starostí. Ukáže se, že tvoje plány, zdánlivě nereálné, se dají uskutečnit. Prožiješ několik příjemných překvapení a šťastných náhod. Buděš mít peníze, štěstí ve hře v tvůrčích plánech, ale nesmíš je odkládat. Rodina i přátelé ti pomohou překonat potíže.

BERAN

21.III.-20.IV.

Bliží se doba důležitých rozhodnutí o tvé budoucnosti. Nezdůrazňuj příliš svou osobu a stánovisko, mohlo by to vyvolat konflikt. Tvoje situace je dobrá, ale snaž se, aby se nikdo nedomyšl, že se nechce spokojit tím, co už máš. Budě umírněný ve slovech i činech.

BÝK

21.IV.-20.V.

Býky narozené v první polovině znamení čeká zajímavé období plné setkání, rozhovorů, kontaktů, díky nimž dosáhnou konkrétního úspěchu. Býci z druhé poloviny znamení nemohou počítat s úspěchem, na ces-

tě jim stojí příliš mnoho překážek.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Chystáš-li se na delší cestu, jed v první polovině měsice, přinese ti milé dojmy a zážitky. Měsíc bude příznivý pro doplnění vědomostí a zvyšování kvalifikace. Drobnným nepříjemnostem se může vyhnout, zachováš-li klid a umírněnost.

RAK
22.VI.-22.VII.

Napřečenuj vlastní síly a možnosti, nechceš-li se vystavit ztrátám a zklamání. Nesvěřuj se lidem, které dobře neznáš, nevěř jejich srdečnosti. Zneužiješ-li někdo tvé trpělivosti, nedej na sobě znát rozčilení. Zachováš-li klid, měsíc se může ukázat docela dobrý.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Bouřlivý měsíc! Nejeden Lev ukáže drápy. Ovzduší bude tak napjaté, že se ti nepodaří zabránit výbuchu (vlastnímu nebo cizímu). Koncem měsice se mnoho

nedorozumění vysvětlí a atmosféra se uklidní. Koncem měsice mohou Lvi očekávat více klidu a radosti.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Díky dobré konstelaci hvězd všechno půjde hladce. Budě trpělivý a vytrvalý. Právní nebo finanční problémy vyřešíš bez obtíží. Můžeš očekávat nějaký cenový dar, výhru nebo odměnu. V lásku se dočkáš vzájemnosti.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Musiš jednat trochu proti sobě a vlastním zásadám. Nesmíš dokazovat, že máš pravdu, ale dosáhnout svého okružní cestou a diplomací. Zachovej ve všem míru. V čase vysvětlí narůstající nedorozumění, jinak ti velmi ztíží život. V polovině měsice se tvoje životní situace poněkud zlepší.

kániček bude záležet víc, než si myslíš.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Budeš oblíbený, ve společnosti na roztrhání. Dostaneš pochlebně dopisy, pozvání, dárky, a také důkaz vzájemnosti od osoby milé tvému srdci. Čekají-li na výřízení nějaké složité záležitosti, dej se do toho v polovině měsice, kdy bude situace slibná.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Budeš mít plno nápadů a všechno půjde jako po másle. Budě rozvážný, moudrý a prozírávý, díky tomu dojdeš k cíli. Přemýšlej trochu o své budoucnosti. Nemáš-li na to normálně čas, vyjed si na dovolenou, nejlépe na lyže.

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Máš přízeň svých představených, můžeš bez obtíží dosáhnout všeho, na čem ti záleží. Snaž se ale dokázat, že za své postavení nevděčíš jen podpoře vlivných lidí, ale vlastní práci a vědomostem. Zví přátele a přijmej pozvání. Na těchto set-

mnoho zmatku. S někým se pohádáš, na někoho jiného se urazíš. Vyhýbej se ostrým slovům a chladným citům. Kolem se přece děje tolik zajímavého! Chceš-li si se vším poradit, musíš si práci dobrě organizovat; samou pracovitostí a plíšnic nedokážeš.

NÁŠ TEST

SI ŽENA AKO SA PATRÍ?

Sú ženy, ktoré chcú byť obdivované za krásu, eleganciu. Iné sú radšej kamarátkami, ako dámami. Ale sú aj také, ktoré si dokážu zvoliť zlatú strednú cestu.

A aká si ty? Pokús sa odpovedať na túto otázkou pomocou tohto testu. V každom so šiestich prípadov si musíš zvoliť odpoveď v súlade so svojím presvedčením, potom spočítaj body.

1. TVOJA PRIATELKA SA POKÚSA JAZDIT NA MOPEDE SVOJHO SYNA:

- a) sama by si rada jazdila, ak by to bolo možné — 0
- b) najradšej by si jazdila, ak by to bolo možné — 0
- c) nechceš sa mopedu ani dotknúť — 5

2. VIEŠ SI PREDSTAVIŤ, ŽE KVÓLI ZARTU BY SI VYSTÚPILA V OCHOTNÍCKOM PREDSTAVENÍ?

- a) nie, hanbila by som sa — 3
- b) samozrejme — 1
- c) áno, ak by som mala vhodnú úlohu pre seba — 2

3. TAKÉ ŽARTY A ZÁBAVY, AKÉ VI-

- a) rozhodne hlúpe — 4
- b) často môžu byť zábavné — 3
- c) rada by som sa k nim pripojila — 1

4. SI NA DOVOLONKE V HORÁCH. TVOJ PARTNER ZAČAL CHODIT PO SKALACH. AKO SA BUDEŠ CHOVAT?

- a) bojím sa a prosím, aby šiel dolu — 5
- b) idem za ním — 2
- c) smejem sa a čakám až zide dolu — 3

5. MYSLÍŠ SI, ŽE V KAŽDOM VEKU MOŽNO MAT V SEBE NIEČO Z DIETÁTA A CHOVAT SA TAK, AKO TENTO PÁR?

- a) dokonca by sa malo — 1

- b) ak je niekto dospely, mal by sa chovat trochu vážne — 5
- c) z času na čas, podľa okolnosti — 3

6. STÁVA SA, ŽE POZVEŠ ZNÁMYCH, LEBO CHCEŠ USPORIADAT SPONTÁNNU ZABAVU?

- a) nie, ale keď to niekto urobí — rada sa pripojím — 3
- b) áno, a mám mnohé dobré nápady — 1
- c) radšej si pokojne posedím doma — 4

Koľko máš bodov?

AK MÁŠ 6—9 BODOV:

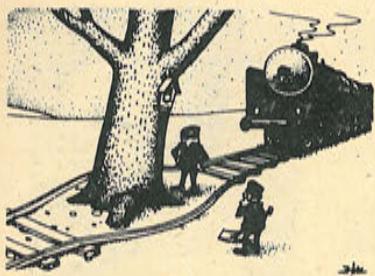
Patriš k tým zriedkavým ženám, s ktorými možno počítať dokonca vtedy, ak je situácia veľmi zložitá. Skutočne si dobrou kamarátkou, s ktorou možno aj „kone kradnút“. Stáva sa, že trochu preháňaš a vtedy závidis iným ženám. Preto sa snaž chovať tak, aby vedeli, že si nielen kamarátkou, ale aj ženou.

AK MÁŠ 10—17 BODOV:

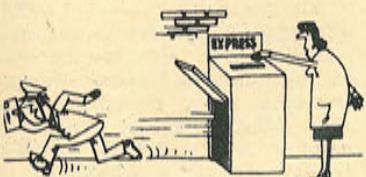
Si celkom vydarenou „miešankou“ sebaistej ženy a nenuteneho dievčata. Mnohí muži hľadajú práve také ženy. Tvoj partner vie, že sa vyznáš v žartoch, že máš rada úspech, ale zároveň, že on je vždy na prvom mieste.

AK MÁŠ 18—26 BODOV:

Nemala by si byť prekvapená, že ťa neradi pozývajú na spoločné podujatia. Si „mimózou“, ktorá myslí predovšetkým na to, aby bola bezchybně oblečená a mala dobrý make-up. Zabúdaš, že v živote to nie je najdôležitejšie. Ženy, s ktorými z času na čas možno „kone kradnút“ boli a vždy budú obľúbené a ceněné.

FREIE WELT — Berlin

EULENSPIEGEL — Berlin

„A svatební cestu strávime na severním pólů“.

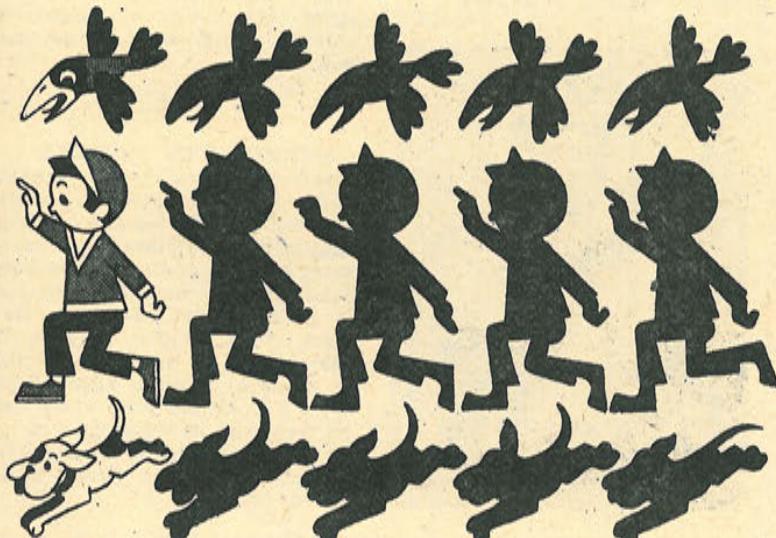
DOKÁŽEŠ TO?

CÍSLA

Aký je súčet čísel, z ktorých je nakreslený tento obrázok?

MÁS POSTŘEH?

Který stín vrány, kluka a psa je správný?
(Odpověď na str. 29)

MENO VEŠTÍ

KATARÍNA: väčšinou hnedovláška alebo čiernovláška, stredne vysoká, oči modrošedé alebo čierne, šikovnej, pinoštihlej postavy. Povahu máva zložitú, je individualistka. Mnohé dobré povahové vlastnosti sú v neustálom boji s takým istým množstvom zlých. Väčšinou býva jedináčik, máva nanajvýš jedného súrodencu. Je inteligentná, odvážna, tvrdohlavá a koketná. Rodená diplomatka; podmaní si rodičov, vychovateľky v škôlke a učiteľov v škole. Niekoľkokrát sa v živote zamiluje, ale veľké šťastie v láske nemá. Základnú a strednú školu absolvovala bez ťažkostí. Úspešne môže študovať pedagogiku, psychológiu a bude aj dobrú herečku; už ako dieťa hráva v školských predstaveniach. Je dobrá organizátorka, výborná vedúca, svedomitá, solidná, presná a spoľahlivá. Vydiava sa za inteligentného a obratného muža, na ktorého kariéru bude mať značný vplyv. Riadi sa len vlastným úsudkom, čo nie je vždy pre ňu prospéšné. Malé neúspechy ju odradzajú. Trpí na srdcové choroby alebo neurozy. Najšiasnejšia je vo veku od 28 do 35 rokov. Jej kvetinou je ruža a farbou všetky odtenky modrej. Nemaľuje sa a je jej protivný výstredný spôsob obliekania. Je dobrú gazdinou, matkou a manželkou. Málokedy býva úprimná vo vonkajších stykoch. Miluje hudbu, operety, rada tančuje, chodí do divadla a kina, rada si prečíta dobrú knihu. Katarína nie je dietátom šťastený a preto si pomerne neskoro zariadi vlastný byt, kúpi auto atď. Jej domov je čistučký a útulný. Miluje svoje dve deti, ako matka je plná pochopenia a jemná. K iným ľuďom je chladne zdvorilá, často ironická. Pretože je romantická, do konca života spomína svoju prvu lásku.

TADMÍR

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí, podívat se občas do snáře? Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

SNAŘ

se o vám o:

Strachu — poznáš falešné přátele.

Bahně — nemoc, opilost.

Bednáři — utrpíš finanční nebo osobní ztrátu.

Sametu — nepřízeň okolí, přátelé se od tebe odvrátí.

Vězení — minulé nebezpečí.

Altánku — návštěva blízkých osob, příjezd někoho dálno neviděněho z dalekých krajů.

Plakátech — urážka.

Banditech — nesnášky se sousedy, v rodině nebo se spolupracovníky.

Matce — radost a prospěch.

Nohách — mlsnota.

Obchodech — velké peněžní ztráty, neočekávané výdaje.

Zívání — starosti.

Kabele — chudoba.

Labyrintu — objevení tajemství, které tě už dlouho trápilo.

Loutně — milá zábava, úspěch ve větší společnosti.

Lžich — ponížení.

Svienu — zisky, neočekávaný příjem, výhra nebo dědictví.

Zbraních — ziskání majetku.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Jirí Pilous, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 22-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galliňák, Jozef Grigľák, Ján Haláč, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Mišinec, Lídia Mšálová, František Paciga, Severin Val smanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

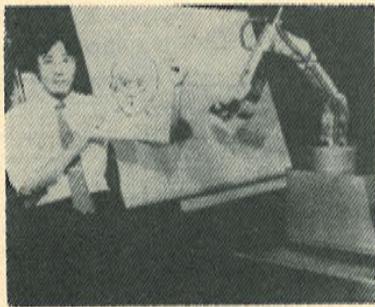
Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmują RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa; ul. Smolna 10. Zam. 759.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 17.I.1985, podpisano do druku 6.III.1985.

Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 42.

ROBOT MALUJE. Roboty, ako je známe, dokážu kadečo. Pre doveryškým však majú uľahčiť prácu ľudom, zbrať ich driny či monotónnej fyzicky i duševne ubijajúcej práce. Pravda, vznikajú aj roboty, ktoré majú iba dokázať, čo všetko prístroj vie. Japonská spoločnosť Macusita predvedla nedávno nový robot, ktorý je schopný na základe predloženej fotografie na kresliť za dve minuty pomocou mechanickej ruky držacej štetec verný portrét. Dokaz, že to robot skutočne vie, poskytuje aj tato snímka.

MRKVA S PRSTEŇOM. Pri práci v záhrade na predmestí Zenevy strátil Paul Büler cenný prsteň. Vela času venoval jeho nájdieniu, až sa napokon musel vzdať a chtiac-nechtiac túto drahocennosť „odpisal“ zo zoznamu svojich vecí. Na nešťastnú udalosť takmer zabudol a tým viac bol prekvapený, keď sa prsteň za podivuhodných okolností opäť našiel. Pri zbere úrody mrkví zistil, že jedna mrkva je čudne zdeformovaná. Aké bolo jeho prekvapenie, keď zbadal, že stratený prsteň je na ňu navlečený, presnejšie povedané, že mrkva dohno vrásila ako prst. „Na budúci rok zasadím trikrát viac mrkví ako v tomto roku“, vyhlásil vraj pri tejto príležitosti štastný Paul Büler pred redaktormi časopisu Journal de Genève.

PRINC ANDREJ, prostredný syn kráľovnej Alžbety sa rozhodol, že sa vystahuje z domu, od kráľovnej mamičky a princotecka. Dom, čiže vybudovaný v roku 1703 Buckingham Palace, je

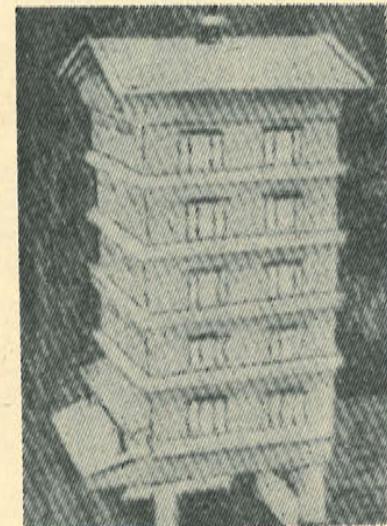
obrovskou budovou, v ktorom sú stovky siení, nehovoriac už o galérii kráľovských portrétov. Je tiež pohodlný, nachádza sa v ňom súkromné kino, plaváreň so zohrievanou vodou, telocvičňa. Princ Andrej býva na druhom poschodi paláca v zvlášt pre neho zariadenom apartmáne.

Ale 24-ročný princ sa v Buckinghamskom paláci cití ako v „zlatej kletke“. Tu dokonca aj steny majú uši“ — povedal. Nuž, každý mladý 24-ročný muž má

rád slobodu, najmä vtedy, ak sa zaujíma o slečny tak, ako princ Andrej.

V paláci je množstvo služobníctva, ktoré pozoruje princa a stáva sa, že o mimoriadne zaujímavých udalostach hovoria kráľovnej. Touto cestou sa vraj rozšírila správa o schôdzkach mladého princa s Koo Starkovou, ktorá ho navštěvovala vo dne a niekedy aj v noci. A na dôvodek strážcovia v paláci majú povinnosť hlásiť každú návštěvu, dokonca aj pozvaných kráľovskou rodinou, ktorá prichádza do paláca.

Princ má teraz novú známost, slečnu Carolyn Herbertovú, ktorá sa veľmi podobá princeznej Diane, je v veľmi dobrej rodine. Slečna Carolyn nemôže byť vyštevená žiadnym klebetám a princ je istý, že by ho nenavštěvovala v paláci. Snaď niekde inde, kde by to nebolo tak nápadné? Tak teda princ hľadá samostatný byt — čo v jeho prípade vôbec nie je také jednoduché...

ULE AKO DOMY. Desiatky nových včelárov pribudlo v okolí anglického mesta Lowestoft, vďaka originálnym útom, ktoré vyrába jeden tamojší obyvateľ. Sú také pekné a zajímavé, že slúžia aj ako okrasa sadu. Prítom, ako tvrdia včelári, včely v takýchto „domoch“ znášajú viac medu, ako v obyčajných útoch.

NECHCE BYŤ MILIONÁROM. Hoci sa 16-ročný Američan Erick Devald z večera na ráno stal milionárom — náhodou našiel kufor s drahocennosťami — predsa neužíva svoje terajšie bohatstvo, ktoré mu už podľa zákona patrí, lebo uplynula 6-mesačná lehota, a o kufor prihlásený na policiu neprejavil nikto záujem. Erick sa však skrýva pred mafiou. Predpokladá, že kufor s drahocennosťami patrí asi jej.

NUMIZMATICI PROTESTUJÚ. Niektoré poľské mince (medzi nimi aj tie, ktoré obsahujú striebro) hrdzavejú. Vedenie mincovne pripravilo, že niečo také je

pripustné. Na vne je huta v Labedach, dodávateľ mincovného plechu. Kvalita plechu je strašná. Akoby nestačilo, že zlatý je „horúcim“ peniazom. Odteraz je aj skorodovaným. Jediná nádej: riaditeľ Státnej mincovne prehľásil, že bolo prijaté rozhodnutie o zmenení priemeru a hmotnosti niekoľkých minci (20 zlótych, 50 zlótych). Volá sa to priviesť vec na pravú mieru...

WITTKOWSKI — DIETA STASTENY. Priezvisko skromného tlačiaru z Chicago sa stalo zo dňa na deň známe nielen v Amerike, ale aj čitateľom európskej tlače. 28-ročný Wittkowski (súdiac podľa mena pôvodom Poliak) vyhral v stávke 40 miliónov dolárov! Je to — vraj — najvyššia výhra v dejinách loterie v celom svete.

Lotérie, stávky a podobné hry sú skutočnou pasiou Američanov. Pasiou stále väčšiu. Vypočítali, že za posledné desaťročie sa obrat takýchto hier devätnásobne zvýšili. Aj v štáte Illinois, v ktorom sa nachádza Chicago, každý týždeň milióny obyvateľov hrajú v rôznych lotériach. Vypočítali, že v piatky, teda deň pred losovaním, prichádza v priebehu minuty do kolektúr 14 000 kupónov. V tó, pre Wittkowského štastnú sobotu boli vplyvy rekordne vysoké a tlačiar bol jediný, ktorý tipoval správne a preto je aj rekordná výška výhry.

Štastní, ktorí vyhrali výše milión, nie sú v USA zriedkavosťou. Od roku 1964 ich bolo až 1144, iba na štát New York pripladlo až 250 takýchto miliónarov. Vlani bola „rekordérkou“ Betty Gosssová. Celých 30 rokov čakala, aby sa ňou usmialo štastie a konečne — vyhrala celých 6 miliónov dolárov! Vyše 3 milióny vyhral Joseph Jean, čiernoch pochádzajúci z Haïti. Bol nezamestnaný a hrozila mu nôdza, keď sa z chudáka stal miliónár.

Wittkowski, ako tvrdí tlač, je rozumný a pokojný človek. Milióny mu nepomohli hlavu, nemieni zmeniť spôsob života. Čuďalej bude po práci sledovať šport v televizii a zájde si na jedno pivo. Zatiaľ si kúpil nové, krásne auto a snubný prstienok pre svoju snúbenicu. Výhru, z ktorej 22,5 percent mu vezmú na dane, má zatiaľ v banke. Na snímke: Wittkowski so snúbenicou.

NEBEZPEČNÁ HUDBA. V niektorých krajinách zakázali používať magnetofón v kabíne automobilu. Výskumy, ktoré uskutočnili švajčiarski strážcovia bezpečnosti cestnej premávky, dokázali, že najnebezpečnejšia je počas jazdy hudba v štýle disco. Pulz vodiča vzrástie na 125 úderov za minútu a súčasne sa zvýši aj hladina adrenátinu v krvi. V dôsledku toho vodič horšie reaguje na situáciu na ceste, ba dokonca si v mnohých prípadoch zabudne všimť aj dopravné značky.